

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Kateřina Pilařová

Židovský rok a jeho svátky

Jewish year and his festivals

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Jan Pargač, CSc.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 20. 5. 2013

.....

Jméno autora/autorky

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na významné a sváteční dny v židovském kalendáři. Zkoumá původ jejich vzniku, jak v historickém kontextu, tak z pohledu projekce způsobu ustanovení do oslav a zvyků při slavení dodržovaných. Zaobírá se svátečními dny jak z pohledu religiózního, tj. náboženských příkazů a nařízení, tak i z pohledu společenského, kde se snaží zmapovat zvyky a tradice sice dodržované, ale bez opory v náboženských textech, či rabínské tradici.

Rozsah textu věnovaného v této diplomové práci konkrétním svátkům, není striktně určen důležitostí v náboženském měřítku, či oblíbeností oslav toho kterého svátku mezi židovskou populací, ale spíše rozsahem historického pozadí a zvyků v souvislosti se svátkem dodržovaných. Výsledkem je, že některé ve společnosti méně slavené svátky dostávají více prostoru, než by se z pohledu jejich důležitosti očekávalo.

Diplomová práce se zabývá jednotlivými svátky v chronologii náboženského roku, s výjimkou Šabatu, který je slaven v týdenní periodě a Roš chodeš s jeho měsíčním opakováním. Tyto svátky tak byly zařazeny před ostatní do samostatné kapitoly.

Díky širokému zaměření diplomové práce, které zahrnuje všechny sváteční dny včetně moderních, většinou ustanovených státem Izrael, lze pozorovat snahu o zakomponování těchto svátků do náboženských rituů a připodobnění oslav těchto novodobých svátků oslavám tradičních s oporou v náboženských textech. Jak je vidět například u Dne nezávislosti státu Izrael ke kterému byl vydán oficiální modlitební pořádek, či u Dne vzpomínek na holokaust a hrdinství ke kterému byla vytvořena pietní liturgie zahrnující postupné zapalování svící pietního sedmiramenného svícnu a čtení jedné kapitoly z k tomu účelu vydaného svitku po zapálení každé svíce.

Klíčová slova

Judaismus, Židovské svátky, Šabat, Pesach, Sukot, Šavuot, Jom Kipur, Roš Ha-šana, Chanuka, Purim

Abstract

The thesis deals with important and festive days in the Jewish calendar. It studies their origin both in historical context and in the context of celebrations and customs observed during the festivals. It deals with the festivals both from the religious point of view, i.e. religious commands and orders, and from the societal point of view where it aims at mapping the customs and traditions which are followed but which are not based on religious texts or rabbi tradition.

The scope of the text dedicated in the thesis to specific festivals does not strictly copy the religious importance or the popularity of a particular festival with Jewish population; rather, it is guided by the scope of historical background and customs followed in connection with the festival. As a result, some less popular festivals in the society are more prominent than it would have been expected judging by their importance.

The thesis presents individual festivals in the chronological order of the religious year, with the exception of Shabbat which is observed every week and Rosh Chodesh celebrated monthly. These festivals were included before other festivals and make up a separate chapter.

The broad scope of the thesis encompassing all festive days, including modern festivals, mostly established by the State of Israel, enables us to observe the efforts to include these festivals into religious rites and draw an analogy between the celebration of these modern festivals and traditional festivals based on religious texts. As an example may serve the Israel's Independence Day with its official liturgy or the Holocaust and Heroism Remembrance Day with its reverent liturgy comprising gradual kindling of the candles of the seven-branch menorah and reading a chapter from a dedicated scroll after lighting each candle.

Key words

Judaism, Jewish festivals, Shabbat, Pesach, Sukkot, Shavuot, Yom Kippur, Rosh Hashanah, Chanuka, Purim

Obsah

Abstrakt.....	3
Klíčová slova	3
Abstract.....	4
Úvod.....	7
1. Židovský rok	8
1.1 Židovský kalendář.....	8
1.2 Rozdělení židovského roku.....	9
1.3 Dechija	9
1.4 Přestupný rok	10
1.5 Svátky v Judaismu	10
2. Periodické svátky (týdně měsíčně)	12
2.1 Šabat.....	12
2.1.1. Šabat obecně	12
2.1.2 Třicet devět prací	12
2.1.3 Erev šabat.....	13
2.1.4 Šabat v synagoze.....	13
2.1.5 Třetí jídlo	14
2.1.6 Zvláštní šabaty	15
2.2 Roš chodeš	16
3. Svátky chronologicky podle liturgického roku	17
3.1 Pesach - Svátek nekvašeného chleba	17
3.1.1 Původ svátku.....	17
3.1.2 Přípravy.....	18
3.1.3. Příprava macesů.....	18
3.1.4 Šabat Para	20
3.1.5 Šabat Ha-gadol.....	21
3.1.6 Chamec	21
3.1.7 Košerování na pesach	22
3.1.8 Hledání chamecu.....	23
3.1.9 14. nisan	24
3. 1. 10 Když připadne 14. nisan na šabat	25
3. 1. 11 Eruv tavšilin	25
3. 1. 12 Prodej chamecu.....	26
3. 1. 13 Půst prvorozených.....	27
3. 1. 14 Korban Pesach	27
3. 1. 15 Pesah šeni.....	29

3. 1. 16 Seder	30
3. 1. 17 Sederový stůl.....	31
3. 1. 18 Průběh sederu.....	32
3.2 Počítání Omeru	38
3.3 Jom ha-Šo'a - Den vzpomínky na holokaust a hrdinství.....	39
3.4 Jom ha-Zikaron	40
3.5 Jom ha-Acma'ut - Den nezávislosti	41
3.6 Lag ba-omer	42
3.7 Jom Jerušalajim - Den Jeruzaléma.....	43
3.8 Šavu'ot - Svátek týdnů	43
3.9 Půst 17. tamuzu.....	45
3.10 Tiš'a be-Av - 9. Av.....	47
3.11 15. Av	50
3.12 Roš ha-šana	52
3.13 Půst Gedaljův	55
3.14 Deset dní pokání	56
3.15 Jom kipur - Den smíření	57
3.15.1 Erev Jom kipur.....	59
3.15.2 Kol nidrej	60
3.16 Sukot - Svátek stánků	62
3.16.1 Stavění suky.....	63
3.16.2 Ušpizin.....	64
3.16.3 Arba'a minim (Čtyři druhy).....	64
3.16.4 Hošana raba.....	66
3.17 Šemini (Šmini) aceret	67
3.18 Simchat Tora	68
3.19 Chanuka	69
3.19.1 Příběh Chanuky.....	69
3.19.2 Zapalování světel	70
3.19.3 Chanukové zvyky	72
3.20 Půst 10. tevetu.....	73
3.21 Tu bi-švat - 15. den měsíce švatu - Nový rok stromů	74
3.22 Půst Ester	79
3.23 Purim - Svátek losů.....	79
3.23.1 Příběh Purim	80
Závěr	85
Seznam literatury:	86

Úvod

Přestože téma židovských svátků je v ČR poměrně dobře zpracováno, důkazem budiž několik skvěle zpracovaných knih na toto téma uvedených ve zdrojích, zůstává tématem stále lákavým. Vždyť kolikrát se již stalo, že i ve zdánlivě vytěženém dole narazili horníci na novou žílu. Rozhodla jsem se tedy přispět svou diplomovou prací v naději, že to co „vytěžím“ nebude jen hlušina.

Při zpracování tématu jsem se na rozdíl od svých předchůdců mohla opřít nejen o starší práce a díla jich samých, ale i o texty, které byly publikovány v nedávné době. Doufám, že proto nabídnu ve své práci ještě ucelenější pohled na téma židovských svátků a obzvláště Pesahu, který by dle mého názoru sám jediný vydal na celou knihu.

Věřím, že výsledek mé práce je srozumitelným a obsažným materiálem, přínosným pro tuto oblast nádherného dobrodružství zvaného etnologie.

1. Židovský rok

1.1 Židovský kalendář

Židovský kalendář, je kalendářem lunárně solárním¹. Má 354-355 dní rozdělených do 12-ti měsíců. Nový rok začíná 1. tišri (občanský rok), ale prvním měsícem v pořadí je pro židy nisan (liturgický rok). Původně židé počítali svůj letopočet od vyjití z Egypta nebo od izraelských králů. Později začali počítat roky od stvoření světa² a toto počítání trvá i dnes, přičemž toto číslo je symbolické. Měsíc nisan připadá vždy na začátek jara. Aby tomu tak bylo i přes cca 11,5 denní rozdíl mezi lunárním a solárním rokem, je adar dvakrát za sedm let zopakován jako tzv. adar šeni (druhý adar) a stává se tak v těchto letech i měsícem třináctým.

7.	tišri	září až říjen	Měsíc princů a silných jedinců
8.	chešvan	říjen až listopad	(též marchešvan)
9.	kislev	listopad až prosinec	
10.	tevet	prosinec až leden	
11.	ševat	leden až únor	
12.	adar	únor až březen.	šťastný měsíc, jelikož v něm byl narozen Mojžíš.
13.	adar šeni		pouze v přestupném roce
1.	nisan	březen až duben	měsíc aviv (jara),
2.	ijar	duben až květen	
3.	sivan	květen až červen	
4.	tamuz	červen až červenec	
5.	av	červenec až srpen	
6.	elul	srpen až září	měsíc troubení na šófar

Tabulka 1: měsíce jsou řazeny dle občanského roku. Pořadí v roce liturgickém je

¹Lunárně solární (Lunisolární) kalendář spojuje dohromady princip kalendáře solárního a lunárního (slunečního a měsíčního). Měsíce jsou počítány podle měsíčního cyklu tj. přibližně 29,5 dne, zatímco délka roku se řídí rokem tropickým, tj. dobou, kdy se slunce vrátí na své původní místo na ekliptice.

²Gen 5. 11

uvedeno v prvním sloupci.

1.2 Rozdělení židovského roku

V běžném roce má židovský kalendář 12 měsíců. Měsíce trvají buď 30, nebo 29 dní³. Měsíce nisan, sivan, av, tišri, ševat a během přestupného roku adar I. jsou vždy „plné“; ijar, tamuz, elul, tevet a adar II. vždy „umenšené“. Počet dní u měsíců chešvan a kislew se mění. Roky díky tomu mohou mít 353, 354 nebo 355 dnů. Období mezi 1. nisanem a 1. tišri trvá vždy 177 dní. Den začíná a končí západem slunce. Den se dělí na hodiny (ša'a, ša'ot), které nejsou hodinami ale dvanáctinami denní nebo noční části dne. Hodina se pak dále dělí na díly (chelek, chalkim) a díly na „okamžiky“ (rega, rega'ot). Týden se skládá ze sedmi dnů, jež jsou označovány písmeny hebrejské abecedy (první, druhý atd.), sedmý den se nazývá šabat.

1.3 Dechija

Začátek nového roku může být odložen - k tomu slouží několik tzv. *dechijot* (odsunutí), každá z nich může odsunout vyhlášení nového roku na druhý den. Maximálně je možné nový rok odsunout o dva dny. Důvody pro odsunutí jsou tyto:

- Aby Roš ha-šana nepřípadl na středu, pátek nebo neděli a tím i zabránit tomu, aby Jom kipur připadl na pátek nebo neděli (kolize se Šabatem) a Hošana raba na Šabat (neboť pak by nebylo možné vykonávat rituály s ní spojené).
- Pokud *molad*⁴ připadne na poledne nebo na pozdější dobu, je Roš ha-šana odložen na následující den.
- Třetí *dechija* odsouvá nový rok dokonce o dva dny. Pokud *molad* připadne na úterní odpoledne (a odsunout Roš ha-šana na středu je nemožné), je nový rok posunut o dva dny na čtvrtek.
- Pokud *molad* měsíce tišri po přestupném roce připadne na pondělí 9:32:43 (a později), je vyhlášení nového roku posunuto na následující den - pokud by byl totiž proveden zpětný výpočet odečtením třinácti předchozích *moladů*, došlo by k tomu, že *molad* předcházejícího měsíce tišri byl v úterý v poledne nebo později. Roš ha-šana by tak začínal ve

³tzv. „plné“, מלא male (30) nebo „umenšené“, chaser (29) měsíce. Střídání 29ti a 30ti dnů kompenzuje délku lunárního měsíce 29,5 dne.

⁴doslova „zrození“, přesný okamžik, kdy nastává astronomické novoluní

čtvrtek a tím pádem by celý rok trval 382 dní, což je ovšem příliš málo. Je tedy možné posunout Roš ha-šana o jeden den, aby měl přestupný rok minimální počet dní, tj. 383. Tato dechija je používána jen velmi zřídka.

1.4 Přestupný rok

Jak již bylo řečeno, deficit lunárního roku oproti solárnímu musí být kompenzován, aby měsíc nisan připadl na začátek jara. Aby se postupně neposunul až do zimy, vkládá se dvakrát za sedm let (respektive sedmkrát za 19 let) mezi měsíce adar a nisan jako třináctý měsíc adar II., hebrejsky adar šeni. Tento rok je nazván ibur (dosl. „obtěžkán“). V devatenáctiletém cyklu se jedná vždy o roky 3, 6, 8, 11, 14, 17 a 19. Tato praxe byla prováděna již za dob druhého chrámu. Přestupný rok může trvat 383, 384 nebo 385 dní.

1.5 Svátky v Judaismu

Je jeden nebo více dnů, slavených Židy jako náboženské nebo světské⁵ připomenutí důležitých událostí židovské historie. V hebrejštině mohou být náboženské svátky podle jejich druhu pojmenovány:

- **Jom Tov** (pl. jamim tovim - „dobré dny“)
- **Chag** (pl. chagim - „svátek“, „pout“)
- **Mo'ed** (pl. mo'adim - „období“, „přesně stanovené časy“)
- **Ta'anit / com** (pl. ta'aniot, comim - „půst“)

Náboženské svátky lze dále dělit na biblické, které mají svůj zdroj v Tóře⁶, Bibli nebo jiné biblické knize,⁷ mezi kterými vynikají tři poutní svátky Pesach, Šavu'ot a Sukot⁸ a historické které byly ustanoveny později, ale přesto se jedná o svátky ryze náboženské⁹. Tyto svátky jsou podrobně vykládány v Talmudu v sederu Mo'ed¹⁰ neboli „pořádku stanovených

---

⁵Světské svátky – většinou spojené se vznikem a existencí samostatného státu Izrael, např. Jom Jerušalajim

⁶Šabat, Jom kipur, Pesach apod.

⁷Např. Purim se zdrojem v knize Ester

⁸**Chagim** – svátky při kterých se vykonávala tradiční pout' do Jeruzaléma

⁹Např. Chanuka, která má svou oporu v deuterokanonické knize Makabejských a v pozdějším rabínském ustanovení v Talmudu.

¹⁰Z dvanácti traktátů této části Babylonského talmudu je do češtiny úplně přeloženo devět: Šabat, Suka, Roš ha-šana, Ta'anit, Megila, Mo'ed katan a Chagiga. Neúplně zůstaly traktáty Eruvin, Pesachim a Bejca, které Mirko Beneš (1966-2010) již nestačil dokončit. Zdroj: talmud.webnode.cz

časů“. Seder Mo'ed se zabývá nejen stanovením časů pro oslavu náboženských svátků a polosvátků,¹¹ ale i způsoby jak je „správně“ slavit. Mišna¹² a rozsáhlá gemara¹³ obsažená v sederu Mo'ed je dále podrobněji rozpracována v rabínské literatuře. Nejsvatější z židovských náboženských svátků jsou uvedeny v Tóře.

Moderní (světské) svátky byly ustanoveny židovským státem po jeho založení v roce 1948. Jsou běžně dodržovány nejen v Izraeli, ale i v diaspoře.

Kromě Jom Kipur je v diaspoře k biblickým svátkům přidáván jeden den. Kořeny tohoto zvyku jsou v historickém vyhlášení Novoluní (Roš chodeš) Patriarchou v Jeruzalémě potažmo Sanhedrinem¹⁴, po příchodu alespoň dvou věrohodných svědků, kteří zahlédli srpek nového měsíce. Zpráva o začátku novoluní pak byla pomocí posílů distribuována židům žijícím mimo *Erec Jisrael*. Největší starověká exilová komunita byla od zničení Šalomounova Chrámu v Babylonii. Se stupňující se perzekucí Římanů vůči Židům v Izraeli se zhroutil původní systém ohňových signálů a babylonští Židé nevěděli, kdy začal nový měsíc. Protože z logiky židovského kalendáře připadaly do úvahy jen dvě možnosti, rozhodli se babylonští Židé slavit obě dvě. To je dodnes zvykem všech Židů žijících mimo Izrael. Svátek *Roš ha-šana* je zároveň Novoluním, a proto se výše uvedený problém projevoval i v Izraeli. Řešení bylo podobné a *Roš ha-šana* je i v Izraeli dvoudenním svátkem.

Biblické svátky dále dělíme na svátky **vysoké, poutní a postní dny**.

---

¹¹Pravidly ohledně tzv. polosvátečního období (*chol ha-mo'ed*) mezi začátkem a koncem delších svátků, povolenými a zakázanými pracemi v této době se zabývá traktát *Mo'ed katan* neboli Malý svátek

¹²**Mišna** je záznam ústní tradice judaismu

¹³**Gemara** je součást Talmudu, která obsahuje rabínské komentáře a rozborů Mišny. Jméno je odvozeno od kořene גמר, které znamená hebrejsky „dokončil“ a aramejsky „studoval“

¹⁴**Sanhedrin** (hebrejsky: סנהדרין, řecky: συνέδριον, *synedrion*, „rada“). Kořeny Sanhedrinu sahají až k Mojžíšovi. Když si Hospodinovi stěžoval, že je břímě vedení Izraelitů nad jeho síly, nechal ho Bůh přivést sedmdesát starších, aby mu v tomto úřadu byli ku pomoci (Nu 11.14-17). Toto shromáždění sedmdesáti a jednoho starších (*sanhedrin gdola* – *Velký Sanhedrin*) bylo nejvyšším soudem starověkého Izraele až do období po roce 400. Během období druhého Chrámu se Velký Sanhedrin scházel v chrámové komnatě v Jeruzalémě. Zasedal každý den s výjimkou šabatu a svátků. Kromě soudní funkce měl Velký Sanhedrin rovněž funkce blízké dnešnímu zákonodárnému sborům (vydával zákony, dohlížel a potvrzoval krále, rozhodoval spory mezi židovskými kmeny, soudil falešné proroky a rozhodoval o veleknězi). V případě potřeby byl Izraeli ustanovován menší soud (*bejt din*) o třech (někdy pěti) členech pro rozhodování o drobnějších přestupcích nebo tzv. **Malý Sanhedrin** (*sanhedrin ktana*), jenž měl 23 členů. Ten měl pravomoc odsuzovat i k hrdelním trestům.

Poslední závazné rozhodnutí Sanhedrinu je z roku 358, kdy byl zafixován židovský kalendář. Sanhedrin byl rozpuštěn po roce 400 v důsledku neustálé perzekuce ze strany císařské Římské říše. Po následující staletí proběhlo několik pokusů o obnovení této instituce, jako byl například Velký Sanhedrin svolaný Napoleonem I. Bonaparte či pokusy o obnovení Velkého Sanhedrinu po vzniku Izraele v roce 1948. Zdroj: Newman, Sivan: *Judaismus od A do Z*, Sefer, Praha 1998, str. 21, Nicholas de Lange: *Svět Židů*, Knížní klub, Praha 1996, str. 207

2. Periodické svátky (týdně měsíčně)

2.1 Šabat

2.1.1. Šabat obecně

Je z povahy svého ustanovení jedním z nejdůležitějších svátků v judaismu vůbec. Jeho přikázání je totiž součástí Desatera, které předal dle Starého zákona¹⁵ Hospodin na hoře Sinaj Mojžíšovi. Slaví se v souladu s pojetím židovského dne (od západu slunce do západu slunce) od pátečního do sobotního soumraku. Po němž se v domácnostech koná slavnostní večeře. Od této doby je zakázáno třicet devět prací (hebrejsky *šlošim ve-tiš'a avot mlacha*).

2.1.2 Třicet devět prací

System Třiceti devíti zakázaných prací byl ustanoven, aby se zabránilo sporům o to, co má být považováno za práci. Podmínkou pro zahrnutí mezi zakázané práce bylo označení činnosti jako práce v Tóře. Pro posouzení zda se jedná o práci či nikoli tak nehraje roli „pracnost“ nebo vynaložená námaha. Ze základních Třiceti devíti zakázaných činností bylo dodnes dále odvozeno mnoho dalších, často moderních prací. Třicet devět prací je proto nazváno *avot mlacha* - „otcové“ (základní činnosti) a práce od nich odvozené *toldot* (dosl. „potomci“).

Existuje ještě řada činností, které přestože nejsou výslovně zakázané, nelze je vykonávat, protože jsou společensky považovány za nevhodné ať už proto, že by při jejich vykonávání mohlo dojít ke skutečnému porušení zákazu práce nebo pro znevážení šabatu (*uvdin de-chol*).

Člověk, který dodržuje zákaz práce o šabatu z náboženských důvodů, je označován jako *Šomer šabat* - „střežící šabat“.

V případě ohrožení života platí pravidlo *Pikuach nefesh doche et ha-šabat*, tj. „záchrana života odsouvá šabat“, podle kterého je povoleno a dokonce přikázáno porušit šabat v případě, že některá ze zakázaných činností je nutná k záchraně lidského života. Pro potřeby nemocného, který není v ohrožení života, platí přísnější pravidla; i pro něj je však možné porušit některé z rabínských zákazů.

---

¹⁵Přikázání jsou v Bibli vyjmenována dvakrát; poprvé v knize Exodus, podruhé v knize Deuteronomium.

2.1.3 Erev šabat

V pátek po západu slunce čili v předvečer šabatu (*erev šabat* popř. *lejl šabat*) má paní domu (*ba'alat ha-bajit*) výsadu pozdravit šabat zapálením dvou svíček nebo lamp (*nerot šabat*). Tento zvyk má zřejmě praktické kořeny ve starověkém zvyku zapálit zdroj ohně, který by se dal dále používat v období šabatu. V současnosti se jedná o čistě rituální záležitost. Na sváteční stůl, prostřený bílým ubrusem a nejlepšími příbory a nádobím připraví hospodyně dva pletené bochníky (*chala*)¹⁶

Je také zvykem, že muž přináší ženě v tento podvečer květiny, nebo jinou pozornost, stejně tak čekají drobné dárky ostatní členy domácnosti, děti mohou nejčastěji očekávat nějaké pamlsky.¹⁷ V synagoze předchází páteční bohoslužbě zvláštní modlitba „uvítání šabatu“ (*Kabalat šabat*). Před začátkem večere (prvního šabatového jídla pronese pán domu (*baal ha bajit*)¹⁸ požehnání (*kiduš*) nad vínem¹⁹ a chalou (*chala* je přikryta aby hostina nezačala chlebem a aby chléb nebyl uražen požehnáním vína jako prvního). Následně pronese požehnání nad chlebem (*ha-moci*). Při večeři jsou zpívány „stolní písně“ (*zmirot*). Po jídle je proneseno požehnání *birkat ha-mazon*²⁰.

2.1.4 Šabat v synagoze

Současná bohoslužba v synagoze má tuto strukturu²¹

1. Ranní požehnání – *Birkat ha-šachar*.
2. Verše chvály z Písma, jedná se o výběr žalmů a biblických chvalozpěvů.
3. Šema Izrael (*Dt 6, 4-9*) a *berakot*.
4. Šemoneh Eshreh – modlitba 18 požehnání.

¹⁶ **Chala** je označení pro „oběť z těsta“ přikázanou v bibli (Nu. 15,19-20), ale v obecné řeči také šábesový pletený bochník. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha : Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 50

¹⁷ GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 103.5

¹⁸ Na Prostějovsku se používalo zkomolené *balbos* pl. *balboni* Zdroj: BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str.

¹⁹ Na počest micvy je zvykem použít pro víno na kiduš ozdobný, nejlépe stříbrný pohár, i když podle halachy postačí i obyčejný pohár. Pohár musí pojmut objem *revi'it* vína. Poté, co se osoba, která pronesla kiduš, napije vína, je víno z poháru rozděleno ostatním účastníkům kiduše. Existují různé zvyky ohledně otázky, zda má být kiduš recitován vsedě nebo ve stoje, v závislosti na místě a rodinné tradici.

²⁰ Způsoby a časy kdy se má pronášet požehnání *birkat ha-mazon* jsou zpracovány v Talmudu v traktátu Brachot

²¹ Struktura šabatové bohoslužby zdroj: P. Ing. SLLic. KOPEČEK, Pavel. *Fundamentální liturgika pro 3. ročník studia teologie*. CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, 2006 kap. 6.1

5. Čtení z Tóry.

6. Čtení z proroků – Haftara.

7. Kázání – Derašah.

8. Závěrečná modlitba – Alenu (židovské vyznání víry), s touto modlitbou umírali židovští mučedníci ve vězeních a při různých pronásledováních.

9. Doxologie – Kadiš (kadoš = svatý), oslavný závěr bohoslužby.

Takto popisuje Šabatové dopoledne Ignaz Briess:

„Šabatové odpoledne bylo zasvěceno výhradně synagogální a domácí pobožnosti. Při rozednění šel pán domu na šacharit (ranní bohoslužbu). Po návratu domů pronesl nad likérem kiduš: „*Ve-šomru bne Jisroel es ha-šabot*“ (synové Izraele necht' slaví sabat) a pak následovala opulentní snídaně, sestávající z pečiva a silné kávy. Pro náboženské cítění židů je příznačné, že před požitím jakéhokoliv jídla nebo nápoje, při přivonění ke květinám, při pohledu na vladaře, při důležitých přírodních jevech apod. pronesou děkovnou modlitbu k nejdobrotivějšímu Bohu.

K musafu, který začínal kolem desáté nebo půl jedenácté, se k hlavě rodiny připojila manželka a starší chlapci, všichni svátečně oblečení. Během bohoslužby, která trvala dlouho, zvláště když se předčítaly dvě sidry, mohly ženy prodiskutovat se svými sousedkami hlavně záležitosti kolem služebnictva a módy, což je prý i dnes obvyklé téma hovoru při setkání dam.“²²

2.1.5 Třetí jídlo

Kromě odpolední modlitby *mincha* se k šabatu také vztahuje zvyk svátečního „třetího jídla“ - *se'uda šlišit*²³ v českých zemích někdy zkomoleně *šalsudes*, obvykle podávaného odpoledne, často složeného ze zbytků předchozích šábesových jídel.²⁴ Vůně koření v průběhu *se'uda šlišit* má zahladit smutek nad rozloučením se šabatem.

²²BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 106

²³Zvyk scházet se o šabatu odpoledne na *se'uda šlišit* (dosl. třetí hostina) vychází z verše Ex 16,25 (Kral, ČEP), kde se třikrát opakuje v souvislosti se sbíráním many na šabat (a tudíž i se stravováním obecně) slovo „dnes“ – z toho bylo odvozeno, že jako zvláštní poctu šabatu má člověk jíst tři hlavní jídla – večeři, oběd a *se'uda šlišit*. Na rozdíl od večerní a ranní šabatové hostiny se při ní obvykle neříká kiduš. Neměla by se konat před odpolední modlitbou *mincha*, měla by však začít před západem slunce

²⁴Večer se dojedly zbytky od páteční večeře a sobotního oběda. Tomuto jídlu se říkalo *se'uda šlišit*, zkomoleně *šalsudes*. Zdroj: BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 106

Šabat končí po západu slunce požehnáním havdala, nad vínem, vonným kořením a svící, kterým je doslova odděleno svaté od všedního²⁵ pije se víno a zbytkem je uhašena svíce, zpívají se písně. Liturgie končí přáním si celého dobrého týdne – Šabatu, který právě začíná a jehož dny mají vztah k sobotě – Šabatu.

2.1.6 Zvláštní šabaty

Některé šabaty jsou speciální, protože buď předcházejí, jsou součástí nebo následují po některém ze svátků či významném dnu, někdy také proto, že je jim přiřazena určitá četba z Tóry nebo Proroků. Jsou to:

- **Šabat ha-gadol** - „velký šabat“ který předchází svátku Pesach. Při bohoslužbě je se často předčítá z Pesachové Hagady a kázání je zhusta věnováno Pesachovým přípravám.
- **Šabat chazon** - „šabat vidění“ předchází půstu Tiša beav. Haftara čtená po Sidře začíná Izajášovým viděním (odtud *chazon*) Varuje před nevyhnutelnými důsledky hříchu a slibuje odměnu spravedlivým.
- **Šabat nachamu** - „šabat útěchy“ následuje po půstu Tiša beav.
- **Šabat šuva** - „šabat návratu“ (nebo také šabat tšuva „šabat lítosti – pro spojení s právě deseti dny pokání) je součástí deseti dnů pokání mezi Roš ha-šana a Jom kipur
- **Šabat berešit** - „šabat stvoření“ následuje po svátku Simchat Tóra. Tento šabat je zahájením celoročního cyklu čtení Tóry který byl při Simchat Tóra završen. V synagoze je čtena první část Genesis (1:1-6:8) neboli Berešitu jak židé nazývají první knihu Mojžíšovu. Často následuje pro věřící synagogou uspořádaná se'uda (hostina).
- **Šabat šira** - „šabat písně“ je názvem pro šabat o kterém sečte sidra Bešalach (Ex. 13:17-17:16) jejíž částí je i Píseň moře, ve které Izraelité velebí Hospodina za záchranu před faraonem na břehu Rákosového moře.
- **Šabat škalim** - „šabat daně“ který předchází začátku měsíce adar, popř. roš chodeš adar, v přestupném roce se to týká adaru II. V synagoze se předčítá Ex 30,11-30 odtud šabat daně. Tímto šabatem také začíná cyklus čtyř zvláštních šabatů měsíce adar.
- **Šabat zachor** - „šabat vzpomínky“ předchází svátku Purim. Židé při něm

---

²⁵Překlad požehnání při Havdale: „Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž odděluješ svaté od všedního, světlo od tmy, Izrael a pronárody, sedmý den a šest dní práce. Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž odděluješ svaté od všedního.“

vzpomínají na zbabělé přepadení izraelských zadních vojáků zrádným Amalekem. V synagoze se předčítají verše Dt.25,17-19 obsahující příkaz na tuto zradu pamatovat.

- **Šabat para** - „šabat červené jalovice“ se slaví tři týdny před Pesachem a týden před šabatem ha chodeš. V synagoze se čte o oběti červené jalovice, jejíž popel se používal k rituální očištění těch, kteří by jinak nemohli jíst *korban Pesach* (pesachového beránka)
- **Šabat ha- chodeš** - „šabat měsíce“ předchází měsíci nisanu nebo připadá na nisanový Roš chodeš
- **Šabat roš chodeš** - „šabat nového měsíce“ připadá-li šabat na týž den jako roš chodeš
- **Šabat mevarchim** (nebo erev roš chodeš) - „šabat požehnání“ připadne-li Roš chodeš na neděli - čte se zvláštní haftara, zvaná machar chodeš. O šabatu před roš chodeš (vyjma šabatu před Roš ha-šana) se před musafem říká Birkat ha-chodeš (požehnání měsíce). Při Birkat ha-chodeš se oznamuje shromážděným, který den (či které dny) nadcházejícího týdne bude roš chodeš. Birkat ha-chodeš vyjadřuje také prosbu o měsíc naplněný požehnáním
- **Šabat chol ha-mo'ed** - „prostřední šabat“ je šabat mezi svátečními dny Pesachu nebo a Sukotu v průběhu chol ha-mo'ed²⁶

2.2 Roš chodeš

Novoluní – doslova „hlava měsíce“ zahajuje každý židovský měsíc. První den měsíce nisan, čtrnáct dní před východem z Egypta, přikázal Bůh Mojžíšovi, aby vyhlásil novoluní. Od této chvíle se datuje tradice slavení novoluní, která nepřerušena trvá do dnešních dnů. Každý muž, který na obloze viděl první srpek nové Luny, spěchal do chrámu vydat svědectví. Pokud přišli alespoň dva důvěryhodní svědci včas, mohl soudní dvůr vyhlásit 30. den dnem Nového měsíce, v chrámu přinesli kohanim (knězi) předepsané oběti a začalo nové počítání.

Mohlo se ovšem stát, že pro špatné povětrnostní podmínky nespátřil třicátý den nikdo nový srpek měsíce. Proto musel sanhedrin počkat a vyhlásil roš chodeš až třicátý první den měsíce.

V průběhu generací se ustavil v Jeruzalémě zvyk slavit roš chodeš již třicátý den měsíce s nadějí, že svědkové dorazí ještě před západem slunce. Pouze když skutečně nikdo

---

²⁶ **Chol ha-mo'ed** („polosvátek“, dosl. „všední (den svátečního) období“) je období mezi prvním a posledním dnem židovských svátků Pesach a Sukot.

včas do chrámu nedorazil, slavil se i den třicátý první.

Přestože dnes nemá Roš chodeš takový význam jako v historii, je připomínán jako polosvátek, kdy je sice povolena práce, ale vkládají se určité změny do liturgie²⁷. V Izraeli stále existuje snaha v ortodoxních kruzích, aby byla Roš chodeš vrácena původní vážnost a byl slaven jako plnohodnotný svátek.

3. Svátky chronologicky podle liturgického roku

3.1 Pesach - Svátek nekvašeného chleba

3.1.1 Původ svátku

Přestože svátek Pesach je pouze prvním (v diaspoře i druhým) dnem svátku nekvašených chlebů, již dávno došlo k překrytí a Pesachem je označováno celé sedmi resp. osmidenní sváteční období.²⁸ Slovo *Pesach* pochází z hebrejského *pasoach*²⁹ (přeskočit)³⁰ a připomíná desátou z ran, kterými postihl bůh Egypt poté, co faraon odmítl propustit židovský národ z egyptského otroctví. Při této „ráně“ zahubil Hospodin vše prvorozené v Egyptě,³¹ ale prvorozené Izraele vynechal – přeskočil odtud *chag ha-pesach*. Svátek je připomenutím židovského vyjití z Egypta tj. Především osvobození z otroctví. Pesach bývá nazýván i *chag ha-aviv* neboli *Svátkem jara* protože v tóře je psáno, že k exodu došlo na jaře.³² Často je také zván *Svátkem macesů*³³ (*chag ha-maces*) protože hlavní mičvou na Pesach je konzumace macesů. Je také připomínkou kvapného odchodu židů z Egypta kdy nebyl čas nechat těsto vykynout a tak byl upečen chléb z nekvašeného těsta. Další název pro Pesach, *zman cherutenu* opět připomíná osvobození Izraelitů z otroctví a kořen³⁴ má zřejmě v pesachové Amidě.³⁵

---

²⁷Přednes polovičního halelu

²⁸SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 5

²⁹STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 165

³⁰Anglicky passover což je také anglický název Pesachu jako svátku

³¹Ex. 11,5

³²Ex. 13,4

³³V našich končinách spíše *Svátek nekvašených chlebů*

³⁴NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 137

³⁵**Amida** („(po)stoj“) je židovská modlitba, známá též pod názvy *šmone esre* (osmnáct, podle původního počtu požehnání), nebo též *ha-tfila* (dosl. „ta modlitba“), eventuálně *תפילת לחהש* (*tfilat lachaš*, tichá modlitba).

Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 16

3.1.2 Přípravy

Pesach začíná pro většinu židů již 30 dní před samotným svátkem „30 dní před Pesachem se ptáme na Pesachovou halachu“³⁶ Je to praktické nařízení neboť halacha na Pesach je poměrně složitá. Počínaje Roš chodeš nisan je zvykem číst z Tóry každý den část popisující obětní dary, jež přinesli nesiim - kmenoví vůdci toho kterého dne. (Nu kpt. 7). Po celý měsíc nisan se neříkají *tachanun*³⁷ ani *Ciduk ha-din*.³⁸ Neříká se ani "*Cidkatcha cedek-Spravedlnost Tvá*" v odpolední šabatové modlitbě.

Během měsíce nisan není dovoleno postit se, to platí i pro jarcajt. Výjimkou z tohoto pravidla jsou ti, co měli zlý sen a ženich s nevěstou kteří se smí postit dokonce i na Roš chodeš nisan.³⁹

3.1.3. Příprava macesů

Již několik týdnů před Pesachem se začínají péci macesy (*maca*).⁴⁰ Povinnost konzumace macesů v období Pesachu je předepsána Tórou: „*Od večera čtrnáctého dne prvního měsíce budete jíst nekvašené chleby až do večera jedenadvacátého dne téhož měsíce*“⁴¹ Macesy se pečou v troubě/peci která byla rituálně očištěna ohněm (*libun*), dříve se před pečením Pesachových macesů pece často i nově vymazávaly hlínou nebo se dokonce měnilo šamotové obložení pece.⁴²

Mouka na macesy by měla nést označení *košer le pesach* (vhodné pro pesach). Mouka s tímto označením, tedy určená na pesach, by měla být dohlížena už od sklizně⁴³, přičemž za ještě přijatelný je považován dohled od mletí. Sklizeň by měla proběhnout, když zrno ještě není úplně vyschlé, protože by po dešti mohlo začít kvasit. Zrna na pesachovou mouku musí být neporušená, nesmí být naklíčená ani zvlhlá. Mlýn by měl být pro mletí připraven, vyčištěn

---

³⁶Šulchan aruch 429,1

³⁷**Tachanun** („prosba“), nazývaný také **nefilat apajim** („padání na tvář“) je součástí židovské ranní a odpolední modlitby. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 218

³⁸**Ciduk ha-din** („ospravedlnění soudu“) část židovského pohřebního rituálu. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 143

³⁹GANZFRIED Šlomo, Kicur Šulchan Aruch, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 107,1-2

⁴⁰STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 166

⁴¹Ex. 12,18

⁴²GANZFRIED Šlomo, Kicur Šulchan Aruch, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 110

⁴³Z takto dohlížené mouky jsou vyráběny pod přísným dohledem tzv. *Maca šmura* (hlídaná maca) Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 103

a zkontrolován autoritou, První semletá mouka po košerování mlýna se obvykle pro pesach ještě nepoužívá. Transportovat by se měla v nových pytlích a neměla by být nakládána na zvířata bez toho, aby byly pytle podloženy nepropustným materiálem, aby nedošlo ke zvlhnutí či zapaření od zvířecího potu.⁴⁴

Těsto na macesy by nemělo být zaděláváno z čerstvě semleté mouky, která by mohla být po semletí ještě teplá a tak by se urychlil nástup kvašení. Voda do těsta by měla být odstátá (*majim šelonu*) a být načerpána židem mezi západem slunce a objevením hvězd (*bejn hašmašot*). Načerpání/nabrat je možno i na více dní ale je micva nabrat vždy pro potřeby následujícího dne. Voda se dá použít nejdříve po svítání a od načerpání musí uběhnout nejméně 12 hodin.⁴⁵

Těsto na macesy by mělo být zpracováno v místnosti nikoli pod širým nebem. Pokud má místnost okno je lépe ho zakrýt závěsem aby se nemohlo stát, že na těsto zasvítí slunce. Množství najednou zadělávaného těsta by nemělo být větší než množství, ze kterého se odděluje chala.⁴⁶ Tento příkaz je ryze praktický, protože u většího množství by se nemuselo stihnout těsto včas zpracovat.⁴⁷

Veškeré kuchyňské náčiní, které přichází s těstem do styku, by mělo být bez prasklin a prohlubní v kterých by se mohlo těsto zachytit a případně začít kvasit. Vždy po 18-ti minutách by mělo být vše včetně rukou pečlivě umyto. Těsto by v celém průběhu zpracování nemělo stát a tak od hnětení rovnou přechází k válení. Rychlost zpracování je natolik důležitá, že Kicur Šulchan Aruch výslovně uvádí, že by se nemělo hledět na přesný tvar a při dírkování by se nemělo nijak zdobit.⁴⁸

Do pece by se vytvarované macesy měly sázet opět pokud možno bez prodlevy a pekař by měl dbát, aby se nezdržely u otevřených dvířek, kde by teplo opět mohlo nastartovat kvašení, stejně tak jako na to aby nedošlo k přehnutí těsta. Tam, kde se takový maces zdvojit přehnutím, by nemuselo dojít k dokonalému propečení a syrová mouka by mohla kvasit. Takový maces je nazýván *Maca kfula* a pro pesach je nepřipustný. Stejně tak nepřipustný je maces, na kterém se během pečení nafoukne vzduchová kapsa (*bublina*) vyšší než šířka palce.

Pro první a (v diaspoře) druhý pesachový večer se pečou *Macot micva*, macesy které jsou určeny pro splnění micvy. Výroba těchto macesů nazývaných také *Maca šmura* je

---

⁴⁴GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 108

⁴⁵GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 109

⁴⁶**Chala** část těsta, kterou je podle bible třeba oddělit a dát kohenovi (Nu. 15,19-20) dnes se plní tento příkaz symbolicky odebráním množství velikosti olivy a jeho spálením. Množství, které podléhá zákonu chaly a z kterého je třeba chalu odebrat je cca 1,75Kg. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 50

⁴⁷GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 110

⁴⁸GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 110,8-10

dohlížena již od sklizně obilí a v celém výrobním procesu musí být všechny úkony dělány se záměrem splnit micvu. Při každém úkonu včetně nabírání vody by mělo být proneseno *l'sem macot micva* (ve jménu macot micva).⁴⁹

Od středověku byla na počátku mnoha incidentů fáma, že do macesů je přidávána krev za tím účelem vražděných křesťanských dívek. O tom, že tato neuvěřitelná fáma je živá i dnes se zmiňuje ve svém článku přední český psychiatr MUDr. Jan Cimický: „*Výjimečnou perversností je středověká pověra o tom, že Židé vraždili křesťanské dívky a jejich krev přimíchávali do macesů, které jedí na svátek Pesach. Tuto neuvěřitelnou lež založili její autoři na skutečnosti, že většina lidí nezná židovské náboženství. Judaismus totiž Židům absolutně a stoprocentně zakazuje konzumaci krve v jakékoliv podobě. Toto přikázání patří v židovském náboženství k nejprísnějším a k jeho samotným základům. To ovšem nebrání potomkům českých kolaborantů a neonacistům, aby tuto lež nešířili dodnes.*“⁵⁰

Že byla tato středověká odpornost živá i v polovině 19. století dokladuje zmínka tohoto tématu i v pamětech Ignaze Briesse: „*Velikonoční mouka, která se dovážela v zaplombovaných pytích přímo z křesťanských mlýnů, byla třiceti až čtyřiceti dospělými křesťanskými nádeníky vysypána, vymísena na těsto a pak zpracována na macesy. Je vůbec myslitelné, že by někdo předtím mohl do těsta tajně přimíchat krev nebo krevní moučku?*“⁵¹

3.1.4 Šabat Para

Prvním důležitým šabatem v tomto období je Šabat para (šabat červené jalovice) Jméno šabatu souvisí s četbou pro *maftir* (poslední úsek čtení Tóry), jímž je Numeri 19,1-22 pojednávající o oběti červené jalovice (hebr. *para*). Popele z této oběti se užívalo k rituální očištění těch, kteří by se jinak nemohli účastnit hodu beránka o nadcházejícím svátku Pesach.⁵² Podle tóry byla knězi přivedena červená jalovice "para adumma" bezvadná, která dosud jha nenesla. Kněz ji kázal vyvésti za stany na východ od svatostánku (Num. 19, 4) a před očima všeho lidu usmrtni. Krev zachytil, omočil do ní prst a kropil sedmkrát směrem ke vchodu do svatostánku. Na to byla jalovice celá spálena. Do plamene vhodil kus cedrového dřeva yzop a dvakrát barvený červec (karmínové barvivo). Muž leviticky čistý sebral popel a vysypal jej venku za stany na místě úplně čistém. Popel míchali s vodou a směsí očišťovali každého, kdo se dotkl mrtvoly (Num. 19, 11-13). Všichni, kteří při oběti účinně pomáhali knězi, kdo

⁴⁹GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 110,15

⁵⁰Zdroj: <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy.php?id=0af045d4-e25c-102e-9d3d-00259003513e>

⁵¹BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 121-122

⁵²NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 200

jalovici pátil a její popel sbíral), byli do večera nečisti; nesměli vejít do tábora, dokud se nevykoupli a šat nevyprali.

3.1.5 Šabat Ha-gadol

Dalším důležitým bodem v tomto období přípravy je Šabat ha-gadol, který je jak v synagoze, tak v domácnosti prochnut přípravami na Pesach. Existuje několik názorů proč je Šabat ha-gadol právě gadol (velký). Podle Šulchan Aruch Židé tento den (historicky první Šabat ha-gadol před odchodem z Egypta) dostali příkaz připravit si beránka pro pesachovou oběť. Egypťané vidouc židy nést si domů jehňata, vyptávali se. Bylo jim odpovězeno, že bude obětován jejich (židovskému) bohu. Egypťané nijak nezareagovali, přestože pro ně beran byl posvátným zvířetem. To je označováno za velký zázrak, od toho tedy Velký Šabat.⁵³

Podle jiného výkladu se název vztahuje k posledním slovům haftary, kterou čte osmý vyvolaný muž po čtení z Tóry. Haftara je z knihy proroka Malachiáše (3,23), kde se uvádí: „Hle posílám k vám proroka Eliáše, dříve než přijde den Hospodinův **veliký** a hrozný.“ (k tomuto výkladu se přiklání i bývalý pražský a vrchní zemský rabín Daniel Mayer)⁵⁴

Některé další teorie operují s myšlenkou, že při plnění Hospodinova příkazu splnili židé první micvu a tím se stali „velkými“, tak jako se malý chlapec při bar micva stává „velkým“ tím, že začíná plnit micvot.⁵⁵

Trochu zlomyslný je další výklad, který říká, že bohoslužba při Šabat ha-gadol je díky přidaným rituálům a kázání o přípravách na Pesach, tak dlouhá (velká) že se svátek jmenuje podle toho. Této teorii by nasvědčovalo i to, že v Aškenázských obcích je po modlitbě mincha čtena delší pasáž Pesachové hagady⁵⁶

Jiná varianta této teorie říká, že ona „velikost“ spočívá v tom, že na Šabat ha-gadol v synagoze zhusta přednášejí velcí rabíni a onou velikostí je myšlena jejich velká moudrost.

3.1.6 Chamec

je souhrnný název pro zkvašené pocházející z pěti druhů obilnin (pšenice, ječmen, žito, oves, špalda). Ustanovení o zákazu kvašeného má kořeny v Tóře: „*Po sedm dní se*

⁵³Šulchan Aruch, Orach Chajim 430

⁵⁴<http://eretz.cz/2011/04/sabat-ha-gadol-a-svatek-pesach/>

⁵⁵Šmílův DAF – týdení DAF pražského rabinátu <http://www.doopravdy.cz/daf/acharejmot5768.pdf>

⁵⁶STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 166

nenajde ve vašich domech kvas. Každý, kdo by jedl něco kvašeného, bude vyobcován z pospolitosti Izraele, i host a domorodec.“⁵⁷

Za zkvašené je přitom považováno, co přišlo do styku s vodou na déle než 18 minut. Obsahuje-li voda některé příměsi nebo je teplá dochází ke kvašení dříve nebo okamžitě. Naopak při hnětení ke kvašení nedochází a tak lze počítat 18minut od chvíle, kdy se nechá těsto ležet.⁵⁸ Smíchá-li se některá z pěti obilnin s vínem, ovocnou šťávou, vejcem nebo medem, nejedná se o stejný druh kvašení jako s vodou a takové těsto lze použít, peče se z něj tzv. *maca ašira* (bohatý maces).

Aškenázové na rozdíl od Sefardských židů, ale ani takové těsto nepřipouštějí, neboť se obávají, že by se do tekutiny používané na místo vody mohla nějaká dostat bez jejich vědomí.⁵⁹ *Maca ašira*, tak v Aškenázském prostředí zůstává výsadou starých nebo nemocných lidí.⁶⁰ Lze jej upéci i pro děti které nemohou strávit normální maces.⁶¹ Nemocné dítě, které je i po dobu Pesachu nutné krmit chamecem, nesmí žid krmit sám (pokud není v kritickém stavu, pak je dovoleno vše), měl by jej svěřit nežidovi, který jej nakrmí a později mu za to zaplatit.⁶²

To nejdůležitější co každý žid od dětství ví je, že **chamec nesmí žid o Pesahu konzumovat, vlastnit ani z něj mít prospěch.**

Za příliš podobné chamecu jsou považovány u Aškenázských židů i potraviny které při vaření nabývají na objemu tzv. *kitnijot*, proto je zakázáno konzumovat i veškeré luštěniny.⁶³ Stejně tak kukuřici a rýži. Sice se nesmí jíst, ale lze je vlastnit a mít z nich prospěch

3.1.7 Košerování na pesach

Je rituální očista všech kuchyňských nástrojů, pomůcek a nádobí. V zámožnějších rodinách mají tradičně speciální pesachové nádobí. Kdo toto „pesachové nádobí“ nemá, což je častěji než by se mohlo zdát, protože už tak používá židovská kuchyně dvě sady (pro mléčné a

---

⁵⁷Ex. 12,18

⁵⁸Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁵⁹Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁶⁰GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 117.6

⁶¹Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁶²GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 117.12

⁶³STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 167

masité pokrmy) může své nádobí košerovat.⁶⁴

Košerování je dvojího druhu, *hag'alou* (působením vařící vody) a *libunem* (působením ohně). Při rozhodování který způsob použít doporučuje Vrchní zemský a pražský rabinát použít jednoduché pravidlo „*jak dovnitř tak ven*“, tedy nádobí a nástroje používané na vaření košerovat *hag'alou* a nádobí a nástroje používané k suchému pečení, smažení nebo grilování košerovat *libunem*, který může být lehký (*kal*) nebo těžký (*chamur*).⁶⁵

Košerování vodou se provádí ponořením košerovaného předmětu na alespoň minutu do vroucí vody. Předmět musí být úplně ponořen a před samotným košerováním samozřejmě pečlivě vyčištěn. Pro vroucí vodu lze použít nádobu, která byla sama vykošerována nebo nádobu přímo určenou jen pro tento účel (*pesachdik*).⁶⁶

Při lehkém košerování ohněm (*kal*) na pánev položíme papír, umístíme ji nad otevřený oheň a necháme rozpálit tak, až papír začne hnědnout.⁶⁷ *Chamur* (těžké košerování ohněm) se provádí rozpálením nádobí (pekáče, pánve, plotny, pece) ohněm až na úroveň „do ruda“ nebo kdy odlétají při dotyku kovovým nástrojem jiskry⁶⁸ (*libun chamur*) Rozdíl mezi *hag'alou* a *libunem* je, že při košerování vroucí vodou je chamec z nádobí „vytažen“ ven zatímco ohněm je spálen.⁶⁹

Košerovat nelze dřevěné pekařské nástroje⁷⁰, nelze vykošerovat ani teflonové pánve.⁷¹

3.1.8 Hledání chamecu

Večer před Pesachem (tj. večer mezi 13. a 14. nisanem), je půl hodiny před setměním zakázáno začít s jídlem či s jakoukoli prací.⁷² Hned po setmění, začíná hledání chamecu (bedikat chamec). Všechn chamec který se bude ještě používat je shromážděn na bezpečném místě, pronese se požehnání *Al biur chamec* (Jenž nás posvětil Svými příkazy a nařídil nám zničení chamecu) a všichni členové domácnosti pak prochází svůj příbytek za světla voskové

---

⁶⁴BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 118

⁶⁵Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁶⁶Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁶⁷Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf> str. 12

⁶⁸GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 116,4

⁶⁹Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁷⁰GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 116,4

⁷¹Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁷²GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 111,1

svíce s jedním knotem.⁷³ Hledají po velkém úklidu⁷⁴ zapomenuté zbytky chamecu.

Je zvykem ponechat na některých místech připravené drobečky aby každý něco našel a splnil tak micvu hledání ta navíc není splněna, pokud se nic nenajde, protože pak by nebylo nad čím pronést závěrečné požehnání.

Hledá se ve všech místnostech, na půdě, ve sklepě, prohledávají se komory, skladiště, kůlny. Prohlízejí se nádoby, nahlíží se do všech koutů a škvír. Prohledávají se také záhyby kapes všech dospělých i dětí aby se našly všechny zapadlé drobečky.

Nehledá se v místech, kde již panuje příroda, jako jsou stáje, chlévy, výběhy pro slepice a kurníky. Předpokládá se, že je vše snědno ať už zvířaty či hmyzem dříve než by mohlo kvasit, výjimkou je pokud se krmí již zkvašeným pak se hledá i tam.⁷⁵

Stejně tak se nehledá v místnostech, které byly i s chamecem prodány nežidovi, pokud smlouva již vstoupila v platnost.⁷⁶

Vše co se v průběhu hledání shromáždí je pak pečlivě zabaleno a uloženo, aby to bylo následujícího rána se vším, co ještě v domácnosti zbude či se najde spáleno na pesachovém ohni.

Ihned po skončeném hledání se veškerý chamec který bychom i po hledání ještě mohli nevědomky vlastnit (krom toho který jsme předtím oddělili pro snídani, prodej nebo toho co jsme našli) musí „zrušit“ to se provede pronesením *Kol chamira v'chamija...* (ať není ničím všechno kvašené a všechno kvasivé..., co je v mém vlastnictví a co jsem neviděl, co jsem přehlédl, o čem vím i o čem nevím; ať je to jako prach země). Kterou žid prohlásí tento chamec za pro něj bezvýznamný prach.⁷⁷

3.1.9 14. nisan

Pesachový oheň se rozděluje po snídani 14. nisanu a zejména pro děti je to možnost jak udělat dobrý skutek a třeba si i přivydělat. Často se při pálení znovu ruší nevědomé vlastnictví chamecu.

Celý den čtrnáctého nisanu je zakázáno jíst macesy. Nesmí se dát ani malým dětem,

---

⁷³S více knoty by byla jako pochodeň Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 111,2

⁷⁴GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 111,3

⁷⁵GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 111,4

⁷⁶Pokud v platnost vstoupí později, patří místnosti ještě židovi a musí se prohledat. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 111,6

⁷⁷GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 111,10

pokud už chápou pojem exodu z Egypta.⁷⁸ Stejně tak se ale od cca 10-té hodiny nesmí jíst běžný (kvašený) chléb.

3. 1. 10 Když připadne 14. nisan na šabat

V tom případě se 14- tého koná Šabat a *Erev Pesach* proběhne už ve čtvrtek. To má samozřejmě svá úskalí. tj půst prvorozených i hledání chamecu zkrátka proběhne o den dříve: „*Prvorozený syn se ve čtvrtek postí; je-li pro něj obtížné postit se tak dlouho, dokud neskončí hledání chamecu, smí před hledáním sníst malé občerstvení, anebo pověří hledáním někoho jiného (a pak smí před hledáním jíst).*“⁷⁹ Z Kicur Šulchan Aruch ale stejně tak dozvídáme že „*Prvorozený syn — ať prvorozený své matky, nebo prvorozený otce — by se měl čtrnáctého nisanu postit, i když tento den připadne na pátek.*“⁸⁰ Z toho by vyplývala povinnost postit se dva dny po sobě.

O Šabatu je nutné splnit příkaz jezení chleba, nad kterým lze říci požehnání *ha-moci* a *birkat ha-mazon*, ale kvašený se již nesmí a macesy jsou zakázány, aby se všichni více těšili na sederový večer. Jak v Sefardském tak Aškenázském prostředí se tedy používá o tomto šabatu jako chléb *maca ašira* (bohatší maces).⁸¹

3. 1. 11 Eruv tavšilin

Případne-li *jom tov* na *erev šabat* (na pátek) nebo dokonce čtvrtek i pátek, je zakázáno vařit či péci jídlo pro šabat. Východiskem z této situace je tzv. *eruv tavšilin* neboli prolnutí (přípravy) jídel.

Eruvin jsou způsoby a pravidla propojení (vymezení) hranic (*eruv techumin*), dvorů (*eruv chacerot*) veřejných a soukromých prostorů či zmíněné přípravy jídel. Zdrojem pro ně je Talmudický traktát *Eruvin* který je součástí Sederu Mo'ed. *Eruvin* slouží především k zjednodušení (ulehčení) běžného života v průběhu šabatu. V mnoha případech je v Izraeli o šabatu zřizován *eruv techum*, aby bylo možno ujít delší vzdálenosti při návštěvách, či bylo možno něco přenášet.

⁷⁸GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 113,5

⁷⁹GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 115,2

⁸⁰GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 113,6

⁸¹Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

Jak tedy připravit eruv tavšilin? Nad chlebem a trochou vařeného či pečeného pokrmu, který se obvykle jí s chlebem⁸² se pronese požehnání *Baruch ata... al micvat eruv* (požehnán budiž, Hospodine... Jenž nás posvětil svými příkazy a nařídil nám příkaz eruvu). Pak jsou pronesena slova *B'dejn eruva jehe šare....lanu ul'chol jisrael hadarim ba-ir ha-zot* (tímto eruvem budiž nám dovoleno péci, vařit, smažit, ohřívát pokrmy, rozžít světla a konat vše potřebné o dni svátečním na šabat, nám i všem Židům, přebývajícím v tomto městě). V sidurech je text uveden v aramejském originálu. Kdo textu nerozumí, měl by slova říci v jazyce, jemuž rozumí.

Nařízení o *eruvu* lze uplatnit pouze v pátek a je třeba jej provést v době, kdy ze dne zbývá dost času, aby hosté, kteří toho dne nejedli, mohli ještě před západem slunce jíst a mít požitky z toho, co bylo připraveno.

Jak uvádí ŠA OCH 527:7, Hlava každé židovské komunity by měla mít při ustavení svého eruvu tavšilin na mysli i celou komunitu. Přesto by si každá domácnost měla připravit také vlastní eruv. Vyžaduje se, aby jej připravila i žena, která nemá manžela (pokud ví, jak eruv udělat). Je zakázáno spoléhat na eruv hlavy obce.⁸³

3. 1. 12 Prodej chamecu

14. nisanu po uplynutí jedné třetiny dne, tj. zhruba od 10-té hodiny vstupuje v platnost zákaz všeho kvašeného (*chamec*). Od této chvíle jej nelze konzumovat ani z něj mít prospěch. Obchodníci do této doby museli chamec prodat nežidovi často se prodával i s místností ve které byl uskladněn. Jak takový prodej má proběhnout popisuje Kicur Šulchan Aruch: „Žid musí stanovit cenu za chamec i za pronájem místnosti, v níž je chamec uskladněn, vzít malou zálohu a zbytek považovat za půjčku, splatnou po Pesachu. Neměl by stanovovat cenu vyšší, než je běžná obchodní cena. Po Pesachu pak požádá nežida, aby doplatil zbytek dluhu. Odpoví-li nežid, že nemá potřebný obnos, požádá ho Žid, aby mu za stanovenou sumu prodal chamec zpět.“ Přesto, že by mohl každý prodat svůj chamec sám, je ustáleným zvykem pověřit tím rabinát. Je tak zaručeno, že vše proběhne jak má a dodá to transakci váhu (někoho by mohlo třeba napadnout, prodat takto třeba chamec ulpělý na nádobí a to je samozřejmě nepřípustné, neboť to zjevně nemůže ani jedna strana myslet

---

⁸² „Vařený pokrm musí být něco, co se běžně jí s chlebem — např. maso, ryba, vejce. Vezme-li člověk pokrm, který se běžně s chlebem nejí, eruv je neplatný.“ zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 102,2

⁸³ GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 102

vážně).⁸⁴

3. 1. 13 Půst prvorozených

Bývá někdy uváděn jako samostatný svátek, přestože se z kontextu jedná o součást Pesachu, neboť rituální půst připomíná pouze jednu konkrétní část sledu událostí, které jako celek oslavuje Pesach. Půst prvorozených probíhá v předvečer Pesahu (Erev pesah), jako připomínka toho jak Hospodin ušetřil během deseti ran egyptských prvorozené syny Izraele, zatímco zahubil vše prvorozené v Egyptě.⁸⁵ „*Prvorozený syn — ať prvorozený své matky, nebo prvorozený otce — by se měl čtrnáctého nisanu postit, i když tento den připadne na pátek. Postit se musí i ten prvorozený, jehož matka měla předtím potrat (a který v určitých souvislostech není považován za prvorozeného — viz Dogul me-r'vava). Než prvorozený syn dosáhne věku bar micva, postí se za něj jeho otec. V některých komunitách je zvykem, že místo půstu se prvorozený účastní se'udat micva — oslavy spojené s micvou, např. s obřízkou či dokončením čtení talmudického traktátu.*“⁸⁶

3. 1. 14 Korban Pesach

Původním způsobem oslavy prvního dne Pesachu byl Korban Pesach. Před odchodem z Egypta přikázal Hospodin židům, aby v každé rodině porazili navečer 14. nisanu beránka⁸⁷, jeho krví označili své dveře a pečeného jej v noci snědli. K němu pak hořké byliny a nekvašený chléb. Pojídát jej měli oblečení na cestu a v chvatu. Do rána měl být beránek

---

⁸⁴Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

⁸⁵Až se vás pak vaši synové budou ptát, co pro vás tato služba znamená, odpovíte: »Je to velikonoční obětní hod Hospodinův. On v Egyptě pominul domy synů Izraele. Když udeřil na Egypt, naše domy vysvobodil. «, Lid padl na kolena a klaněl se. Izraelci pak odešli a učinili přesně tak, jak Hospodin Mojžíšovi a Áronovi přikázal. Když nastala půlnoc, pobil Hospodin v egyptské zemi všechno prvorozené, od prvorozeného syna faraónova, který seděl na jeho trůnu, až po prvorozeného syna zajatce v žalární kobce, i všechno prvorozené z dobytka. (Ex. 12, 26-29)

⁸⁶GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 113.6

⁸⁷Jak vyplývá z Ex. 12:5 jedná se o ročního samce ovce nebo kozy, což naznačuje, že původní výraz přeložený jako „beránek“ byl souhrnným označením pro mládě jak ovce, tak kozy. Pikantní nádech dává tomuto biblickému zahrnutí ovce a kozy do jednoho pomyslného „pytle“ fakt, že v biologických kruzích také stále ještě nemají úplně jasno v původu ovcí a koz a nedávno došlo například k přesunutí ovcí a koz z čeledi *Bovidae* (turoviti) do čeledi *Antilopinae* (antilopy) Zdroj: <http://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/systematika-ovci-stale-ponekud-neprehledno.pdf>

sněden a zbytky spálené na ohni.⁸⁸

V dobách chrámu, přinášeli židé beránka do chrámu, kde jej sami usmrtili a kněží chytali krev obětiny do mís a vykropili ji na oltář⁸⁹. Kůže s tučnou částí pak židé zanechávali v chrámu k zápalné oběti⁹⁰ a zbytek beránka odnášeli do svých domovů.⁹¹

Zvířeti nesměla být zlomena žádná kost a muselo být celé snědeno, ani kousek nesměl opustit dům.⁹² Pojít beránka museli všichni členové domácnosti, včetně židovského služebnictva a hostů,⁹³ krom rituálně nečistých. K jejich rituální očištění před *Korban Pesach* se používal popel z červené jalovice obětované na Šabat Para. Pak se mohli zúčastnit.

Korban Pesach je po dlouhá staletí jedním z nejobavějších míst židovského náboženství. Nemožnost jej vykonávat, přímo souvisí s neexistencí chrámu. Po jeho zničení došlo k masovému exodu židů a ti kteří zůstali pod vládou křesťanských a muslimských vládců čelili perzekucím a snahám vytlačit judaismus fyzicky i duchovně.⁹⁴

Dále pak s rabínským zákazem vstupu na Chrátovou horu platným i v dnešní době.⁹⁵ Tento zákaz vyplývá z několika faktů. V první řadě jsou současní židé považováni za rituálně nečisté. K jejich očištění by bylo zapotřebí popela z červené jalovice (*para*) který není k dispozici již od dob (druhého) chrámu.⁹⁶

I přesto, že některá místa chrátové hory jsou teoreticky přístupná i rituálně nečistým, nikdo s jistotou neví, která to jsou, protože přes intenzivní archeologické bádání a všechen pokrok v této oblasti jsou všechny teorie v tomto směru stále pouze v rovině hypotéz. Neexistuje tudíž shoda na původním rozvržení staveb na chrátové hoře.⁹⁷

Další částí skládky je fakt, že červená jalovice (*para*) vhodná pro obětování je také „nedostatkové zboží“ a tak v současnosti po celém světě probíhají šlechtitelské projekty za účelem odchovu vyhovujícího plemene.

Přes všechny tyto důvody existují komunity usilující o obnovení *Korban Pesach* i za této situace, opírající své konání o historické důkazy provádění obětí i po zničení chrámu.

---

⁸⁸Ex. 12,3-11

⁸⁹Paralipomenon 35:11

⁹⁰Paralipomenon 35:12

⁹¹http://www.olam.cz/encyklopedie/chramove_obeti.html

⁹²Ex. 12:46

⁹³Ex. 12:43-49

⁹⁴Zdroj: <http://www.korbanpesach.org>

⁹⁵Zdroj: překlad článku *Chief Rabbis: Don't Ascend Temple Mount* autora Gila Ronena ze zpravodajského webu Arutz Sheva – Israel National News, uveřejněný na <http://eretz.cz/2012/03/vrchni-rabini-je-zakazano-vystupovat-na-chramovou-horu/>

⁹⁶ Mišna Traktát Para 3:5

⁹⁷Přehled tří základních teorií rozmístění například zde <http://www.templemount.org/theories.html>

Příkladem takové oběti budiž Raban Gamli 'el který žil sto let po zničení chrámu, a který dle talmudu přikázal svému služebníkovu upéct Korban Pesach⁹⁸ Také Byzantský císař Justinián vydal v šestém století našeho letopočtu edikt zakazující židům Korban Pesach.⁹⁹ V té době se zákazy slavit Pesach šířily i celou Evropou¹⁰⁰ a to je další

Tyto doklady provádění oběti i po zničení chrámu spolu s Rambamovým názorem, že svatost chrámové hory trvá i po zničení chrámu,¹⁰¹ jsou hlavními hybateli neustávajících snah o obnovení oběti beránka. Židé po celém světě si v souvislosti s tím nepřestávají klást čtyři základní otázky:

1. Je možné provádět *Korban Pesach* za neexistence chrámu? A pokud ano, je nutné oběť provést na Chrámové Hoře (*har ha bajit*), nebo lze obětovat i jinde popřípadě dokonce v jiných zemích?
2. Je k oběti nezbytný oltář? Pokud ano lze jej v dnešní době postavit?
3. Je možné obětovat beránka ve stavu rituální nečistoty?
4. Může oběť proběhnout bez *Kohena*? A pokud je *Kohen* zapotřebí, jaká kritéria musí splňovat?¹⁰²

Ať už jsou důvody současného neplnění příkazu *Korban Pesach* jakékoli, povinnost oběti je jasně dána a také trest za její neplnění. Tím je *karet* (duchovní „vyříznutí“, vyobcování z židovského národa¹⁰³), nejvyšší duchovní trest jaký může žida potkat. Není tedy divu, že je toto téma tak „výbušné“ a neustále aktuální v životě Izraele i diaspory.

V současné době se tak *Korban Pesach* stal pouze jednou z méně významných částí oslavy prvního dne Pesahu – Sederového večera a je zastoupen při Sederové večeři, zařazením jehněčí kosti s kusem masa (*z'roa*).

3. 1. 15 Pesah šeni

Ti, kteří byli v době Korban Pesach rituálně nečistí, nebo se hodu beránka nemohli

---

⁹⁸Pesachim 87b

⁹⁹Zdroj: <http://www.korbanpesach.org>

¹⁰⁰Viz. například Lex Visigothorum Lib XII, Tit II/5 – *Ne Iudei more sou celebrent Pasca* Zdroj: JAN REKTOR, diplomová práce - BARBARSKE ZÁKONÍKY, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2010, str. 23

¹⁰¹Hilchot Bejt HaBechira 6:14

¹⁰²Čtyři otázky zdroj: <http://www.realmatza.com/pesach-sacrifice-today.html>

¹⁰³GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 153.1

zúčastnit pro dlouhou cestu mimo domov, slavili *Pesach šeni* (druhý Pesach) s oporou v Tóře (Numeri 9:10-13)

„Mluv k Izraelcům: Když se někdo z vás nebo z vašich budoucích pokolení poskvrní při mrtvém anebo bude na daleké cestě, bude také slavit hod beránka Hospodinu. Budou jej slavit druhého měsíce čtrnáctého dne navečer. Budou ho jíst s nekvašenými chleby a hořkými bylinami. Neponechají z něho nic do rána a nezlámou mu žádnou kost. Budou slavit hod beránka podle všech nařízení o něm. Ale kdo by byl čistý a nebyl na cestě a zanedbá slavení hodu beránka, bude vyobcován ze svého lidu, protože nepřinesl Hospodinu dar ve stanovený čas. Takový člověk ponese následky svého hříchu.“

3. 1. 16 Seder

Sederový večer je první (mimo Izrael i druhý večer) Pesachu. Je to nejdůležitější Pesachový večer, při kterém jsou plněny čtyři¹⁰⁴ pesachové *micvot*.¹⁰⁵ Po zničení chrámu byl židům zakázán vstup na chrámovou horu a tím také přerušena tradice *Korban Pesach* jako pesachové večeře. Sederový večer je zjevně vývojovým nástupcem *Korban Pesach*. Role oběti beránka, byla nuceně převedena do symbolické roviny. Byla z hlavního prvku Pesachové oslavy snížena na roveň ostatním bodům až do té míry, že není běžně uváděna mezi pesachovými *micvot*, na rozdíl od pojídání hořkých bylin (*maror*) které bylo původně jen doplněním nebo způsobem jak je konzumována pesachová oběť – beránek. Pojídání *maror* bylo po zničení chrámu ustanoveno jako *micva* zvláštním rabínským nařízením.¹⁰⁶ Původní oběť beránka byla dále doplněna rabínským nařízením o vypití čtyř pohárů vína. Vše co bylo přikázáno je tak shrnuto v sederu.

Sederový večer má, jak vyplývá z překladu slova seder (pořádek), přesně stanovený řád, který obsahuje čtrnáct bodů.¹⁰⁷ Přes všechna nezbytná pravidla a nařízení je především příjemným setkáním rodiny a přátel. Večerem, který je v židovství asi nejvíce ze všech svátků věnován rodině a vzdělávání dětí. V Tóře je psáno „Až se vás pak vaši synové budou ptát, co pro vás tato služba znamená, odpovíte: „Je to velikonoční obětní hod Hospodinův. On v

¹⁰⁴V souvislosti se zánikem oběti beránka nejsou zmiňovány další tři Toraická nařízení s prvním Pesachovým večerem spojená. Podle Rambamova seznamu *micvot* (Mišne Tóra) jsou to č. 451 - jíst maso Pesachového beránka s nekvašenými chleby a hořkými bylinami. (Num. 9:11), č. 452 – neponechat z beránka nic do rána druhého dne a č. 453 – nezlomit mu (beránkovi) v těle žádnou kost. (Num. 9:12)

¹⁰⁵ 1. jíst macesy 2. vyprávět si o východu z Egypta (Toraická nařízení) 3. vypít čtyři poháry vína 4. jíst hořké byliny (rabínská nařízení)

¹⁰⁶GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119 pozn. pod č. /10/

¹⁰⁷Někteří uvádějí bodů patnáct, je to způsobeno tím, že počítají zvlášť požehnání pronášená nad macesy. Základní, které se pronáší nad chlebem (moci) a speciálně určené pro macesy (maca).

Egyptě pomínul domy synů Izraele. Když udeřil na Egypt, naše domy vysvobodil. ¹⁰⁸ „V onen den svému synovi oznámíš: *‘To je proto, co mi prokázal Hospodin, když jsem vycházel z Egypta.*“ ¹⁰⁹ A tak se o sederu rodiče snaží všemožně podnítit dětskou zvědavost, aby je naučili něco z historie jejich národa.

3. 1. 17 Sederový stůl

Slavnostně prostřený stůl by měl být připraven ještě před setměním. Doprostřed stolu bývá umístěn tzv. Eliášův pohár (*kos šel elijahu*), který je symbolicky naplněn pro proroka Eliáše. ¹¹⁰ Každý účastník sederu by měl mít připraven bezvadný (bez prasklin a kazů) pohár na víno, a to i děti, které již chápou význam svátku a vyprávění o vyjití z Egypta. ¹¹¹ V dnešní době by pro každého také měl být připraven výtisk hagady a všechny židle by měly být opatřeny poduškou či polštářkem. ¹¹²

Na stole nesmí chybět sederový talíř umístěný před toho, kdo vede seder, který obsahuje zakryté tři *macot micva* zvané *Kohen, Levi* a *Jisrael* podle tří kategorií do kterých židé spadají (Kněží, Levité a Izraelité).

Dále talíř obsahuje opečenou kost (*z'roa*), která je připomínkou obětního beránka. Mělo by se jednat o kost z beránka, nicméně lze použít třeba opečené kuřecí křídlo nebo krk.

Vejce uvařené natvrdo (*bejca*), symbol nového života a též Izraele, který je přirovnáván ke žloutku, který nikdy zcela nesplyne s bílkem, stejně jako Izrael nikdy nesplynul během pobytu v Egyptě s okolními národy.

Hořké byliny (*maror*) nejčastěji strouhaný křen, připomínající hořkost otroctví. Ke splnění povinnosti je možné použít také pelyněk nebo čekanku. „*Nejlepší pro maror je však hlávkový salát, neboť se snadno jí. (Je totiž nutno sníst k'zajit* ¹¹³ *maror, což je u křenu obtížné.) Hlávkový salát lze nazvat hořkou bylinou — maror, protože ponechá-li se v zemi delší čas, zhořkne.*“ ¹¹⁴

Karpas zeleninu určenou k namáčení do slané vody většinou petržel, celer, nebo ředkvička.

---

¹⁰⁸Ex. 12:26,27

¹⁰⁹Ex. 13:8

¹¹⁰Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

¹¹¹GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.1

¹¹²Vrchní zemský a pražský rabinát, *Malý průvodce na Pesach 5767* třetí aktualizované a rozšířené vydání, <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>

¹¹³Velikost jedné olivy

¹¹⁴GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 118.3

Slanou vodu (*majim*) připomínající zázrak během přechodu přes Rákosové moře a slzy židovského národa.

Charoset - směs strouhaných jablek, oříšků, mandlí, skořice, zázvoru a červeného vína, připomínající materiál na dělání cihel, které museli zotročení Izraelité dělat pro faraona.¹¹⁵ Vše je pak na talíři rozmístěno přesně daným způsobem.¹¹⁶

3. 1. 18 Průběh sederu

Kadeš

Prvním úkonem Pesachového večera (večeře) je *kadeš* (posvěcení). Pán domu (hospodář) pronese *Kiduš* – požehnání vínu a svátečnímu dni. Přednesení *Kiduš* nemá oporu přímo v sederu, ale je pronášeno na začátku šabatu a všech biblických svátků, stejně jako je konec každého svátku rituálně ukončen přednesením Havdaly která odděluje sváteční a všední. O svátku či šabatu bývá zvykem pronášet *Kiduš* ještě před soumrakem, aby se z všedního přidalo k svátečnímu. O Pesachu je ale s pronesením *Kiduš* nutno počkat až po setmění aby tak byla naplněna slova Tóry „*tu noc budou jíst maso*“¹¹⁷ K večeru se navíc vztahuje i pití čtyř pohárů vína a ten který je použit ke *kiduš* je jedním z nich.¹¹⁸ Poté si ten, kdo vede seder, oblékne *kitl*¹¹⁹ a posadí se, aby mohl vést večeři. Pohár, nad kterým se pronesl *kiduš*, je zároveň prvním pohárem večera. Vypita by měla být většina poháru a každý, kdo ho pije, by měl být při pití opřen vlevo.¹²⁰ Tak totiž dříve jedli svobodní lidé. Opření o levý loket na lehátku jedli pouze pravou rukou.¹²¹ Tento nakloněný posez, předepsaný pro sederovou večeři, je tedy symbolem svobody, stejně jako zvyk že víno nikdy nedolévá ten, kdo vede seder, ale sloužící nebo některý ze členů domácnosti.¹²²

Urchac

Urchac při kterém si Hospodář umyje ruce (bez požehnání), mu zajistí čistotu pro další

---

¹¹⁵Ex. 1:13,14

¹¹⁶Sederový talíř se upraví takto: na talíř se položí tři celé macot a přikryjí se jemným ubrouskem. Kost z plece, zeroa, dáme napravo a vejce nalevo. Hořké byliny, maror, nad nimiž se řekne požehnání, budou uprostřed. Charoset dáme pod kost, karpas pod vejce a hořké byliny, maror chaceret, které máme jíst s macesem (korech), budou uprostřed. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 118.8

¹¹⁷Ex. 12:8

¹¹⁸GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.1

¹¹⁹**Kitl** – bílý háv či roucho připomínající komži, který nosí rabín, kantor nebo ten, kdo vykonává obřad (také mnoho modlících se) o Vysokých svátcích. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 91

¹²⁰SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 17

¹²¹DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 20

¹²²GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.2

části sederu. Nádobu s vodou koluje kolem stolu a ruce si omyjí i ostatní účastníci sederové večeře.

Karpas

Poté přichází na řadu pojídání *karpas* kdy hospodář do slané vody namočí kousek zeleniny do misky se slanou vodou a požehná zeleninu: „*Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, stvořiteli plodů země.*“¹²³ Měl by mít na paměti, že tímto požehnáním obsáhl i *maror* což je také zelenina.¹²⁴ Poté jedí namočený *karpas* i ostatní účastníci večeře kteří nejprve žehnají *karpas* stejnými slovy.

Jachac

Jarchac je čtvrtým úkonem v Sederovém pořádku. Při něm hospodář rozlomí střední maces (*levi*) a větší¹²⁵ z jeho částí uschová jako *afikoman*.¹²⁶ Zbylou část macesu vrátí na sederový talíř. *Afikoman* většinou zabalí do ubrousku dle slov Tóry¹²⁷ „*zabalili díže do pláštíků...*“ a schová jej, někde je zvykem dát si jej v ubrousku na rameno („*...a nesli je na ramenou*“). Důvodem je také dát možnost dětem *afikoman* uzmout a nepozorovaně jej ukrýt.

„*Část, která zůstala z prostředního, levitského macesu, se snědla jako zákusek (afikoman) a kousek z ní se uchoval jako amulet do příštího pesachu. Protože se vědělo, že otec tento kousek bude nutně potřebovat, usilovali přítomní chlapci, aby se afikomanu nenápadně zmocnili. Když se jim to podařilo, vydali jej pouze oproti příslibu odškodnění, např. nového oblečení nebo hezké knihy.*“¹²⁸

Smyslem této hry je udržet pozornost malých dětí, které se pak těší na hledání ztraceného *afikomanu*.¹²⁹

Magid

Ze sederového talíře je pak hospodářem odstraněna kost a vejce, věci, které se nehodí k tomu, co bude následně proneseno, a jsou poodkryty macesy.¹³⁰ Poté pozvedne sederový

¹²³SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 19

¹²⁴GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.3

¹²⁵Afikoman je namísto pesachové oběti. Je tedy důležitý, a proto je pro něj určena větší část macesu. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.3

¹²⁶**Afikoman** – „zákusek“. Termín pravděpodobně řeckého původu pro poslední část *macy* snědenou při *sederu*. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 13

¹²⁷Ex. 12:34

¹²⁸BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 120

¹²⁹SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 19

¹³⁰GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.3

talíř (v rodinném kruhu jej často drží nad stolem všichni¹³¹). Kdo vede seder, pak pronáší slova z hagady: „*Toto je chudý chléb, který jedli naši předkové v egyptské zemi. Každý, kdo je hladov, ať přijde a pojí, každý, kdo je v nouzi, ať přijde a slaví Pesach: tento rok zde - příští rok v zemi Izraelské. Tento rok jako otroci, v roce příštím jako svobodní lidé!*“¹³²

Je naplněn druhý pohár a děti by měly hlavě rodiny položit čtyři otázky začínající stejně: „Čím se liší tato noc od všech ostatních nocí?“

1. Že totiž každé jiné noci jíme jak kvašený, tak nekvašený chléb, a tuto noc jenom macesy?
2. Že každé jiné noci jíme všechnu zeleninu, ale dnešní noci pouze hořkou?
3. Že každé jiné noci ani jednou neponořujeme (do slané vody), a této noci podvkrát?
4. Že každé jiné noci jíme, hověcí si i nehověcí, a této noci si všichni hověcí?“

Hospodář odkryje macesy a dětem je odpovězeno „*Byli jsme v Egyptě faraonovými otroky....*“ Pak jsou z hagady čteny příběhy poučné pro děti i dospělé. Příběhy o vyvedení z Egypta, o utrpení židů pod faraonem, o důvodech pojídání macesů a maroru, o ranách uvalených na Egypt, o rabínských výkladech božích slov.

Je vhodné, aby se Hagada vykládala členům rodiny v jazyce, kterému rozumí. Pokud ten, kdo vede seder, nerozumí hebrejštině, měl by Hagadu číst spolu s překladem do místního jazyka, kousek po kousku. Obzvláště odstavec *raban Gamliel haja omer* (rabi Gamliel říkával), protože je nezbytné, aby všichni pochopili, proč je přikázána micva pesachové oběti, macesů a maror.¹³³

Při výčtu ran, které uvalil Hospodin na Egypt, je zvykem namočit prst do vína a odstříknout při každém slově po kapce.

Třikrát jsou macesy přikryty (aby nebyly „zahanbeny“ pozvednutím vína) a pozvednut pohár vína.

Poprvé je s pozvednutou číší proneseno: „*A to je ujištění, které se osvědčilo Jak našim otcům, tak nám. Poněvadž ne jenom jeden povstal proti nám, aby nás zničil, ale povstávají proti nám v každém pokolení, aby nás zničili, a Svatý, buď požehnán, nás zachraňuje z jejich rukou.*“ Pak je pohár položen, macesy opět odkryty a vyprávění pokračuje.

Podruhé je pohár pozvednut a je proneseno „*Proto je naší povinností děkovat Tomu a opěvovat, oslavovat, vychvalovat, vynášet, slavit, žehnat, vyzdvihnout a chválit Toho, kdo*

¹³¹DE VRIES, Simon - *Židovské obřady a symboly*, 2009. Praha: Vyšehrad ISBN:978-80-7021-963-8 str. 121

¹³²SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 19

¹³³GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.4

udělal pro naše předky a pro nás všechny tyto zázraky. Vyvedl nás z otroctví ke svobodě, ze zármutku k veselí, ze dnů truchlení ke dni svátečnímu, z nejhlubší temnoty k velikému světlu a ze zotročení k vykoupení. Předstupme před Něj tedy s písní novou, opěvujte Hospodina!“ pohár je opět položen, macesy odkryty a vypravěč pokračuje.

Když je podle hagady pronášeno toto požehnání: *„Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš a králi světa, jenž jsi nás vykoupil, že jsi vykoupil naše předky z Egypta, a nám dal dosáhnout této noci, abychom v ní jedli macesy a trpké byliny. Podobně nám, Hospodine, Bože náš, Bože našich otců, dej dosáhnout jiných svátečních dnů a svátků, k míru nám přichozím vstříc, v radosti z obnovy Tvého města a v potěšení z Tebou přikázané bohoslužby. Kéž bychom tam po Tvé vůli jedli z obětí a pesachových beránek, jejichž krev dosáhla stěny Tvého oltáře! Za naše vykoupení a za naše vysvobození Ti pak vzdáme díky novou písní. Požehnán jsi, Hospodine, vykupiteli Jisra'ele!“*¹³⁴, je v místě, kde se mluví o macesech odlomen osobou, která vede seder, kousek macesu a ukázán všem kolem stolu. Podobně při zmínce o *maroru* je ukázán *maror*, při zmínce o pesachové oběti se ale *z'roa* neukazuje, protože by to mohlo vypadat, že maso bylo posvěceno pro oběť. Macesy jsou opět přikryty a při slovech o vzdávání díky je potřetí pozvednut pohár.¹³⁵ Je proneseno požehnání nad vínem: *„Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, stvořiteli vinné révy!“*

Pak opření o levý loket vyprázdní stolovnický druhý pohár.

Rachac

Je rituální omytí rukou – tentokrát s požehnáním *al netilat jadajim*.

Moci Maca

Ten, kdo vede seder, uchopí všechny tři macesy ze sederového talíře a pronese dvě požehnání. Obecné požehnání nad chlebem (*moci*) *„Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, že vyvádíš chléb ze země.“* a speciální požehnání nad macesy (*maca*) *„Požehnán jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, že jsi nás posvětil svými příkazy a dal jsi nám příkaz o pojídání nekvašeného chleba.“*¹³⁶ pak odlomí z horního (*kohen*) a středního (*levi*) macesu a

¹³⁴SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 65

¹³⁵GANZFRIED Šlomo, Kicur Šulchan Aruch, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.4

¹³⁶Je pochybnost, jak by se přitom měly macesy držet: o jom tov musíme požehnání Ha-moci říci nad dvěma celými chleby, ale micva jíst macesy se splní sněžením odlomené části, poněvadž maces je nazván [Dt 16:3] lechem oni [chlebem strádání] a strádající člověk obvykle nemívá celý bochník chleba. Osoba vedoucí seder tedy uchopí dva celé macot s odlomenou částí mezi nimi a řekne požehnání Ha-moci. Pak spodní maces položí, podrží pouze vrchní s odlomenou částí a řekne požehnání Al achilat maca. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, Kicur Šulchan Aruch, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.5

pojí oba zároveň. Následně stejně odlomí pro ostatní u stolu¹³⁷, pro splnění micvy po jídání macesů musí být snědono alespoň množství *k'zajit*¹³⁸ z každého z obou macesů.

Maror

Poté vezme *maror* a namočí jej do *charosetu* a požehná: „*Požeňán jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, že jsi nás posvětil svými příkazy a dal jsi nám příkaz o požívání hořkých bylin.*“ potom pije i *maror* s *charosetem*. Ostatní, kterým pokrmy buď podá, nebo se obslouží sami, následují jeho příkladu. Opět je předepsáno sníst nejméně *k'zajit* maroru. Je zvykem *maror* po namočení trochu vytřást aby *charoset* nepřehlušil hořkost.¹³⁹

Korech

Hlava rodiny odlomí dva kousky¹⁴⁰ ze spodního (*Jisra'el*) macesu a vloží mezi ně trochu hořkých bylin¹⁴¹, pak pronese: „*Toto je připomínka chrámu podle Hilela: Hilel v době, kdy chrám existoval, dělal toto – skládal dohromady maces a trpké byliny a pojídal je zároveň*“ Po těchto slovech tento sendvič také pije a ostatní jej opět následují.

Šulchan Orech

Je samotná večeře, při které je možno vedle pro Pesach dovolených nápojů možné pít i víno aniž by byl porušen příkaz čtyř pohárů. Je častým zvykem začínat hostinu snědením vejce (*bejca*).¹⁴²

Cafun

Na závěr večeře rozdělí *afikoman*, který ovšem často musí vykoupit od některého z dětí, kterému se podařilo jej ukořistit a ukrýt. *Afikoman* je poslední sousto této noci. Nic dalšího již nesmí být snědono, aby chuť sederového večera přetrvala v ústech. Někteří

¹³⁷Většinou bývá maces na sederovém talíři právě tak velký, aby z něj každý účastník sederu dostal *k'zajit*. Je tedy nezbytné, aby ostatní buď měli vlastní sederový talíř, nebo dostali maces, který nebyl na sederovém talíři. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119 poznámka pod čarou /5/

¹³⁸Množství *k'zajit* = 28,8 cc (podle ŠT) nebo 50 cc (podle Chazon Iš). Každý Žid — muž, žena i dítě — musí ke splnění micvy (jezení macesů o sederu) sníst nejméně *k'zajit* macesu. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119 poznámka pod čarou /4/

¹³⁹GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.7

¹⁴⁰Velikosti *k'zajit*. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.7

¹⁴¹Množství *k'zajit*. Zdroj: GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.7

¹⁴²GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.8

považují afikoman za náhradu za dnes neprováděnou pesachovou oběť.¹⁴³ Kousek afikomanu se pak schovává po celý rok jako ochrana před zlými časy, až do dalšího pesachu, kdy se spálí s chamecem.¹⁴⁴

Barech

Je naplněn třetí pohár vína a pronesena tradiční stolní modlitba (*birkat ha-mazon*) k Boží chvále, za Boží požehnání a jako poděkování za jídlo.¹⁴⁵

„Pokud je jsou přítomni alespoň tři židovští muži (po *bar micva*) pronáší se *birkat ha-mazon* se *zimunem*. Ten, kdo vede *Birkat ha-mazon*, začne slovy „*Hav lan unevarech* — Poděkujme“, anebo v jidiš „*Rabotaj mir villen bentšen* — Pánové, modleme se.“ Ostatní u stolu odpoví „*Jehi šem adonaj mevorach meata vead olam* — Požehnáno budiž jméno Hospodinovo od nynějška navěky.“ Vedoucí pokračuje „*Biršut maranan ve rabanan verabotaj nevarech še'achalnu mišelo* — S vaším svolením, pánové, učenci, učitelé, poděkujme Jemu, z jehož štědrosti jsme jedli.“ Spolustolovníci odpovědí „*Baruch še'achalnu mišelo uvetuvo chajinu* — Požehnán budiž Ten, z Jehož štědrosti jsme jedli a z Jehož dobroty žijeme.“ Tuto odpověď vedoucí zopakuje. V některých komunitách je zvykem odpovědět na to Amen, v jiných nikoli. Panují také různé zvyklosti, pokud jde o větu „*Baruch hu ubaruch šemo* — Požehnán budiž On i Jeho jméno.“ V některých obcích ji řekne ten, kdo modlitbu vede, i když *Birkat* říkají jen tři lidé. V jiných obcích ji říká pouze tehdy, když se *Birkat* modlí společně deset mužů a zmiňuje se Boží jméno. Tento způsob je častější. Větu by neměli říkat spolustolovníci a neměla by se říkat, když se *Birkat* říká bez *zimunu*.“¹⁴⁶

Takto přeložil *zimun* rabi Efraim K. Sidon v Nové pražské pesachové Hagadě:

„Pánové, požehnejme po jídle!

Budiž Hospodinovo jméno požehnáno od teď až na věky!

Žehnejme tomu, z jehož vlastnictví jsme jedli!

Budiž požehnán, z jehož vlastnictví jsme jedli a z jehož dobroty jsme živi!

Budiž požehnán On a budiž požehnáno Jeho Jméno!“¹⁴⁷

Následuje *birkat ha-mazon* s případnou vsuvkou v případě, že na pesachový večer připadl šabat. Poté je vypit třetí pohár a i tentokrát jsou všichni při pití opření o levou ruku.

¹⁴³NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s.168

¹⁴⁴DE VRIES, Simon - *Židovské obřady a symboly*, 2009. Praha: Vyšehrad ISBN:978-80-7021-963-8 str. 179,180

¹⁴⁵DE VRIES, Simon - *Židovské obřady a symboly*, 2009. Praha: Vyšehrad ISBN:978-80-7021-963-8 str. 180

¹⁴⁶GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 45.6

¹⁴⁷SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 69

Počtvrté se naplní pohár po *Birkat ha-mazon*. Podle tradice se otevrou dveře, na znamení, že toto je *lejl šimurin* („noc bdění pro Hospodina“, Ex 12:42) a netřeba se ničeho bát.¹⁴⁸ Hlava rodiny skrze otevřené dveře pronese kletby určené všem kteří se vzpírají Boží vůli a pronásledují Boží lid. Pro tento účel je tu *Šefach chamatcha* (vylej svůj hněv). „*Vylej svůj hněv na ty národy, které tě neuznaly, a na říše, které nepovstaly ve Tvém jménu! Vždyť Ja'akova požíraly a zničily jeho svatostánek! (Ž 79,6) Vylij na ně svůj vztek, a ať je postihne Tvá zuřivost! (Ž 49,25) Zuřivě je pronásleduj a zahlad' je zpod Hospodinových nebes! (Pláč 3,66)*“¹⁴⁹

Halel

Čtvrtý pohár je nalit a pesachový večer pokračuje přednesem žalmů (113-118) svátečního *Halelu* zakončeným velkým *Halelem* o šestadvaceti verších. Pak je přednesena modlitba *Nišmat*. Poté je vypit i čtvrtý pohár, po jehož vypití se řekne požehnání po požití vína *beracha achrona*. Po čtvrtém poháru vína je zakázáno pít cokoli kromě vody.¹⁵⁰

Nirca

Na konec sederu se odřikává modlitba za jeho přijetí, jako by se konal s pesachovou obětí přinesenou na oltář v Chrámu. Toto je také chvíle kdy se v diaspoře o druhém pesachovém večeru začíná s počítáním *omeru*.¹⁵¹ Od středověku se zejména mezi Aškenázi zakončuje, seder zpěvem písní,¹⁵² Dvě z nich – *Echad mi jode'a* (Kdo ví, co znamená jedna?) a *Chad gadja* (Jediné kůzlátko) jsou uvedeny i v Nové pražské pesachové Hagadě¹⁵³

3.2 Počítání Omeru

Vztahuje se na sedmitýdenní období mezi svátky Pesach a Šavu'ot. Počítání Omeru¹⁵⁴ je nařízeno biblickým příkazem: „*Potom si odpočítáte ode dne po dni odpočinku, ode dne,*

¹⁴⁸ GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.9

¹⁴⁹ SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 77

¹⁵⁰ GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 119.9

¹⁵¹ Pojmem *omer* se podrobně zabývá další kapitola.

¹⁵² NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 168

¹⁵³ SIDON, Efraim Karol: *S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada*. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0, str. 109-119

¹⁵⁴ **Omer** doslova **svazek obilí**, snopek, a označuje prvotiny, které byly přinášeny do Chrámu - podle tohoto prvního snopku bylo nazváno celé období, během kterého mohly být oběti prvotin přineseny - sedm týdnů od Pesachu do Šavu'ot

kdy jste přinesli snopek¹⁵⁵ k oběti podávání, plných sedm týdnů. Ke dni po sedmém dni odpočinku napočítáte padesát dní a pak přinesete Hospodinu novou přídatnou oběť.“¹⁵⁶ a začíná druhým pesachovým večerem.

V tomto období (sedm týdnů po pesachu) Izraelský lid putoval od rákosového moře pouští k hoře Sinaj, kde obdržel desatero. Omer je tak obdobím, kdy byl Izrael podle tradice vysvobozen *fyzicky* (z egyptského otroctví), ale ještě ne *duchovně* (darováním Tóry).

Později se toto období stává spíše obdobím smutku na paměť tisíců žáků rabi Akivy,¹⁵⁷ kteří zemřeli v průběhu třiceti tří dní sefirat ha-omer při epidemii.¹⁵⁸ Je proto zvykem dodržovat v tomto období některá smuteční omezení: nekonají se sňatky a nestříhají se vlasy a vousy.

Omer se v Aškenázských komunitách počítá obvykle večer na závěr chvalozpěvu *ma'ariv*,¹⁵⁹ podle Kicur Šulchan Aruch je však čas pro počítání omeru celou noc.¹⁶⁰

3.3 Jom ha-Šo'a - Den vzpomínky na holokaust a hrdinství

Přestože Izraelský vrchní rabinát ve snaze nějakým oficiálním způsobem uctít oběti holokaustu, vyhlásil již v roce 1949 dnem vzpomínky za oběti holokaustu 10. tevet, kdy si židé tradičně pústem připomínají počátek obléhání Jeruzaléma Nabuchadnessarem II a který je podle tradice i dnem připomínky těch zesnulých, jejichž datum úmrtí není známo, zřejmě kvůli špatné propagaci nového svátku se jeho první oslava 11. ledna 1949 nedala považovat za úspěšnou. V dalších letech se ale svátek postupně ujal a nějakou dobu to vypadalo, že Izrael bude mít *Jom ha-Šo'a* dva. Izraelci se totiž již několik let spontánně shromažďovali v daleko větších počtech k uctění památky obětí povstání ve Varšavském ghetu v den výročí 19.

---

¹⁵⁵snopek=omer

¹⁵⁶Lv 23, 15 – 16

¹⁵⁷**Rabi Akiva** (asi 50–136 o. l.) měl výjimečný podíl při uspořádávání halachy i agady. Byl nesmírně systematický a pravděpodobně to byl on, kdo položil základy Mišny. V jeho učebně vznikl nejen základ Mišny, ale i halachických midrašů.

¹⁵⁸Touto epidemií měl být záškrť. Na druhé straně rabi Šerira gaon (906–1006) uvádí ve svém historickém dopisu adresovaném jednomu z kairúvánských učenců, že tato „epidemie“ byla vlastně terorem Římanů, který rozpoutali při a po potlačení Bar Kochbova povstání. Vždyť rabi Akiba byl duchovním vůdcem Bar Kochbova povstání, tedy všichni jeho žáci se aktivně účastnili protiřímského odboje. To samozřejmě Římané nenechali bez trestu a pronásledovali všechny, kdo Bar Kochbovi pomáhal. Také rabi Akibu umučili roku 136 o.l. Dnes se historici přiklánějí k mínění rabi Šeriry gaona. Zdroj: <http://eretz.cz/2011/05/lag-be-omer/#more-1621>

¹⁵⁹**Ma'ariv** mezi Sefardskými židy též **Maaravit**. Modlitba se skládá z následujících částí: **Šema Jisra'el** – vyznání víry, a příslušných požehnání. **Amida** – tichá modlitba o devatenácti požehnání. **Aleju** – chvalozpěv nazvaný podle úvodních slov „Nám přísluší chválit Pána všehomíra...“, závěr bohoslužby.

¹⁶⁰GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 120.1

dubna. Obě piety byly místy nazývány shodně *Jom ha-Šo'a*.

Tečku za tímto stavem učinil 12. dubna 1951 na návrh Mordechaje Nuruka Izraelský Kneset¹⁶¹ když přijal toto usnesení: "*První Kneset určuje a stanovuje 27. den v měsíci nisanu každého roku jako 'Den Šo'a a povstání ghett – celosvětový pietní den lidu Izraele.'*"

Konečný krok k *Jom ha-Šo'a* jak je znám dnes, učinil Kneset schválením zákona o Dni Katastrofy, hrdinství a povstání ghett z roku 1959.

Datum Jom ha-Šo'a bylo stanoveno na 27. nisanu podle židovského kalendáře. Aby nedošlo ke kolizi se šabatem, bylo rozhodnuto, že pokud by Jom ha-Šo'a připadl na pátek, pak se posune na čtvrtek, pokud by připadl na neděli, pak se posune na pondělí, a pokud by připadl přímo na šabat, pak bude odsunut o týden později.

V tento den jsou vlajky staženy na půl žerdi a jsou drženy dvě minuty ticha ve vzpomínce na oběti holokaustu, jejichž začátek oznamují od roku 1961 sirény. Zábavní podniky, rozhlas, divadla, kina apod. mají v tento den přizpůsobit program pietnímu režimu. Na mnoha místech jsou pořádána pietní shromáždění a jsou zapalovány šestiramenné svícny *Menorat ha-Zikaron (Pamětní menorá)*, jejichž každé světlo má připomínat jeden ze šesti milionů židovských obětí holokaustu.

V roce 2003 publikoval Schechterův Ústav židovských studií (Schechter Institute of Jewish Studies) v Jeruzalémě ve spolupráci s mezinárodním Rabínským shromážděním (international Rabbinical Assembly) Megilat ha-Šo'a, liturgický text pro potřeby Jom ha-Šo'a.¹⁶² Při zapálení každého ze šesti světél *Menorat ha-Zikaron* při pietním aktu je od té doby čtena jedna z jeho šesti kapitol.¹⁶³

3.4 Jom ha-Zikaron

Den vzpomínek na vojáky a lidi padlé za Izrael. Slaví se neoficiálně již od založení židovského státu. Oporu v zákoně získal v roce 1963.¹⁶⁴ Slaví se 4. ijaru, vždy v předvečer izraelského dne nezávislosti (*Jom ha-Acma'ut*). Pokud je tedy přesunut *Jom ha-Acma'ut* (ze

¹⁶¹ **Kneset** - je zákonodárný orgán v Izraeli, který sídlí v Jeruzalémě. Zdroj: <http://knesset.gov.il>

¹⁶² Zdroj: článek INTRODUCING MEGILLAT HASHOAH:(THE SHOAH SCROLL). YOM HASHOAH (HOLOCAUST MEMORIAL DAY) 2002 Volume 2, Issue No. 6, April 2006, Rabbi Prof. David Golinkin, President of the Schechter Institute of Jewish Studies in Jerusalem, publikovaný na: <http://www.schechter.edu/insightIsrael.aspx?ID=34>

¹⁶³ Tato kapitola čerpá z článku *Jom ha-Šo'a Počátky jednoho svátku*, publikovaného v časopise Antropowebzin vydávaného katedrou antropologie filosofické fakulty Západočeské university v Plzni, autora **Zbyňka**

Taranta z katedry antropologických a historických věd, Fakulty filozofické, Západočeské univerzity v Plzni
¹⁶⁴ Zdroj: http://www.knesset.gov.il/holidays/eng/memorial_day_eng.htm

stanovených důvodů, viz kapitola *Jom ha-Acma'ut*) přesouvá se adekvátně i *Jom ha-Zikaron*.

Při tomto vzpomínkovém dni se v celém státě ve všech armádních budovách, většině synagog, škol a hřbitovů konají vzpomínkové obřady věnované vzpomínce na všechny vojáky, kteří padli při obraně Izraele od 1. arabsko-izraelské války (1948–1949) až do dneška. Pietní obřady jsou věnovány i všem obětem teroristických útoků. Státní televize vysílá pořady připomínající padlé a rozhlasové stanice hrají písně s válečnou a protiválečnou tematikou. Zábavní podniky mívají většinou v tento den zavřeno. V osm hodin večer a v jedenáct hodin ráno se pak rozezní sirény a ohlásí dvě minuty ticha za padlé.¹⁶⁵ Vojáci vystupují na Herzlovu horu a jiné vojenské hřbitovy, aby se zastavili, vzdali hold a zavzpomínali na padlé druhy.¹⁶⁶

Piety se snad proto, že každý v Izraeli zná někoho kdo, nebo komu někdo zahynul při obraně vlasti, či teroristickém útoku, účastní celá společnost. Výjimkou jsou snad jen Izraelští Arabové a Beduíni, kteří až na výjimky v armádě neslouží a svátek bojkotují.

Od dob druhé intifády jsou při pietách zmiňováni i členové bezpečnostních služeb hlídajících budovy, restaurace a kavárny, kterých mnoho položilo život při snaze zabránit teroristickým útokům a ochránit životy ostatních.¹⁶⁷

Převážně sekulární způsob slavení svátku má i náboženský rozměr. Pozůstali tento den odříkávají *kadiš* sirotků.¹⁶⁸ Často je čtena "*El Maleh Rachamim*" vzpomínková modlitba pro členy izraelských obranných sil.

3.5 Jom ha-Acma'ut - Den nezávislosti

Den nezávislosti Izraele *Jom ha-acma'ut* (někdy také *Chag ha-acma'ut*) se slaví od roku 1949 jako jeden z menších svátků a připomíná nastolení židovské svrchovanosti v *Erec Jisra'el*.¹⁶⁹

Dne 14. května 1948 (5. ijar 5705), kdy vypršel britský mandát na území Palestiny, předseda Prozatímní státní rady David Ben Gurion přečetl v Tel Avivu prohlášení nezávislosti.¹⁷⁰ Den nezávislosti Izraele je připomínkou tohoto aktu a slaví se tedy vždy 5 ijaru dle židovského kalendáře. Jestliže připadne 5 ijar na šabat nebo pátek, posouvá se oslava

¹⁶⁵Zdroj: http://www.knesset.gov.il/holidays/eng/memorial_day_eng.htm

¹⁶⁶Zdroj: http://www.zcv.org.au/site/index.php?view=article&catid=3%3Ayom-haatzmaut-events&id=10%3Ayom-hazikaron-commemoration&option=com_content&Itemid=5

¹⁶⁷<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/yomhazikaron.html>

¹⁶⁸Kadiš sirotků – *Kadiš jatom* – jako Celý kadiš, pouze bez šestého odstavce

¹⁶⁹NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s.72

¹⁷⁰Zdroj: Věstník liberální židovské komunity *Bejt Simcha* <http://www.maskil.cz/5770/8.pdf>

Dne nezávislosti na předchozí čtvrtek¹⁷¹ (v tom případě se na středu posouvá i pietní den *Jom ha-Zikaron* jak již bylo řečeno).

Protože se na rozdíl od dvou předcházejících piet, jedná v případě *Jom ha-acma'ut* o radostnou oslavu, ruší se s koncem *Jom ha-Zikaron* nařízení období *omer* a v platnost opět vstupují až po Dni nezávislosti.

Svátek začíná obřadem zapálení pochodní na Herzlově hoře. V synagogách se konají slavnostní bohoslužby. Večer začínají oslavy pod širým nebem s mnoha ohňostroji pořádanými ve všech větších městech a ráno pokračuje nabitý program oslav mnoha veřejnými událostmi politického i diplomatického rázu. Prezident Izraele pronáší v médiích poselství ke Dni nezávislosti.

Pro věřící židy je tento den výrazným bodem na cestě k záchraně Izraele a tak je *Jom ha-acma'ut* i významným náboženským svátkem. Liturgie Dne nezávislosti byla v roce 1978 sjednocena vydáním modlitebního pořádku (*Seder ha-tfilot le-Jom ha-acma'ut*) Ústavem pro výchovu v duchu Tóry při Světové sionistické organizaci v Jeruzalémě (WZO).¹⁷²

3.6 Lag ba-omer

doslova **33. den omeru** je menším svátkem založeným na lidové tradici, podle které tohoto dne přestali umírat žáci rabiho Akivy.

V tento den také zemřel Šim'on bar Jochaj. *Lag ba-omer* je tedy také tradičně slaven jako *Jarcajt*¹⁷³ rabiho Šim'ona. Dle jeho přání je, ale slaven netradičně nikoli jako *jom še-met* (den kdy zemřel) ale jako *jom hilula* (den jeho radosti). V den oslavy se v Meronu sjíždějí desetitisíce židů, aby na místě jeho spočinutí oslavili u táborových ohňů za zpěvu písní jeho *jom hilula*. Tento den byl do zavedení Dne nezávislosti jediným dnem *omeru*, kdy se přerušil smutek a smuteční omezení.

Počítání *omeru* končí v první večer svátku Šavuot. Tento den se večerní modlitby začínají až po objevení hvězd¹⁷⁴, aby tak nebylo ubráno z „*plných sedmi týdnů*“ které uvádí Tóra¹⁷⁵

¹⁷¹NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s.72

¹⁷²NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s.72-73

¹⁷³V jidiš výročí smrti

¹⁷⁴GANZFRIED Šlomo, *Kicur Šulchan Aruch*, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9 Kap. 120.11

¹⁷⁵Lv 23:15

3.7 Jom Jerušalajim - Den Jeruzaléma

Nejmladší z moderních Izraelských svátků oslavuje výročí sjednocení Jeruzaléma za šestidenní války v r. 1967 a slaví se 28. ijaru

Během První arabsko-izraelské války, která se odehrála 1949, byl východní Jeruzalém (včetně Starého Města) zabrán Jordánskem i přes Rezoluci Valného shromáždění OSN č. 181 (Plán OSN na rozdělení Palestiny), zatímco západní Jeruzalém získal Izrael. Jeruzalém tak namísto plánovaného statutu neutrální zóny (Corpus separatum) pod správou OSN, která měla zahrnovat Jeruzalém i široké okolí, zůstal na dalších 19 let rozdělen.

Zlom nastal až během Šestidenní války, kdy bylo Staré Město dobyto izraelským vojskem, Jeruzalém byl sjednocen a Židům tak byl opět umožněn přístup ke Západní zdi (Zed' nářků).¹⁷⁶

Jom Jerušalajim byl ustaven vládním rozhodnutím z 12. května 1968 a 23. března 1998, jej Kneset prohlásil národním svátkem schválením zákona.¹⁷⁷ 30. července 1980, schválil Kneset Základní zákon Jeruzalém – hlavní město Izraele,¹⁷⁸ kterým definitivně potvrdil Jeruzalém jako hlavní město Izraele.

3.8 Šavu'ot - Svátek týdnů

Někdy nazývaný též „letnice“, svátek obdržení Tóry na hoře Sinaj je druhým ze tří poutních svátků. Na rozdíl od jiných biblických svátků není pro Svátek týdnů stanoven přesné datum, ale stanovení data svátku je založeno na ukončení 50ti denního počítání omeru - Šavuot se slaví 50tý den¹⁷⁹ a jeho počátkem počítání omeru končí.

Okolo data svátku Šavu'ot se vedly velké spory. Jejich kořeny leží v biblické pasáži Leviticus 23:9–22. Ve verši 10 se píše: „Až přijdete do země, kterou vám dávám, a budete sklízet obilí, přinesete snopek (hebrejsky omer) jako prvotiny své žně knězi.“ A potom ve verši 15: „Potom si odpočítáte ode dne po dni odpočinku (šabat)...plných sedm týdnů (hebrejsky šavu'ot).“ (verš 16):

„Ke dni po sedmém dni odpočinku (šabat) napočítáte padesát dní,“ (verš 21): „V týž den svoláte lid. Budete mít bohoslužebné shromáždění.“ Není tedy uvedeno konkrétní datum,

¹⁷⁶Zdroj: www.knesset.gov.il/holidays/eng/jer_intro.htm

¹⁷⁷Text zákona v angličtině zde: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/jerusalem_day_law.htm

¹⁷⁸Text zákona v angličtině zde: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic10_eng.htm

¹⁷⁹Potom si odpočítáte ode dne po dni odpočinku, ode dne, kdy jste přinesli snopek k oběti podáváníí, plných sedm týdnů..... V týž den svoláte lid. Budete mít bohoslužebné shromáždění..... (Lv 23:15-21)

ale pouze „sedm týdnů a jeden den“ – padesát dní po šabat. Ale co tady konkrétně znamená šabat? Rabínská tradice, od nejradikálnějších ultra-ortodoxních po nejradikálnější liberální židy, to chápala jako první den odpočinku o Pesachu, tedy 15. nisan, takže Šavuot slaví se 6. sivanu. Ale jiné židovské tradice to vykládaly odlišně. Saducejové na rozdíl od farizejů to v době druhého Chrámu chápali doslovně. A do dnešního dne karaité a samaritáni, kteří neuznávají post biblickou rabínskou literaturu a následují tradici saducejů, slaví Šavuot zásadně v neděli. Pokud náhodou připadne začátek Pesachu na sobotu, pak samozřejmě slaví Šavu'ot ve stejný den jako rabínští Židé, ale pokud začíná v úterý, ve čtvrtek nebo v neděli, pak jejich Šavu'ot vychází na 8., 10. nebo 12. sivan. A existuje ještě další tradice, která oněch sedm týdnů počítá od konce Pesachu – a tak i v současnosti slaví etiopští Židé Šavu'ot 12. sivanu.¹⁸⁰

Šavu'ot má mnoho aspektů a jako důsledek toho je nazýván různými jmény. V Tóře je nazýván *Chag ha-šavu'ot* (Svátek týdnů¹⁸¹), *Chag ha-kacir* (Svátek sklizně¹⁸²), či *Jom ha-bikurim* (Den prvního ovoce¹⁸³), Mišna a Talmud zmiňují Šavu'ot jako **Aceret** (slavnostní shromáždění). Jelikož se Šavu'ot koná 50 dní po Pesachu, získal od křesťanů označení *Pentecost*.¹⁸⁴

*„Šavuot je původně zemědělský svátek, připomíná počátek spirituálního a morálního osvobození zjevením Tóry na Sinaji, navazujícího na osvobození fyzické. Tento svátek skýtal kdysi příležitost předložit Bohu v Chrámě první dary úrody a dnes se koná jako připomenutí nejdůležitějšího Božího daru jeho lidu: slaví se tu přijetí Tóry na Sinaji. Tóra je nejen dějinným a zároveň nadčasovým dokladem smlouvy mezi Bohem a Izraelem, ale i dokumentem a zárukou vyvolení.“*¹⁸⁵

„Učenci si všímají podobnosti hebrejských výrazů pro týdny a přísahu (šavuot, ševuot) a komentují, že si na svátek Šavuot připomínáme dvě přísahy:

1. *Bůh slíbil, že nevymění židovský národ za žádný jiný.*
2. *Izrael slíbil, že nevymění Boha za žádnou modlu.“*¹⁸⁶

Pozůstatkem zemědělských kořenů tohoto svátku je zdobení synagog zelení jako

¹⁸⁰Zdroj: Věstník židovské liberální komunity *Bejt Simcha* č. 8 květen 2010 <http://www.maskil.cz/5770/8.pdf>

¹⁸¹Ex. 34:22, Dt.16:10

¹⁸²Ex. 23:16

¹⁸³Nu. 28:26

¹⁸⁴řecky „padesátý (den)“

¹⁸⁵Marcela Zdeňková, Eva Žouželková, Marcela Kratochvílová, Martina Valentová, Pavlína Štefanová, Tereza Němečková, Zbyněk Tarant, Karel Gregor, Daniela Hovorková, Eva Žákovcová, Aneta Janoušková, Karolína Matějů, Kateřina Postupová, Kateřina Rudincová, Zbyněk Klem, Monika Zítková, Ladislava Vovsová a Jana Mikolášková, *Úvod do studia judaismu*, PROJEKT IHISTUD - KBS FF ŽČU PLZEŇ (registrační číslo CZ 1.07/2.2.00/15.0390)

¹⁸⁶DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 26

oslava sklizně. Květinová výzdoba připomíná i tradici, podle níž hora Sinaj v den darování Tóry rozkvetla.

Dalším, možná dokonce nejznámějším zvykem na Šavu'ot je celonoční studium Tóry, opět spojené s tradicí daru Tóry na hoře Sinaj. Židé se tak připravují na ranní „přijetí Tóry“ a zároveň je pro ně noční bdění zárukou, že nezopakují chybu Mošeho pokolení, které v tento den podle lidové tradice zaspalo.

Jak je z předchozího textu patrné, Aškenázští a Sefardští židé spojují Šavu'ot s darem Tóry na Sinaji zatímco Karaité tuto spojitost mezi Šavu'otem a darem Tóry rozporují: „*Spojení mezi Šavuot a předáním Tóry se neobjevuje v TANACHu.*¹⁸⁷ *Toto chybné tvrzení je založeno na Exodus 19,1.11, kde je Zjevení Tóry na Sinaji spojeno se začátkem třetího měsíce, který připadá na stejné období jako Šavuot. Zajímavé je, že skutečné datum, kdy byla zjevena. Tora na Sinaji není známo a není možné ho tedy přímo spojovat se svátkem Šavuot*“¹⁸⁸

3.9 Půst 17. tamuzu

17. tamuz (שבועה עשר בתמוז, šiv'a asar be-tamuz) je postním dnem, kdy se vzpomíná na pět tragických událostí z židovské historie. Je jako půst čtvrtého měsíce zmíněn v knize Zacharáš (8:19) jako půst čtvrtého měsíce.

Mojžíš rozbil desky Zákona, které měl předat po čtyřicetidenním pobývání na hoře Sinaj synům Izraele, když se dověděl a **přesvědčil**, že část národa opustila Hospodina a klaní se zlatému teleti.¹⁸⁹ 17. tamuz je tak protipólem svátku Šavu'ot kdy byla Izraelcům Tóra darována.

Judský král Menaše (687-642 př.o.l.) postavil v chrámu sochu Ašery, tehdy „módního“ božstva na Blízkém východě. „*Tesanou modlu Ašéry, kterou udělal, umístil do domu, o němž řekl Hospodin Davidovi a jeho synu Šalomounovi: „V tomto domě a v Jeruzalémě, který jsem vyvolil ze všech izraelských kmenů, dám navěky spočinout svému jménu.*“¹⁹⁰

Ustalo přinášení každodenních stálých obětí, neboť na Chrámové hoře nebyla již

¹⁸⁷**Tanach** je zkratka vytvořená ze tří počátečních písmen hebrejských ekvivalentů pro tři části bible - Tóru, Proroky a Spisy: T, N, K (CH), Tora Neviim Ktuvim. Zdroj: <http://www.doopravdy.cz/judaismus/index.php/Tanach>

¹⁸⁸Zdroj: <http://www.karaitskyjudaismus.estranky.cz/clanky/savuot.html>

¹⁸⁹Ex. 32:1-19

¹⁹⁰2 Král. 21:7

žádná obětní zvířata. To se stalo roku 63 př.n.l., kdy dva znesváření bratři z dynastie Hasmonejců, starší Hyrkanos II. a mladší Aristobulos II. pozvali římského vojévůdce Pompeia, aby jako nezávislý soudce rozhodl, kdo z nich má právo být králem a kdo bude pouze veleknězem. Pompeius stanovil, že králem bude Hyrkanos. Aristobulos se odmítl podvolit Pompeiovu rozhodnutí, opevnil se na Chrámové hoře a odtud podnikal výpady proti Pompeiovým legionářům. Ti naopak s Hyrkanovou podporou zahájili obléhání Chrámové hory s Chrámem. Situace nakonec došla tak daleko, že pro nedostatek obětních zvířat, přinášení obětí ustalo. Nakonec se i sám Aristobulos vzdal a byl odveden do Říma jako rukojmí.¹⁹¹

Apostomos spálil ukradený svitek tóry. Gemara neříká, kdo byl Apostomos, nebo o jaký svitek Tóry se jednalo. R"av¹⁹² napsal, že Apostomos byl řecký důstojník v době druhého chrámu. Kniha komentářů mišny Israela Lipschitze *Tiferes Yisroel* nabízí dvě možná vysvětlení významu svitku. Prvním je, že se jednalo o svitek napsaný Ezedrášem Písařem (Ezra the Scribe). Jednalo se o jeden z nejpřesnějších textů, který byl používán jako vzorový při vytváření dalších svitků. Druhé vysvětlení je, že Apostomos pálil každý svitek Tóry, ke kterému se dokázal dostat.¹⁹³

17. tamuzu Římané prolomili jeruzalémské hradby a vnikli do města. Podle Druhé knihy Královské došlo k prolomení hradeb 9. tamuzu. „*Devátého dne čtvrtého měsíce, když už tvrdě doléhal na město hlad a lid země neměl co jíst, byly hradby města prolomeny. Všichni bojovníci uprchli v noci branou mezi hradbami u královské zahrady. Kolem celého města byli Kaldejci. Král se dal cestou k pustině.*“¹⁹⁴ Stejně datum je zmíněno v knize Jeremáš (52:6,7).

Rozpor mezi tímto datem a datem (17. tamuz) uváděným v mišně je v gemaře vysvětlován tím, že se údaj týká zničení prvního chrámu. Jeruzalémský talmud pak uvádí, že ve skutečnosti byly v obou případech hradby prolomeny 17. tamuzu, ale pod velkým stresem se lidé přestali v kalendáři orientovat. Následně došlo k omylu v datech.¹⁹⁵

17. tamuzu také začínají tři smuteční týdny zvané *bejn ha-mecarim* (dny úzkosti).

---

¹⁹¹Z článku rabína Daniela Mayera, Půst 17. tamuzu publikovaného 6.7.2012 na <http://eretztz.cz/2012/07/pust-17-tamuzu/>

¹⁹²Rabín Ovadia di Bartenura narozen 1440 v Itálii, od roku 1488 žil v Jeruzalémě až do své smrti v roce 1516, autor významných komentářů k mišně

¹⁹³Z článku Why Do We Fast? - Part I by Rabbi Yehudah Prero, publikovaného na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no27.html>

¹⁹⁴2 Král. 25:3,4

¹⁹⁵Z článku Shiva Asar B'Tamuz Why Do We Fast? - Part I by Rabbi Yehudah Prero, publikovaného na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no27.html>

Tento název byl vzat z biblického Pláče Jeremášova 1, 3. Toto období završuje nejtragičtější den židovských dějin – půst devátého avu. V období těchto tří smutečních týdnů se nekonají žádné svatby, na znamení smutku se muži nestříhají a neholí, a pokud jsou *bar micvy* nebo *bat micvy*, vzhledem ke smutečnímu období jsou tyto slavnosti pořádány s menším veselím. Smuteční obyčej se projevují ještě výrazněji od prvního do devátého avu. Těchto devět dní není zvykem se koupat v teplé vodě, oblékat si nový oděv, aby nemuselo být proneseno požehnání „*šehechejanú*“. Devět dní (kromě šabatu) se také židé zdržují požívání masa a pití vína, neboť je psáno „*Ve-jajin jesamach levav enoš* – víno obveseluje srdce člověka“ (Ž 104,15).¹⁹⁶

3.10 Tiš'a be-Av - 9. Av

Stejně jako v případě 17. tamuzu si v tento nejsmutnější den židovské historie, připomínají židé pět hlavních tragických událostí.

První z nich se udála dva roky po židovském vyjití z Egypta. Poté co prošli židé poušť a přišli ke Kenaánské zemi, vyslal Mojžíš dvanáct zvěďů, aby zjistili, zda je země úrodná, jaký lid v ní sídlí, zda silný či slabý a jeho počty, zda jsou města otevřená či opevněná. Zvědové se vrátili po čtyřiceti dnech¹⁹⁷ a přinesli zprávy o sice opravdu úrodné zemi, která je ale hustě osídlena s velkými opevněnými městy: „...lid, který v té zemi sídlí, je mocný a města jsou opevněná a nesmírně veliká. Dokonce jsme tam viděli potomky Anákovy. Na jihu země sídlí Amálek, na pohoří jsou usazeni Chetejci, Jebúsejci a Emorejci, při moři a podél Jordánu Kenaanci.“¹⁹⁸ Židé po těchto zprávách podlehl strachu a malověrnosti. „Celá pospolitost se pozdvihla; dali se do křiku a lid tu noc proplakal. Všichni Izraelci reptali proti Mojžíšovi a Áronovi a celá pospolitost jim vyčítala: „Kéž bychom byli zemřeli v egyptské zemi nebo na této poušti! Kéž bychom zemřeli!“¹⁹⁹ Hospodina jejich malověrnost tak rozlítla, že byl připraven celý národ zahubit,²⁰⁰ jen Mojžíšova přímluva Židy zachránila a dokázala obměkčit Hospodina, který pak nechal Izraelský lid „jen“ čtyřicet let putovat pouští dokud nevymřela celá jedna generace, která nikdy neměla vstoupit do Kenaánské země s výjimkou Káleba, syna Jefunova, a Jozua, syna Núnova²⁰¹

¹⁹⁶Zdroj: Věstník liberální židovské komunity *Bejt Simcha* <http://www.maskil.cz/5767/10.pdf>

¹⁹⁷Nu. 13:1-25

¹⁹⁸Nu. 13:28,29

¹⁹⁹Nu. 14:1,2

²⁰⁰Nu. 14:12

²⁰¹Nu. 14:30

9. avu roku 586 před křesťanským letopočtem byl vojsky babylónského krále Nabukednezara zničen první jeruzalémský chrám. Opět stejně jako v případě prolomení jeruzalémských hradeb je tu několik pochybností které pro židy definitivně řeší až gemara. Dle druhé knihy královské byl chrám zničen 7. avu: „*Sedmého dne pátého měsíce v devatenáctém roce vlády Nebúkadnesara, krále babylónského, přitáhl do Jeruzaléma Nebúzaradán, velitel tělesné stráže, služebník babylónského krále. Vypálil Hospodinův dům i dům královský a všechny domy v Jeruzalémě; všechny význačné domy vypálil ohněm.*“²⁰² V knize Jeremjáš (53:12) je stejný verš, který ovšem událost datuje desátého dne. Odkud se tedy bere datum 9. avu? Gemara na tento rozpor reaguje výkladem, že útočníci opravdu obsadili chrám 7. avu tento a následující den znesvěcovali chrám a ke konci devátého dne jej zapálili. Oheň hořel celý desátý av. Když se rozhodovalo o ustanovení půstu, moudří tehdy dali přednost počátku katastrofy, tedy dni kdy došlo k zapálení, před 10-tým avem kdy se dal chrám považovat za z větší části zničený²⁰³ Tímto výkladem je rozpor mezi prameny a dnem kdy je po staletí zničení prvního chrámu připomínáno zažehnán.

O 656 let později, roku 70, byl 9. avu zničen i druhý chrám, tentokrát Římány. Gemara k otázce „*Jak víme, že ke zničení druhého chrámu došlo devátého avu?*“ říká, že k této události muselo dojít v tento den, proto že platí pravidlo, že dobré věci se stávají v příznivých dnech a špatné věci ve dnech hrozných. Navíc v obou případech je mnoho zvláštních podobností, které se opakovaly, a proto tedy muselo ke zničení dojít také devátého avu.²⁰⁴

Z nezaujatého pohledu se nabízí otázka, zda gemara (vzniklá mnoho let po obou událostech) obě události neinterpretuje tak trochu účelově, tak aby dostála zmíněnému pravidlu o „příznivých a hrozných“ dnech.

Devátého avu roku 132 byla Římány rozorána Chrátová hora, aby na ní nezbyla ani sebemenší památka po našem svatostánku. Tak se vyplnilo proroctví Micheáše Móřešetského: „Sijón bude zoran jako pole...“ (Jr26,18). V této době přikázal císař Hadrianus dát Jeruzalému nový název – Aelia Capitolina – a vystavět jej v duchu římské pohanské kultury. To byla jedna z příčin, proč vzplanulo Bar Kochbovo²⁰⁵ povstání.

Devátého avu roku 135 padla poslední pevnost Bar Kochbových povstalců, Bejtar, jak

---

²⁰²2 Král. 25:8,9

²⁰³Z článku Tisha B'Av Reasons for Fasting - Part 1 by Rabbi Yehudah Prero publikovaném na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no30.html>

²⁰⁴Z článku Tisha B'Av Reasons for Fasting - Part 2 by Rabbi Yehudah Prero publikovaném na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no31.html>

²⁰⁵Šimon bar Kozeba, s kterým byly spojovány mesiášské představy, a bylo mu dáno nové přízvisko *bar Kochba*, což znamená „Syn hvězdy“. Když však byla rebelie Římány potlačena a mesiášské naděje zklamány, byl přejmenován na *bar Koziba*, tj. „Syn lži“.

se uvádí v traktátu Gitin 57a.²⁰⁶ Skutečným důvodem, proč Hadriánova vojska nebyla schopna dobýt Bejtar, bylo podle Jeruzalémského Talmudu²⁰⁷ to, že tři a půl roku, po které město odolávalo obležení, se rabi Eleazar, Bar Kochbův strýc každý den v žíněném rouchu, hlavu posypánu popelem modlil: „Pane všehomíra, nevynášej rozsudek v tento den.“ Hadriánova vojska již byla připravena odtáhnout s nepořízenou když, se Hadrián dozvěděl od Samaritána o tajemství Bejtarské obrany – rabi Eleazarovi. Samaritán se pak vplížil do obleženého města skrze kanalizaci. Eleazar se toho dne opět modlil, když k němu Samaritán přistoupil a předstíral, že s ním hovoří (šeptá mu něco do ucha). Okamžitě byl předveden před Bar Kochbu. Ten samozřejmě chtěl znát obsah samaritánovy konverzace s Eleazarem. Samaritán mu řekl „Pokud ti to povím, císař mne zabije, pokud ne zabiješ mne ty. Raději ať mne tedy zabije císař. Eleazar mi řekl, že je připraven vydat město Hadriánovi. Bar Kochba vyhledal Eleazara který mu samozřejmě řekl, že se samaritánem nemluvil. Sémě podezření zaseté samaritánem dozrálo. Bar Kochba v afektu Eleazara kopl a ten po pádu zemřel. V té chvíli zazněl z nebes hlas: „*Běda pastýři ničemnému, který opouští stádo! Meč proti jeho paži a proti jeho pravému oku! Paže ať mu nadobro uschne a pravé oko úplně vyhasne.*“²⁰⁸ *Zabil jsi rabiho Eleazara z Modiny, paži a pravé oko Izraele a tak pravá paže uschne a pravé oko bude oslepeno.* Bejtar byl poté okamžitě dobyt a Bar Kochba zabit.²⁰⁹

Devátého avu roku 1290 začalo masové vyhánění Židů z Anglie a v tento samý den o šestnáct let později bylo zahájeno vyhnání Židů z Francie.

Devátý av roku 1492 byl také posledním dnem, do něhož museli všichni Židé, kteří se odmítli nechat pokřtít, opustit Španělsko. Tak stálo v dekretu o vyhnání Židů, který vydali Ferdinand Aragónský a Isabela Kastilská.

Ze všech těchto dat si však Židé přece jen nejvíce připomínají vyvrácení druhého jeruzalémského chrámu, zkázu svatého města Jeruzaléma a ztrátu národní samostatnosti, jak ji popisuje biblická kniha Pláč Jeremjášův. Od prvního do devátého avu se odkládá kožená obuv, je zákaz sexuálních aktivit. Večerní bohoslužba v synagoze v mnohém připomíná Jom kipur. Koná se při svíčkách. Opona, která zahaluje svatostánek, bývá spuštěná. Věřící se postí a modlitby se na znamení smutku pronášejí blíže k zemi, na nízkých stoličkách. Kromě Jeremiášova pláče se čtou i četné smuteční a kající modlitby.²¹⁰

²⁰⁶ Zdroj: Věstník liberální židovské komunity *Bejt Simcha* <http://www.maskil.cz/5767/10.pdf>

²⁰⁷ Ta'anit 4:6 (68d-69a)

²⁰⁸ Zach. 11:17

²⁰⁹ Zdroj: http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem_Talmud_Ta%E2%80%99anit_4:6_%2868d-69a%29:_Rabbi_Akiva_and_Bar_Kokhba

²¹⁰ NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 229

3.11 15. Av

Mišna (Ta'anis 04:08) uvádí: Rabi Šimon ben Gamliel řekl: „*Izrael nemá žádné slavnostnější dny než 15. Av a Jom Kipur....*“ V dobách chrámu se zřejmě opravdu jednalo o významný svátek, dnes je ale považován spíše za polosvátek. Gemara v Ta'anis uvádí šest důvodů, pro slavení svátku Tu Be-av (doslova 15. av) ²¹¹

V Tóře nacházíme tato slova: „*Každá dcera, která obdrží dědictví od některého izraelského pokolení, vdá se za někoho z čeledi svého otcovského pokolení, aby Izraelci podrželi ve vlastnictví dědictví po svých otcích, každý to své. Dědictví nebude přecházet z pokolení na pokolení. Izraelská pokolení budou všechna spjata se svým dědictvím.*“²¹² Toto nařízení brání převodu dědictví z kmene ženina otce do kmene manželova. 15. avu došli židovští mudrci k závěru, že toto omezení se vztahuje pouze na generaci která vstoupila do Izraele s Jozuem. To, že se díky uvolnění tohoto nařízení mohly dědičky vdát i do jiného kmene způsobilo velkou radost především ženám.

Další důvod, který Gemara nabízí je, popsán v knize Soudců v kapitolách 19 a 20. Muž vracející se z Betléma domů do Efrajimského pohoří se svým sluhou a konkubínou, zastavil po cestě na nocleh v Gibeji. Starý muž, kterého potkal na městském prostranství, mu nabídl pohostinství ve svém domě. Tam je také zastihli místní ničemové, kteří se bušíce na dveře dožadovali vydání cizince. Nakonec vzal dav zavděk mužovou konkubínou, kterou zneužívali celou noc. Ráno ji muž našel mrtvou na starcově prahu. Naložil ji na osla, odvezl domů a tam ji rozsekal a části jejího těla poslal všem kmenům Izraele.

Pobouřené Izraelské kmeny shromáždily 400 000 mužů a vytáhli proti Gibeji. Vyzvali kmen Benjaminův obývající ten kraj, aby vydal zločince. Kmen ale odmítl a vytáhl s obyvateli Gibeje proti Izraelským kmenům. Po dvou porážkách porazili třetího dne Izraelci Benjaminův kmen na hlavu.

Po těchto událostech přísahaly ostatní Izraelské kmeny, že Benjamínovcům nedají žádnou ze svých dcer. Své přísahy učiněné s „horkou hlavou“ poté litovali, protože se to rovnalo odříznutí kmene od Izraele. 15. avu bylo zjištěno, že přísežníci zavázali jen sebe, nikoli své potomky a tak byl kmen přijat zpět mezi Izrael a jejich muži se dále směli ženit s

---

²¹¹ Z článku Tu B'Av - Rejoicing in a Month of Misfortune - Part 1, part 2 by Rabbi Yehudah Prero publikovaném na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no32.html>

²¹² Nu. 36:8,9

dívkami z ostatních kmenů.²¹³

Patnáctého avu také přestali umírat židovští muži v poušti. Po tom co židé odmítli poprvé vstoupit do Země Zaslíbené byli potrestáni 40-ti letým putováním po poušti, kdy měla vymřít celá jedna generace, které byl odepřen vstup do Zaslíbené Země. Každého devátého avu tak všichni uléhali do hrobu, který si v předvečer vykopali. Čtyřicátý rok se desátého probudili všichni živí. Mysleli, že se spletli v datu a tak ulehli i další noci až patnáctého poznali podle úplňku, že se nespletli, že každoroční umírání skončilo a Hospodin již židům odpustil. To byl důvod k oslavě.²¹⁴

Když se Jarobeám rozešel s Davidovým rodem, založil království Izrael a aby zabránil shromažďování židů, zakázal poutě do Jeruzaléma. Na cestě do Jeruzaléma byly zřízeny zábrany s ozbrojenou stráží. Král Hóšea syn Élův tento zákaz 15-tého avu o cca 200 let později zrušil.²¹⁵

Bylo to také 15-tého avu kdy konečně bylo možné pohřbít mrtvé po obsazení Bejtaru. Mrtvá těla vystavená slunci se zázračně nezačala rozkládat a tak rabíni tehdy přidali do stolní modlitby navíc požehnání „dobrý a dobro konající“. Dobrý, protože zabránil (Hospodin) rozkladu, dobro konající, protože dovolil, aby byla těla pohřbena.

15-tého avu také končila příprava dřeva pro chrámový oltář. Aby bylo totiž dřevo pro tento účel použitelné, nesmělo být napadené hmyzem (larvami). Ochranu proti tomu poskytovalo vysušení. Dříví už, ale po patnáctém avu nestíhalo vyschnout. Zakončení prací bylo také důvodem pro oslavu.²¹⁶ Jiná verze říká, že patnáctého avu skončil sběr dřeva, protože se pro jeho nedostatek stávalo častým cílem lapků a nebylo jej tak možné do chrámu dále dopravovat. Proto bylo patnáctého avu jeho shromažďování zastaveno až do vyřešení situace.²¹⁷

V dobách chrámu se Jeruzalémské dcery oblékaly do bílých šatů, které si mezi sebou nezištně půjčovaly, aby nebyly zahanbeny ty, které takové oblečení ve svém šatníku neměly. Vycházely do vinic, kde tančily a volaly na okolo jdoucí muže: „*Mladíku zvedni svůj zrak a*

---

²¹³Z článku Tu B'Av - Rejoicing in a Month of Misfortune - Part 1, part 2 by Rabbi Yehudah Prero publikovaném na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no32.html>

²¹⁴STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha : Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str.233

²¹⁵STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 234

²¹⁶Z článku Tu B'Av - Rejoicing in a Month of Misfortune - Part 1, part 2 by Rabbi Yehudah Prero publikovaném na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no32.html>

²¹⁷STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 234

podívej se, co si můžeš pro sebe vybrat. Nehledej ale krásu, hledej dobrou rodinu. (Ta'anit 26b)“ Oslavy svátku v dobách Chrámu zjevně nesmírně populárního do současnosti nepřežily. Neexistují žádné dochované texty ani ústní tradice, která by potvrzovala jeho slavení po zničení Chrámu. Snad měl zánik této tradice na svědomí masivní exodus židů z Izraele, kdy byli židé v diaspoře vystaveni různým cizím kulturám, které je obklopovaly. Možná se o „vymizení“ této tradice zasloužili rabíni při přeměně náboženství po zničení chrámu, kterým mohlo připadat, že oslavy příliš odkazují na pohanské kořeny Izraele. Znovuzrození se svátek dočkal až v moderní době státu Izrael a v současnosti se stává populárním obzvláště na druhé straně Atlantiku. Ve Spojených státech se čím dál více prosazuje v židovských komunitách jako protiváha svátku sv. Valentýna. Návrat slaví i tradice bílé v podobě organizování tzv. *White Parties* pro židovskou omladinu.²¹⁸

3.12 Roš ha-šana

Nový rok – doslova „hlava roku“ se slaví prvního a druhého dne měsíce tišri. Tento den (1. tišri) je dnem, od něhož se počítají roky židovského kalendáře. Podle Mišny byl v tento den stvořen svět. Jedná se o první z Vysokých svátků (*Jamim nora'im*) V literatuře nazývaných „Dny bázně“, „Dny úcty“²¹⁹, „Hrozné dny“²²⁰ a prvním dnem tzv. „Deseti dnů pokání“ (*aseret jemej tšuva*), jež jsou nejdůležitějšími dny v židovském roce.

Bývalý pražský a vrchní zemský rabín (1984-1990) Daniel Mayer to ve svém článku Roš Hašana – Nový rok publikovaném na eretz.cz²²¹ formuluje takto: *Podle naší tradice první den měsíce tišri byl i šestým dnem stvoření, tedy dnem, kdy Hospodin korunoval své dílo stvořením prvního člověka Adama a po té mu stvořil ještě rovnocennou pomocnici – první ženu Evu. Nový rok – Roš Hašana je tedy narozeninami veškerého lidstva. Tradice nás ještě učí, že v tento den začíná Hospodin soudit veškerá stvoření a samozřejmě i člověka za jeho činy, které vykonal v minulém roce. Proto je Nový rok nazýván také Jom hadin – Dnem soudu, neboť začíná nebeský soudní proces nad každým z nás.*

Jeho vyvrcholením a vyhlášením spravedlivého rozsudku je Den smíření, Jom Kipur

V průběhu posledního měsíce v židovském roce, elulu, se tedy myšlenky a modlitby věřících váží k tomuto cyklu nejdůležitějších svátků, který začíná právě svátkem Roš ha-šana.

²¹⁸Z článku *Evolution of Tu Be'av into Jewish Valentine's Day* by BINYAMIN KAGEDAN Publikovaného v Jerusalem Post na: <http://www.jpost.com/JewishWorld/JewishFeatures/Article.aspx?id=279840>

²¹⁹SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?*. Brno : Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7. S. 159

²²⁰NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 191

²²¹<http://eretz.cz/2012/09/ros-hasana-novy-rok/#more-9410>

S ubíhajícím časem končícího roku zkoumají věřící všechno, co učinili a neučinili. Blížící se den stvoření světa je příležitostí, aby si v rodině, s přáteli a známými vyměnili lístky s přáním dobrého v nadcházejícím čase.

Taková přání si vyměňují také při synagogální bohoslužbě, dříve než se obec rozejde k rodinné slavnosti domů. V rámci svátečního jídla existuje zvyk jíst v medu omočená, sladká jablka, symbol očekávaných dobrých časů.

„V první den židovského Nového roku se chodilo po minše k řece nebo k rybníku, tam se vykonala modlitba a do vody se hodilo několik drobtů chleba s tichým přáním, aby hříchy odplavaly do moře, příp. aby je Prozřetelnost nechala upadnout v zapomnění. Tomu se říkalo „dělat tašlich“.²²²

Roš ha-šana patří ke svátkům, o nichž se troubí na šofar²²³, naříznutý beraní roh. V Tóře je dokonce nazýván **Zichron tru'a** - upamatování troubením²²⁴, nebo **Jom tru'a** - Den troubení²²⁵. Troubení na šofar o svátku Roš ha-šana vyjadřuje hold Božímu království, dále tento obyčej upomíná na dobu praotců, zvláště Abrahama, který se narodil právě na Roš ha-šana stejně jako jeho vnuk Jákob. Nový rok byl dnem, kdy byly v průběhu dějin vyslyšeny do té doby bezdětné ženy, Sára, Ráchel a Chana. Ráchelin prvorozený syn Josef, uvězněný v egyptském žaláři, byl právě prvního tišri osvobozen a předstoupil před faraona. Na Roš ha-šana se vymanili Židé z otrocké práce v Egyptě, což byl první krok k celkovému osvobození. (Od Roš hašana do pesachu proběhlo deset egyptských ran.) Po zničení prvního Chrámu, když se s Ezrou Písařem vrátila z Babylonie část exulantů zpět do Izraele, došlo na Roš hašana na Chrámové hoře k velkému shromáždění lidí, kteří zahájili stavbu nového Chrámu²²⁶. A konečně na dar Tóry na Sinaji. Byl to právě zvuk šofaru, který se měl ozývat na hoře Sinaj při darování Tóry. Všechny tyto tradice vstupují do novoročního přání „le-šana tova tikatev“: „kěz jsi zapsán pro dobrý rok“, přání, které se vztahuje ke zmíněné nebeské knize soudu. Troubení na šofar začíná už prvního elulu a týká se závěru všech ranních motliteb (krom předvečeru Roš ha-šana) Na Roš ha-šana je třeba zatroubit minimálně stokrát²²⁷ a pro tuto

²²²BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 111

²²³„Šofar: je rituální hudební nástroj, který se vyvinul ze starověké pastýřské trubky a je používán v synagoze... Obvyklým materiálem pro jeho výrobu je v naší oblasti kozí roh, je však možné použít i rohy ostatních zvířat, kromě domácího skotu. Běžný šofar je vyroben z ohlazeného rohu vyhlazeného na plocho a ve spodní části ostře zahnutého. Ústí šofaru je většinou zdobeno jednoduchou obloučkovou řezbou, u honosných exemplářů bývá tělo zdobeno řezbou po celé ploše a opatřeno rytými nápisy. Šofary novodobé a šofary vyrobené v sefardské oblasti jsou ponechány v původním tvaru zakroucené.“

Putík, Alexandr (2004): *Slovník judaik*. Praha: Židovské muzeum., str. 88

²²⁴Lv 23,24

²²⁵Nu 29,1

²²⁶Šmilův DAF – týdení DAF pražského rabinátu - <http://www.doopravdy.cz/daf/roshasana5770.pdf>

²²⁷NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s.216

příležitost je vybrán žid nejen šikovný, ale také velmi zbožný.

Troubení na šofar je hlavním příkazem Dne soudu. Tradice vyjmenovává deset důvodů²²⁸, proč se má na Roš hašana na šofar troubit:

1. *Tento den korunujeme Boha za Krále světa. Na korunovacích bývá zvykem slavnostně troubit.*

2. *Dny mezi Roš hašana a jom kipur nazýváme Deset dní pokání – šofar má napomoci otevřít duše hříšníků a obrátit je směrem ke Stvořiteli.*

3. *K pokání má napomoci i připomenutí Daru Tory na hoře Sinaj, při kterém rovněž zněl zvuk šofaru.*

4. *Samotný zvuk šofaru bývá často tak pronikavý, že v hříšníkovi probudí myšlenky na nápravu.*

5. *V dlouhé historii židovského národa často proroci varovali národ před odklonem z přímé cesty a slova proroků se přirovnávají ke zvuku šofaru.*

6. *Troubením si připomínáme proroctví o Dni závěrečného soudu, který bude dnem „šofaru a troubení“.*

7. *Zvuk šofaru nám připomíná vítězný ryk nepřátel bořících Chrám a naši povinnost modlit se za obnovu svatyně.*

8. *Troubení šofaru upevňuje naši víru v návrat z exilu, o kterém je psáno: „A bude ten den a rozezní se velký šofar...“*

9. *Připomíná oživení mrtvých, kteří dle proroctví „uslyší hlas šofaru“*

10. *A asi nejznámější: šofar nám má připomenout poslední Avrahamovu zkoušku – obětování syna Jicchaka (Izáka), místo kterého byl nakonec obětován beran zachycený rohy ve křoví.*

Židovská novoroční slavnost je tak četnými způsoby spojena s božským přikázáním, Tórou. V souvislosti s Novým rokem Roš hašana ji židé nahlíží jako pozitivní, život tvořící a nesoucí, božský dar.

---

²²⁸Deset důvodů pro troubení na šofar převzato z <http://www.doopravdy.cz/daf/roshasana5770.pdf>

3.13 Půst Gedaljův

Tento půst je dle Gemary (traktát Roš ha-šana) v Zacharjášovi²²⁹ zmiňovaným půstem sedmého měsíce. Slaví se třetího tišri. Je-li třetího tišri šabat, půst se přesouvá na neděli.

Tento půst byl stanoven k připomínce úkladného zavraždění Gedalji ben Achikama a následného utrpení Židů. Pole Gemary je pro židy tento svátek připomínkou toho, že smrt spravedlivého člověka je stejnou tragédií jako zničení Chrámu.²³⁰

Babylonský král jmenoval Gedalju místokrálem Židů, kteří žili v Izraeli po zničení Chrámu. Gedalja byl pro židy nadějí, že lze žít v Izraeli i pod Babylonskou nadvládou a mnoho se jich vrátilo do vlasti.²³¹ Gedalja byl dle knihy Jeremáš varován, „...že Baalis, král Amónovců, poslal Jišmaela, syna Netanjášova, aby tě zabil?“ Ale Gedaljáš, syn Achikamův, jim nevěřil.²³² Obrazem toho proč židé o Gedaljovi hovoří, jako o spravedlivém muži jsou i další verše knihy Jeremjáš: „Jóchanan, syn Káreachův, tajně navrhl Gedaljášovi v Mispě: „Když dovolíš, půjdu a zabiji Jišmaela, syna Netanjášova. Nikdo se to nedoví. Proč by měl zabít on tebe? Všichni Judejci, kteří se k tobě shromáždili, byli by rozptýleni a pozůstatek judského lidu by zahynul. Ale Gedaljáš, syn Achikamův, Jóchananovi, synu Káreachovu, řekl: „Nedělej to, mluvíš o Jišmaelovi křivě.“²³³ Gedaljova integrita se dále ukazuje, když koná v souladu se svými slovy a přijímá Jišmaela i s jeho desetičlenným doprovodem pod svou střechou. „V sedmém měsíci přišel Jišmael, syn Netanjáše, syna Elišamova, z královského potomstva, i královští hodnostáři s deseti muži ke Gedaljášovi, synu Achikamovu, do Misy. Tam v Mispě pojedli společně chléb. Jišmael, syn Netanjášův, a deset mužů, kteří byli s ním, pak povstali a Gedaljáše, syna Achikama, syna Šáfanova, zabili mečem. Tak usmrtil toho, kterého babylónský král ustanovil správcem země.“²³⁴ Po Gedaljově zavraždění, většina židů opustila Izrael.

Důvodem pro půst tak není jen samotná smrt spravedlivého muže, ale i tragické následky v podobě ztráty naděje na setrvání židů v Izraeli (i když pod nadvládou Babylonu).²³⁵

---

²²⁹Zach. 8:19

²³⁰Z článku Tzom Gedalya - The Fast of Gedalya By Rabbi Yehudah Prero publikovaného na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/yomkippur/vol1no39.html>

²³¹2 Kr. 25:22-24

²³²Jer. 40:14

²³³Jer. 40:15,16

²³⁴Jer. 41:1,2

²³⁵Z článku Tzom Gedalya - The Fast of Gedalya By Rabbi Yehudah Prero publikovaného na: <http://www.torah.org/learning/yomtov/yomkippur/vol1no39.html>

Půst je držen od východu do západu slunce²³⁶

3.14 Deset dní pokání

Deset dní mezi Roš ha-šana a Jom kipur je nazýváno dny pokání. Micvou na kterou je v tomto období mezi židy kladen největší důraz je micva Tšuvy²³⁷

Odpustit je možné dva typy hříchů. Tím prvním je hřích, který znamená narušení vztahu mezi člověkem a Bohem (bejn adam la-Makom). Jde především o typické náboženské přestupky, porušení náboženských nařízení a norem, nebo naopak neplnění těchto povinností. Ve snaze dosáhnout odpuštění se dbá ve zvýšené míře na pečlivost plnění příkazů, prodlužuje se čas věnovaný dennímu studiu Tóry, říkají se ranní omluvné modlitby slichot, prosby za odpuštění, mnozí mají ve zvyku se postit. Jak židé věří je v těchto dnech Bůh nablízku svému národu a očekává, že se k němu obrátí celým svým srdcem. O těchto dnech mluví prorok Izaiáš (Ješajahu), když vybízí své bližní Židy: „Dotazujte se na Hospodina, dokud je možno Ho najít, volejte Ho, dokud je blízko“²³⁸.

Dalším druhem hříchu je provinění narušující vztah mezi lidmi navzájem (bejn adam la-chavero). Těchto provinění je nutné nejen litovat, ale je třeba je pokud možno napravit, tedy splatit dluhy, veřejně odvolat pomlavy, poskytnout kompenzace za škody a podobně. Tyto hříchy si lidé nemohou “vyřídit” jen s Hospodinem, ale jen a pouze s těmi, na kterých se provinili. Podle Talmudu „Jom kipur nesmíří za hříchy, jichž se člověk dopustil vůči druhému, pokud se s druhým neusmíří.“²³⁹ Židé tedy bilancují a přemítají nad tím, komu ublížili a jak se během roku mohli provinit proti svým bližním nebo bohu, vyhledávají přátele i nepřátele a snaží se je odprosit za vše, co jim v uplynulém roce provedli zlého a tak dochází k obecnému smířování se. Ti, kterým se omlouvají a prosí je za odpuštění, by měli omluvu přijmout a odpustit, jinak se sami proviňují, Talmud na mnohých místech vypráví o velikosti těch, kteří uměli odpouštět. Naopak člověk, který je upřímně prošen o odpuštění a prosbu nepřijme, je chápán jako veliký hříšník. Samozřejmě k pokání patří i pevný úmysl v budoucnosti již zlé věci nekonat.

Dny zastavení slouží nejen zpětnému rozvažování, ale zároveň přípravě na božské určení budoucího údělu (viz níže Jom kipur). Tato myšlenka spojení minulosti a budoucnosti

²³⁶NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 146

²³⁷Tato micva předepisuje napravování svých špatných skutků

²³⁸Iz. 55,6

²³⁹Joma 85b

nachází výraz v kulatém pečivu (*chala*), které se váže k židovské novoroční slavnosti. Symbolizuje rytmus roku jako koloběhu.

Poslední, tedy desátý den ze dní rozjímání, jež začínají novoroční slavností, je jedním z největších svátků v židovství: Jom kipur.

3.15 Jom kipur - Den smíření

Jom kipur²⁴⁰ je nejvyšší židovský svátek. Uzavírá období deseti dní pokání - tradice učí, že „na Roš ha-šana zapsáno, na Jom kipur zpečetěno“. Na Roš ha-šana Bůh stvořil člověka a proto ho v tento den znovu a znovu soudí. Dle Talmudu jsou otevřeny tři knihy: kniha zavržených, kniha zachráněných a kniha očekávajících (ti, o nichž není ještě rozhodnuto). O těchto posledních se rozhodne 10. tišri na Den smíření²⁴¹.

Jom kipur není považován za svátek nebo za den veselí, v žádném případě si židé na Jom kipur nepřejí „chag sameach“ - veselý svátek - je to spíše den sebezpytování, strávený v modlitbách a půstu.

Jom kipur je jediný svátek, který je silnější než šabat, tj. když připadne Jom kipur na šabat (jako letos- 22.9., začíná večer 21.), řídí se židé zákony Jom kipur, ne zákony šabatu.

Pro mnohé je Jom kipur nejvýznamnější den v židovském kalendáři. Tento den odpustil Bůh Izraeli zhotovení zlatého telete, tento den se Abrahám obřezal a uzavřel tak smlouvu s Bohem. V synagogách židé vyznávají své hříchy. Mnozí jsou oděni do bílých šatů představujících pohřební rubáš. Bílá barva ale také představuje velekněžský šat a barvu čistoty. Někteří stojí po celý den, aby zdůraznili, že na jom kipur jsou podobni stále stojícím andělům, když tráví čas jen v modlitbách, nejí a nehřeší. Je to také další (dobrovolný) způsob pokání stejně jako dobrovolné bdění v průběhu Jom kipurové noci²⁴².

Svátečnost tohoto dne jen podtrhuje zákaz práce. Všechny činnosti, jež jsou zakázány o šabatu, jsou zakázány i o Jom kipur.²⁴³

---

²⁴⁰Někdy také označovaný jako **Jom ha-kipurim**

²⁴¹P. Ing. SLLic. KOPEČEK, Pavel. *Fundamentální liturgika pro 3. ročník studia teologie*. CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, 2006 kap. 6.3

²⁴²Tyto zvyky talmudští učenci nepodporují, neboť představují určitý druh přísahy (*neder*), kterou lze nakonec porušit. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. S. 74

²⁴³V desátý pak [den] téhož měsíce sedmého shromáždění svaté míti budete, a ponižovati budete životů svých; žádného díla nebudete dělati. (Nu. 29,7)

Na Jom kipur by se měli židé pokořit pěti předepsanými způsoby:

1. Přísný půst

Je zakázáno sníst či vypít i nejmenší množství jídla či pití. Člověk si nesmí vyčistit zuby ani vypláchnout ústa.

Děti od 9~10 let věku by se měly postit část dne. Jak dlouho, to závisí na jejich zdraví.

Podobně by se měly učit nemýt se o Jom kipur, nemazat se krémy či nemít na sobě kožené boty.²⁴⁴

Tento půst trvá od slunce západu do soumraku následujícího dne.

2. Zákaz mytí

O Jom kipur je zakázáno mýt se. Smíme si umýt prsty po klouby, když ráno vstaneme a po použití záchodu. Člověk by to neměl dělat s úmyslem těšit se z tohoto mytí. Kohanim²⁴⁵ si však před Birkat kohanim²⁴⁶ umyjí ruce až po zápěstí.²⁴⁷

Dodržováno bývá spíše nemýt se víc než je nezbytně nutné, nemocný se smí umýt, jak to vyžaduje nemoc. Před modlitbou se také ruce nemyjí, protože na Jom kipur tráví židé v modlitbách celý den.

3. Zákaz používání kosmetiky

Je zakázáno mazat se o Jom kipur, tj. použít kosmetiku, masti či oleje na kteroukoli část svého těla.²⁴⁸

Pro ženy to znamená v zásadě žádné líčení a také by se v tento den neměly nosit žádné šperky.

4. Zákaz nošení kožené obuvi

O Jom kipur je zakázáno mít na nohou kožené střevíce či sandály. To platí, i když jsou boty jen zčásti kožené ~ např. jsou-li kožené jen podešve, svršky nebo řemínky. Takové boty se o Jom kipur nesmí nosit.²⁴⁹

5. Příkaz sexuální zdrženlivosti

Manželský styk je o Jom kipur zakázán. Manžel a manželka musí dodržovat tytéž zákony oddělení jako při ženině měsíční periodě, včetně zákazu vzájemně se dotknout.²⁵⁰

---

²⁴⁴ GREENWALD, Zeev. ŠA'AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 kap. 28.4

²⁴⁵ **Kohanim** - plurál od Kohen. Ustanovení Áronových potomků jako kněží pro Izrael je zmíněno v Exodu (Ex 28,1-4)

²⁴⁶ **Birkat kohanim** neboli Kněžské požehnání jsou verše Numeri 6, 24-26: *At' Hospodin ti žehná a chrání tě, at' Hospodin rozjasní nad tebou svou tvář a je ti milostiv, at' Hospodin obrátí k tobě svou tvář a obdaří tě pokojem.*

²⁴⁷ GREENWALD, Zeev. ŠA'AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 kap. 28.5

²⁴⁸ GREENWALD, Zeev. ŠA'AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 kap. 28.6

²⁴⁹ GREENWALD, Zeev. ŠA'AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 kap. 28.7

²⁵⁰ GREENWALD, Zeev. ŠA'AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 kap. 28.7

Zákaz sexuálního styku se připomíná rozsvícením svíce v ložnici.²⁵¹

Těchto pět způsobů pokoření ve starověku zmaenalo vzdát se v zásadě veškerého luxusu. Dnes již zřejmě např. zákaz nošení kožené obuvi postrádá prvek útrap při nošení nepohodlných (laciných) bot, ale díky stále ještě širokému využití přírodní kůže v obuvnictví musí současný žid alespoň trochu „trpět“ při hledání nekožené obuvi.

Stejně tak jako při šabatu je v případě ohrožení života platí pravidlo *Pikuach nefesh doche et ha-šabat*, tj. „záchrana života odsouvá šabat“ platí podobné pravidlo i v případě Jom kipur.²⁵²

Zákazy Jom kipur se ruší, je-li nutno zachovat lidský život. Nemocný, jehož život by půst mohl ohrozit, musí o Jom kipur jíst i pít.

*Předpisy jak jíst, jestliže to halacha vyžaduje, jsou velmi složité. Např. osoba musí najednou sníst méně než určité množství jídla, a musí vyčkat po sněžení tohoto množství. Pokud někdo ví před Jom kipur o svých zdravotních problémech, měl by se zeptat rabína, jak postupovat o Jom kipur.*²⁵³

3.15.1 Erev Jom kipur

Předvečer svátku Jom kipur má výjimečný ráz. Protože následující den je předepsán přísný celodenní půst, je zvykem vydatně jíst. Dokonce bývá považováno za micvu jíst více než je obvyklé den před Jom kipur. Některé prameny²⁵⁴ říkají, že kdo jí o erev Jom kipur (devátého tišri) a postí se na Jom kipur (desátého tišri), bude odměněn, jako by se postil po oba dny. Jeden z důvodů, proč se o erev Jom kipur jí více, je připravit se na půst.

O erev Jom kipur by se neměla jíst těžká jídla, protože je velmi obtížné postit se po sněžení takových jídel. Jedí se lehká, snadno stravitelná jídla. Dopoledne má tak své tradiční místo ryba. Přes den se ještě na poslední chvíli snaží židé usmířit se svým okolím.

„Vážná nepřátelství se urovnávala zpravidla až na erev jom kipur po minše, procedurou zvanou malkut arba'im. To se provádělo tak, že provinilý poprosil uraženého, aby mu širokým koženým řemenem, který visel v předsáli synagogy, vysázel 40, příp. 39 ran na

²⁵¹Šavua tov - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Číslo 100/5768
<http://www.olam.cz/aktuality/sidry/5768/devarim/vajelech.pdf>

²⁵²NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s.74

²⁵³GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 kap. 28.8

²⁵⁴GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 kapitola-27

sehnutá záda. Za neúmyslné urážky se prosilo o odpuštění před začátkem Kol nidrej, protože v tuto dobu se všichni nacházeli ve zvlášť zbožné náladě.“²⁵⁵

Mnozí mají zvyk provádět obřad kaparot, při kterém se symbolicky převádějí hříchy na bílého kohouta, ze kterého se odpoledne připravuje posilňující pokrm pro chudé spoluobčany. Cedaka (dobročinnost) je totiž uváděna jako způsob, kterým lze napravit mnohé hříchy.

*Obřad kaparot*²⁵⁶ *se vykoná takto:*

Osoba uchopí kuře (slepici či kohouta) nebo peníze do pravé ruky a řekne příslušné verše (jsou uvedeny v siduru a na začátku machzoru k Jom kipur). Při slovech ze chalifati, ze temurati, ze kaparati (toto je má výměna, toto je má náhrada, toto je mé smíření) zatočí kuřetem nebo penězi kolem své hlavy. Těmito slovy osoba vyjadřuje, že to, co se stalo s kuřetem, mělo by se vlastně učinit jí, jako trest za její hříchy, a že jen upřímná tšuva může zrušit každý nepříznivý verdikt.

*Po kaparot se peníze nebo zabité kuře dají jako milodar. I když tyto dny znamenají velký nápor pro šocheta*²⁵⁷, *je důležité, aby neprováděl schitu, když je unavený. Mohl by kuře zabít nepříjemně a kuře by nebylo košer.*

Dnes dává většina lidí přednost kaparot ve formě bankovek, které se vkládají do synagogálních pokladniček pro potřebné. S blízcími se večerem se muži chystají do mikve²⁵⁸, aby ještě včas stihli být doma na poslední, „oddělující“ hostinu. Dojídá se ještě před západem slunce a odchází do synagogy, ve které se na Jom kipur shromažďuje celá obec.

3.15.2 Kol nidrej

Večer Jom kipur bývá označován jako „večer Kol nidrej“, podle první modlitby kterou pronáší shromáždění v synagoze. Modlitba Kol nidrej²⁵⁹ je prohlášení celého shromáždění, že

²⁵⁵BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 71

²⁵⁶GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 kapitola-26

²⁵⁷**Šochet** (hebrejsky שוחט) je židovský řezník. Jeho úkolem je porážet zvířata podle zásad schity - košer porážky zvířat

²⁵⁸**Mikve** (hebrejsky מקווה, doslova „sebrání“ nebo „shromáždění (vody)“), je židovská rituální lázeň. Je tvořena nádrží s přírodní vodou a slouží k rituálnímu očištění osob nebo předmětů. Mikve by měla pojmut nejmeně 762 litrů vody a měla by být dost hluboká, aby umožnila dospělému úplné ponoření

²⁵⁹**Kol nidrej** doslova „všechny sliby“ Překlad bohoslužby: „Litujeme všech slibů, všech omezení, jež si ukládáme, přísah, zaklínání, příslibů zdrženlivosti a příslibů náhrad a všeho ostatního tomu podobného, ať se to nazývá jakkoli, co bychom příslibili, odpřísáhli, zaklínali se či zakazovali si od Jom Kippuru (který minul až do tohoto Jom Kippuru a od Jom Kippuru) tohoto, až do Jom Kippuru příštího, kéž by byl pro nás k

ruší své neúmyslné sliby (hatarat nedarim). Sliby, jež na sebe vzal jedinec bezděčně či impulsivně. Před Kol nidrej jsou z aron ha-kodeš²⁶⁰ vyjmuty dva svitky Tóry. Dva muži, vybíráni bývají vážení starší znalci talmudu, protože spolu s rabínem tvoří *bejt din* (tříčlenný židovský soud).²⁶¹ Držíc svitky, se postaví po pravé a levé straně chazana²⁶² který pak třikrát modlitbu zpívá. Poprvé tiše, podruhé hlasitěji a potřetí nechá naplno vyniknout svůj hlas. Kol nidrej se pronáší před západem slunce. Po Kol nidrej řeknou chazan a shromáždění Še-hechejanu.²⁶³ Shromáždění by mělo skončit požehnání před chazanem, aby mohlo na jeho požehnání odpovědět Amen.

Z Kol nidrej se v průběhu času vyvinula takřka samostatná disciplína a ti nejlepší chazané se mezi židy stali svého druhu celebritami. Již v dobách prvního chrámu se hudba stala neoddělitelnou součástí liturgie a jejím prováděním byli pověřeni potomci kmene Levi zvaní levité.²⁶⁴ „Kvůli hlubokému smutku (po zboření druhého chrámu) byla veškerá instrumentální hudba zakázána, dokonce i k náboženským účelům, a tento zákaz má v ortodoxních synagogách platit až do doby, než bude postaven nový Chrám a tradice levitů bude obnovena. Světská instrumentální hudba, především tehdejší řecká, byla židovskými duchovními velmi kritizována, protože vedla jen k pobavení společnosti a podle židovských i křesťanských učenců sloužila jen prostopášností a obscénností. Za několik generací upadla instrumentální hudba a podvědomí o jejím někdejší užívání v židovské liturgii v zapomnění. Z Chrámu do synagog se přenesla pouze hudba vokální, tj. intonace žalmů a Pentateuch. Jediným dovoleným nástrojem zůstal šofar, protože nebyl považován za melodický nástroj.“²⁶⁵

S příchodem reformního Judaismu se podobně jako v křesťanství do synagog dostávají varhany, u kantorů se přikládá větší váha na zpěv a jeho uměleckou kvalitu, hebrejské a

---

dobrému. Všechny nechť jsou zrušeny, odpuštěny, odvolány, anulovány, prohlášeny neplatnými, ať nemají ani moc, ani trvání. Naše sliby nechť jsou neplatnými sliby a naše zákazy ať nemají platnost a naše přísahy ať nejsou platnými přísahami.“ dostupný z http://www.olam.cz/aktuality/svatky/kol_nidrej.html

²⁶⁰ **Aron ha-kodeš** (hebrejsky , doslovně **Svatá schrána**, svatostánek) je schrána nalézající se v synagoze u stěny orientované směrem k Izraeli, respektive k Jeruzalému. Je různě (často velmi bohatě) zdoben a ve svých útrokách ukrývá svitky Tóry. *Aron ha-kodeš* je název užívaný v aškenázském kulturním prostředí, v sefardských synagogách se nazývá , **hechal** (svatyně, palác).

²⁶¹ BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 102

²⁶² **Chazan** (hebrejsky חזן), někdy nazývaný též **kantor**, je muž, který v synagoze vede společné modlitby

²⁶³ „Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, že jsi nám dopřál dožít se, dočkat se a dosáhnout tohoto času.“ BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. *Sidur Adir ba-marom - modlitební kniha pro všecní dny, šabat a svátky*. Praha: Bergman, 2008. ISBN 978-80-904207-1-7. s. 197-198.

²⁶⁴ Bc. Veronika Fousková, diplomová práce - ŽIDOVSKÁ LITURGICKÁ HUDBA: RODINA NEUFELDOVÝCH, UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI FILOZOFICKÁ FAKULTA, Katedra muzikologie, 2010, kap. 2.1.1

²⁶⁵ Bc. Veronika Fousková, diplomová práce - ŽIDOVSKÁ LITURGICKÁ HUDBA: RODINA NEUFELDOVÝCH, UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI FILOZOFICKÁ FAKULTA, Katedra muzikologie, 2010, kap. 2.1.2

aramejské texty se zpívají často v národních jazycích. Někteří z kantorů kolem přelomu devatenáctého a dvacátého století dosahují mezinárodního věhlasu.²⁶⁶

3.16 Sukot - Svátek stánků

Třetí z poutních svátků („*Sukot, Pesach a Šavuot jsou tři svátky, kdy celý židovský národ putoval do Jeruzaléma a obětoval zvláštní oběti v Chrámu.*“²⁶⁷) nazývaný také *zman simchatenu* (čas naší radosti).²⁶⁸ V tento den mají židé dobrou náladu a radost přímo předepsanu jako *micvu*. O Sukot se v dobách Chrámu konaly v Jeruzalémě velké oslavy *Simchat bejt ha-šoeva* (radost z čerpání vody). „*Každý den svátku byla načerpána voda ze studně v Šiloachu u Jeruzaléma a vylévána na oltář. Největší učenci národa i ohromné davy lidí, kteří připutovali do Jeruzaléma, to provázeli tancem a zpěvem. Veselí bylo tak velké, že naši moudří prohlásili: „Kdo neviděl Radost z čerpání vody, ten nikdy v životě neviděl opravdovou radost.“* (Suka 51b)“²⁶⁹

Sukot trvá sedm dní, od patnáctého do dvacátého prvního tišri. Je jedním z veselých svátků, který zároveň symbolizuje konec vegetačního období roku a nástup zimy. Období svátku Sukot uzavírá sváteční období, ve kterém se nese celý měsíc tišri.

Oslavy Sukot vycházejí z biblických veršů:

„*Slavnost stánků budeš slavit po sedm dní, až shromáždíš úrodu ze svého humna a lisu. Při své slavnosti se budeš radovat ty i tvůj syn a tvá dcera, tvůj otrok a tvá otrokyně, lévijec i bezdomovec, sirotek a vdova, kteří žijí v tvých branách. Sedm dní budeš slavit slavnost Hospodina, svého Boha, na místě, které Hospodin vyvolí. Vždyť Hospodin, tvůj Bůh, ti požehná na veškeré tvé úrodě a při všem, co budeš dělat. Oddej se proto radosti.*“²⁷⁰

„*Sedm dní budete bydlet ve stáncích; všichni domorodci v Izraeli budou bydlet ve stáncích, aby všechna vaše pokolení věděla, že jsem přechovával Izraelce ve stáncích, když jsem je vyvedl z egyptské země.*“²⁷¹

Důvod proč je svátek slaven až v měsíci tišri když oslavuje odchod Egypta, který proběhl již v měsíci nisanu, vysvětluje rabi. Zeev Greenwald v knize ŠA‘AREJ HALACHA:

²⁶⁶Např. **Josef Rosenblatt** (1882 Bila Cerkva, Ukrajina – 1933 Jeruzalém)

²⁶⁷GREENWALD, Zeev. ŠA‘AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 29.4

²⁶⁸DIVECKÝ, Jan, Židovské svátky, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 46

²⁶⁹GREENWALD, Zeev. ŠA‘AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 29.45

²⁷⁰Dt 16,13-15.

²⁷¹Lv 23, 42-43

„Přesto, že jsme z Egypta vyšli v měsíci nisanu, nebylo nám přikázáno vybudovat suku v tomto měsíci, protože v této roční době je počasí příjemné a mnoho lidí se utáboří ve stanech a přístřešcích. Nebylo by tedy zjevné, že bydlíme v suce kvůli tomu, že nám to B~h přikázal.“ Naopak, B~h nám přikázal bydlet v suce v měsíci tišri, kdy je období dešťů. V tu dobu všichni opouštějí své letní přístřešky a vracejí se zpět do svého domu ²⁷²

Souvislost odložení svátku Sukot do měsíce tišri s „oblaky boží slávy“ popisuje Jan Divecký takto: *„Ačkoli svátek Sukot, tak jako jarní svátek Pesach souvisí s východem z Egypta, slavíme ho až na podzim. Je totiž také spojen s návratem „mračen Boží slávy“, která obklopovala židovský tábor při jeho putování pouští. Tato mračna se po hříchu zlatého telete ztratila a vrátila se až po Dni smíření, po Jom kipur, 10. tišri. Proto i my se Sukotem čekáme až do měsíce tišri. Svátek Sukot je tak spojen se slavnostmi dožínek, s radostí z ukončeného zemědělského roku, kdy je veškerá úroda již uložena v sýpkách.“* ²⁷³

3.16.1 Stavění suky

Suka musí stát pod širým nebem (tzn. nepřípustná jsou stanoviště pod stromem či přesahem střechy). Suka musí mít nejméně tři stěny a ty musí být z dostatečně pevného materiálu a tak ukotveny aby odolávaly větru. Rozměry suky by měly být minimálně 67,2x67,2cm. Podle některých je dostačující 56x56cm,²⁷⁴ ale vždy je jistější zvolit větší rozměr. Střecha suky (*S'chach*) má být z materiálu, který vyrostl ze země a byl oddělen od místa svého růstu. Materiál celé suky by měl být z materiálů, které nemohou být rituálně nečisté.

„Střecha je na celém stánku nejdůležitější. Je pokryta přírodním materiálem – větvičkami, slámou, senem a někdy také rákosem, který je buď volně poskládaný přes sebe, nebo propletený a přivázaný k rohoži vytvářející strop. Na přípravách a výzdobě suky se podílejí všichni členové rodiny, pokud je to jen trochu možné. Každý by měl přiložit ruku k dílu a pokusit se ji zútlumit, aby byla co nejhezčí. Rodina v ní koneckonců stráví celý týden, zvláště tehdy, stojí-li blízko jejich domu či bydliště. Suka jim poslouží jako jídelna, obývací pokoj a také salón pro hosty a návštěvy. A kolik hostů jen přijde! Sotva jedni odejdou, už se

²⁷² GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 29.2

²⁷³ DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 46

²⁷⁴ Suka musí mít rozměry nejméně sedm krát sedm tefachim. Každá z jejích stěn by měla být vysoká nejméně deset tefachim. (Podle Chazon Iš je tefach 9,6cm, podle rav Chaima Na'eh je to 8cm.) Zdroj: GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 29.8

blíží noví a s nadcházejícím večerem tento milý návštěvní ruch vrcholí.“²⁷⁵

Střecha musí přikrývat většinu suky. Zastřešení suky musí poskytovat více stínu než slunečního světla (halachické označení je „její stín je větší než její slunce“). Zároveň by ale skrz střechu měly být vidět hvězdy. Když suka nebo některá z jejích ozdob spadne, nesmí se během jom tov znovu pověsit.

S'chach a stěny suky jsou považovány za doplňky micvy suky. Musí se tedy s nimi zacházet s úctou. Když se po skončení svátku suka demontuje, neměly by se její části vyhazovat nebo šlapat po nich, ani s nimi jinak špatně nakládat.

3.16.2 Ušpizin

Na tradiční pohostinnost je v době Sukot kladen ještě větší důraz a židé se do své suky snaží zvát hosty. Rodinu, přátele, ale klidně i neznámé kolemjdoucí. Kromě hostů z masa a kostí přicházejí i hosté duchovní. Říká se jim *ušpizin ilain* (vznešení hosté), zkráceně *ušpizin*. Těchto hostů je sedm, na každý den svátku jeden, v pořadí Abrahám, Izák, Jákob, Josef, Mojžíš, Áron a David. Všechny tyto osobnosti spojuje skutečnost, že část svého života strávili putováním bez jistoty přístřešku – Abrahám odešel z rodné země veden Božím slovem do Zaslíbené země, Izák byl závistivými Kenaánci zatlačen do pouště, Jákob utíkal před svým bratrem Ezauem, Josef byl prodán do otroctví, Mojžíš s Aronem putovali čtyřicet let pouští a mladý David se na poušti skrýval před králem Saulem.

3.16.3 Arba'a minim (Čtyři druhy)

*„Prvého dne si vezmete plody ušlechtilých stromů, palmové ratolesti, větve myrtových keřů a potočních topolů a sedm dní se budete radovat před Hospodinem, svým Bohem.“*²⁷⁶

Micva „vzít si“ čtyři druhy se vykonává každý den Sukot vyjma šabatu. V době šabatu jsou čtyři druhy považovány za mukci²⁷⁷ a o šabatu se s nimi nesmí hýbat.²⁷⁸ Čtyři druhy jsou: etrog²⁷⁹ (citrusový plod), lulav (palmová větev), tři hadasim (myrtové větvičky) a dvě

²⁷⁵DE VRIES, Simon - *Židovské obřady a symboly*, 2009. Praha: Vyšehrad ISBN:978-80-7021-963-8 str. 93

²⁷⁶Lv 23,40

²⁷⁷Slovo mukce znamená „dát stranou, odložit“, tedy věci, které člověk záměrně odloží a nebude je o šabatu používat. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha : Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s.123

²⁷⁸GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 29.40

²⁷⁹**Etrog** - voňavé ovoce podobné citronu, které také patří do rodiny citrusů. Někdy se považuje za cedrovou šišku, ale ve skutečnosti nemá s cedrem nic společného. Zdroj:DE VRIES, Simon - *Židovské obřady a*

aravot (vrbové větve).

Lulav a etrog je třeba si „vzít“ do rukou při chvalozpěvu Halel, který se skládá z žalmů 113 až 118 a je součástí každodenní liturgie na Sukot.

Podle Mišna berura se má lulavem²⁸⁰ potřásat takto: Člověk stojí obrácen tváří k východu, drží lulav v pravé ruce, hlavním stonkem k sobě a v levé ruce drží etrog tak, aby se dotýkal lulavu. Nejdříve potřese čtyřmi druhy směrem k východu a pak je obrátí k sobě, proti srdci. To udělá třikrát. Při potřásání čtyřmi druhy by měly listy lulavu trochu šustit. Potom se stejným způsobem potřese lulavem k jihu (tj. po své pravé ruce). Nemusí se dívat směrem, kam potřásá lulavem. Musí však namířit lulav správným směrem. Pak namíří lulav přes ramena směrem k západu a pak k severu a nakonec pak nahoru a dolů. Pokaždé přitom potřásá čtyřmi druhy tak, jak bylo popsáno.

Izrael je země bez významných vodních zdrojů a „Čtyři druhy“ též symbolizují prosbu za dostatečné srážky v období dešťů. Symbolika Arba'a minim je ale mnohem rozsáhlejší takto ji přehledně sestavil Jan Divecký.²⁸¹

Praotcové

etrog – krásný plod, představuje krásné stáří praotce Abraháma.

lulav – palmové listy představují dlaně praotce Izáka, kterými se opřel o oltář, když se ho jeho otec Abrahám chystal obětovat na hoře Moria.

myrta – s mnoha listy představuje praotce Jáкова, který měl mnoho (12) synů.

vrba – která jako první bez vody usychá, představuje Josefa, který jako první z bratrů zemřel v Egyptě

Pramatky

etrog – představuje krásné stáří pramatky Sary

palma – na které rostou sladké datle, ale i nepříjemné bodláky, představuje Rebeku, které se narodil Jákob, ale i zlý Ezau

myrta – s mnohými listy představuje pramatku Leu, která Jákobovi porodila 6 synů.

vrba – která rychle usychá, představuje pramatku Ráchel, která předčasně zemřela při porodu Benjamína

---

symbols, 2009. Praha: Vyšehrad ISBN:978-80-7021-963-8 str. 93

²⁸⁰ Přestože je lulav název jednoho ze čtyř druhů (palmová větev) používá se i jako označení pro micvu se čtyřmi druhy spjatou (micva lulav), ale i jako souhrnný název pro svázané tři druhy větví používané při této micvě.

²⁸¹ DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 46-47

Orgány

etrog – svým tvarem připomíná srdce

lulav – svým tvarem připomíná páteř

myrta – svými lístky připomíná oči

vrba – svými lístky připomíná ústa

Spojením arbaa minim do jednoho celku se učíme, že jen člověk s dobrým srdcem, rovnou páteří, nezávislým okem a čistou mluvou se může nazývat dokonalým.

Typy lidí

Tato symbolika je nejznámější. Z výše uvedených rostlin některé krásně voní, jiné sladce chutnají. Příjemná vůně představuje dobrého člověka, který svých chováním je příjemný svému okolí. Chuť představuje moudrost.

Etrog voní i chutná – představuje tedy moudrého a dobrého člověka datle chutná, ale nevoní – představuje člověka moudrého, který se ovšem nechová tak, jak by měl, myrta krásně voní, ale nechutná – představuje hodného, ale hloupého člověka vrba nevoní ani nechutná – představuje nevzdělaného člověka, který se neumí ani slušně chovat.

Spojením arbaa minim do jednoho celku vyjadřujeme, že všechny čtyři výše uvedené kategorie lidí tvoří celek židovského národa. Někteří z nás studují Toru, jiní plní její příkazy, studují Toru a chovají se podle ní, jiní ani nestudují, ani se podle ní nechovají. Přesto jsme všichni součástí jednoho národa.

3.16.4 Hošana raba

Poslední den Sukot (dvacátý první tišri) bývá nazýván *Hošana raba*. Tento den je považován za poslední z Dní hrůzy (*jamim noraim*); v tento den je nebeský soud o člověku definitivně zpečetěn.

Stejně jako o šavuot i o Hošana raba zůstává mnoho židů vzhůru a studuje Tóru. Mnoho z nich studuje speciální knihu, zvanou Tikun lejl Hošana raba, která obsahuje specifická témata ke studiu o této noci.

O Sukot se podle tradice rozhoduje o dešťových srážkách pro příští rok. Svět je v určitém smyslu souzen. Hošana raba je poslední den Sukot, kdy je vynesena verdikt. Proto se o Hošana raba zachovávají některé zvyky, jež odrážejí Den soudu: např. ten, kdo vede

shromáždění při bohoslužbě, má na sobě bílý kitl.²⁸²

Poslední den Sukot se také říká specifické prosebné modlitby, nazývané hošanot, podle výrazu „hoša na“ (prosím zachraň), který se v těchto modlitbách mnohokrát opakuje. Všechny jsou uvedeny v siduru²⁸³ a machzoru. Shromáždění sedmkrát obejde bimu, držíc čtyři druhy a čtouc hošanot. Je zvykem rozvázat lulav

3.17 Šemini (Šmini) aceret

Následuje bezprostředně po sedmi dnech Sukot (dvacátého druhého tišri) přesto se jedná o jiný (samostatný) svátek, přestože jeho přikázání hospodinem je se Sukotem propojeno „*Osmého dne*²⁸⁴ *budete mít slavnostní shromáždění. Nebudete vykonávat žádnou všední práci.*“²⁸⁵

O Šemini aceret se již nesedí v suce a ani se nepotřásá čtyřmi druhy. Mimo Izrael bývá zvykem podávat jídlo v suce i na Šemini aceret. Někteří mají zvyk zvát osmého symbolického hosta, Davidova syna – krále Šalamouna, stavitele prvního jeruzalémského chrámu.²⁸⁶

Pokud je ale Šemini aceret s nějakým svátkem propojen je to Simchat Tora který je v Izraeli slaven tentýž den²⁸⁷ (v diaspoře o den později²⁸⁸). O Šemini aceret se čte *tefilat gešem* - modlitba za déšť, pokračuje v něm tedy téma objevující se již v oslavách Sukot, které je spíše než spojujícím prvkem se sukot poplatné ročnímu období a vyjadřuje pro Izrael životní důležitost srážek v nastávajícím čase. Protože by ale déšť bránil pobytu v suce začínají veřejné modlitby za déšť až tento den.

---

²⁸²GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 29.40

²⁸³**Sidur**, hebrejsky, doslova „uspořádání“, označuje v aškenázském prostředí židovskou modlitební knihu pro všední dny a eventuálně šabat, která má modlitby uspořádané ve stanoveném pořádku. Původně Aškenázové nazývali modlitební knihu výrazem machzor (vracet se, opakovat), tedy kniha opakujících se modliteb. Sidurem byla nazývaná modlitební kniha pro svátky. Zhruba ve 12. století z neznámého důvodu došlo k tomu, že se názvy modlitebních knih prohodily a modlitební knihy začaly být nazývány tak, jak jsou nazývány dnes.

²⁸⁴Počítáno od počátku svátku sukot „*Patnáctého dne sedmého měsíce budete mít bohoslužebné shromáždění. Nebudete vykonávat žádnou všední práci, ale po sedm dní budete slavit slavnost Hospodinu.*“ Nu 29,12

²⁸⁵Nu 29,35

²⁸⁶DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 50

²⁸⁷GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 29.64

²⁸⁸Přesto se i mimo Izrael Šemini aceret a Simchat Tora překrývají neboť Šemini aceret se v diaspoře zdvojuje a slaví se tak 22. a 23. tišri

3.18 Simchat Tora

*„V dávných dobách byl rozdíl v době veřejného čtení Tóry v Erec Jisrael (Palestině) a v Babylónii. V Erec Jisrael se celá Tóra přečetla za tři a půl roku. Sobotní oddíly byly kratší. V Babylónii byla tradice přečíst v synagógách celou Tóru během jednoho jediného roku. Tato tradice je mnohem lepší jak z hlediska učebního (pedagogického), tak z hlediska praktického, neboť člověk si mnohem lépe pamatuje to, co slyšel před rokem, než to, co před třemi lety. V Babylónii proto ustanovili na den, kdy končilo veřejné předčítání Tóry posledními slovy Devarim a začínalo se znovu od Berešit, svátek **Radost z Tóry**. Tato slavnost vznikla pravděpodobně koncem 10. nebo počátkem 11. století. Jedná se tedy o nejmladší židovský svátek (před Dnem nezávislosti).“²⁸⁹*

Na Simchat Tóra jsou k Tóře postupně vyvoláni všichni přítomní muži. Určený z nich, většinou učitel, je na závěr vyvolán „se všemi chlapci“, tedy s těmi, kteří ještě nedosáhli věku bar micva /13. let/ a nemohou být k Tóře voláni samostatně. Poté jsou vyvoláni dva nejvýznamnější představitelé obce – jeden jako chatan tóra /doslova: ženich Tóry/ a druhý jako chatan berešit /ženich počátku/. Prvnímu z nich se přečte poslední úsek Tóry, druhému hned začínáme číst úvodní pasáže o stvoření světa. Tím si máme uvědomit koloběh života a kontinuitu studia Tóry. Jeden cyklus končí, druhý začíná. Jedna generace střídá druhou a spoluvytváří nekonečný řetěz tradice.

Večer na Simchat Tóra již probíhá obecné veselí - všechny svitky Tóry, které jsou v synagoze k dispozici, jsou vyneseny ven a probíhá tzv. *hakafot*, kdy vybraní členové obce nebo přítomní uchopí po jednom svitku Tóry a za zpěvu slov **Anejnu be-jom korenu** (odpověz nám v den, kdy voláme) obcházejí bimu²⁹⁰ v synagoze.

Atmosféru všeobecné radosti krásně ilustrují vzpomínky Ignaze Briesse: „*Chazan recitoval na starobylé melodii chvalozpěvy, rabín a všichni hodnostáři a funkcionáři obce nesli v již odedávna určeném pořadí veškeré svitky tóry v počtu asi 20 kusů sedmkrát kolem „školy“, aby každý z přítomných měl možnost políbit tóru, s rukou zahalenou v talitu.*

Za nosiči tóry následovaly děti ve věku od pěti do šesti let. Nesly malé praporky, zdobené různými znaky, např. Davidovou hvězdou, lvy, vlky atd. Na žerdích praporků plály pestrobarevné voskové svíčky. Zapálení svíček bylo možné dovolit jen při tehdejší lehkomyšlnosti. Vzhledem k snadno hořlavým látkám by měl požár strašlivé následky, protože

²⁸⁹Zdroj: <http://archiv.eretz.cz/?p=5638>

²⁹⁰**Bima** je vyvýšené místo v synagoze, nacházející se většinou uprostřed hlavního sálu modlitebny. Bima (z řeckého βῆμα) – „pódium“, používá se pro ni též označení **almemor** nebo **teva** mezi sefardskými židy. Zdroj: NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. str. 285

„škola“ měla jen jediný východ, který sloužil zároveň jako vchod. Musaf, hlavní bohoslužba o simchat tóra, probíhal ve znamení radosti. Každý ženatý muž byl vyvolán k tóre. Na konec byli společně vyvoláni také všichni chlapci ve věku pěti až šesti let.

Při této aliji vzala většina otců svého nejmladšího syna na levou paži, zahalila ho talitem, šla s ním k almemoru a společně nahlas odříkávala verš z požehnání patriarchy Jáкова (I. Mojž.48, 16): „Anděl, vykupitel, jenž před vším zlým mě chránil, ať požehná těm chlapcům.“ V tomto okamžiku házely matky vyvolávaných chlapců hustě mřížovanými okny ženské „školy“, která se nacházela v prvním patře, starším, již nevyvolávaným chlapcům, dolů ořechy a cukroví a ti je chytali.

Chazan zvládal namáhavý výkon při vyvolávání a konání mišeberach jen tak, že se v přestávkách během předčítám tóry, posilňoval až skoro k opilosti. Vystřízlivěl poněkud, teprve když ke konci vyvolával tři symbolické ženichy tóry, kterými byli rabín, představený obce a třetí jinak vážená osoba. U těchto tří osob si to nesměl pokazit, protože nehledě na jejich rozhodující vliv v obci by se jinak nemohl ukázat při bohatém pohoštění, které dle starého zvyku musely odpoledne návštěvníkům nabídnout. ²⁹¹

3.19 Chanuka

3.19.1 Příběh Chanuky

Příběh Chanuky je zaznamenán v První a Druhé knize Makabejské. Tyto knihy nejsou součástí Tanachu, ale jsou to deuterokanonické knihy (nejsou součástí původního kánonu).

Podle rabi Chaim Jachtera²⁹² by dnes možná židé chanuku skoro neznali nebýt Moše ben Majmona, hebrejci zkráceně nazývaného Rambam, v Evropě známého spíše jako Maimonides.

Jehuda ha-Nasi²⁹³, při své práci na písemné podobě mišny věnoval každému svátku celý traktát, ovšem kromě Chanuky. Existence Chanuky je zmíněna v traktátu Bikurim (1:6) jako poslední možnost kdy přinést Bikurim²⁹⁴ do Jeruzalémského chrámu. Podruhé se o

²⁹¹ BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 63-64

²⁹² The Rambam's Rescue of the Holiday of Chanukah by Rabbi Chaim Jachter, zdroj: http://koltorah.org/ravj/15-14_The_Rambams_Rescue_of_the_Holiday_of_Chanukah.htm

²⁹³ **Jehuda ha-Nasi** zvaný též **Rabi** („učitel“, „mistr“) nebo **Rabejnu ha-kadoš** („Náš svatý učitel“), přibližně 165 – 217 byl tanaita a vůdčí osobnost židovské společnosti v Judeji v 2. až 3. století našeho letopočtu. Podle židovské tradice byl posledním redaktorem Mišny.

²⁹⁴ **Bikurim** - sedm druhů, kterými podle Tóry oplývá země izraelská, a to: pšenice, ječmen, vinná réva, fíky, granátová jablka, olivy a datle (Deuteronomium 8:8) Zároveň také traktát Jeruzalémského Talmudu.

Chanuce lze dočíst v traktátu Bava Kama který se věnuje újmám vzniklým krádeží, loupeží a ublížením na zdraví, úmyslnému či neúmyslnému poškození druhé osoby a náhradami těchto škod. V kapitole šest věnované mimo jiné škodám způsobeným ohněm je zmínka o požáru vzniklém od chanukového svícnu.²⁹⁵

Rambam ve své stěžejní práci Mišne Tóra věnoval Chanuce celý traktát,²⁹⁶ kde popisuje celý zázrak chanuky a tím mu vrátil místo mezi ostatními svátky.

„V době 2. Chrámu řečtí králové vydávali dekrety proti Židům, s cílem vymýtit jejich náboženství. Židům nebylo dovoleno studovat Tóru a zachovávat micvot, byl jim brán jejich majetek i jejich dcery. Vstoupili do jejich Chrámu, pobořili jeho hradby, znesvětili posvátné části. Židé byli od nich velmi utiskováni, až se B-h našich otců nad nimi slitoval a zachránil je. Synové chašmonejských velekněží povstali, pobili Řeky a vysvobodili Židy z jejich područí. Ustanovili si krále z kněží, takže na více než dvě sta let se vrátilo do Izraele království, až do zničení 2. Chrámu.

Bylo to dvacátého pátého kislevu, kdy Židé povstali a zničili své nepřátele. Když vešli do Chrámu, našli tam jen jedinou nádobku čistého oleje, dostačující na jediný den. Když zapálili chrámovou menoru, olej v ní hořel osm dní, dokud nepřipravili čistý olej.

Moudří té doby tedy stanovili, že počínaje dvacátým pátým kislevem bude osm dní radosti a chvály. Každý večer těchto osmi dní se u vchodu domů zapálí svíce, aby hlásaly zázrak. Tyto dny jsou nazvány Chanuka.“²⁹⁷

3.19.2 Zapalování světel

Na paměť tohoto zázraku je tento svátek slaven po dobu osmi dnů a je symbolizován postupným zapalováním světel, na speciálním svícnu, nazývaném menorah nebo chanukija. Svícen má devět ramen či držáků přičemž osm je určeno pro postupné zapalování světel. U zapalování chanukových světel se shromáždí celá rodina. První den se zapálí jedno světlo, každý den se pak přidává jedno světlo, až jich osmý den svítí všech osm.²⁹⁸ Deváté místo je určeno pro tzv. šamaš (pomocník²⁹⁹) kterým se ostatní zapalují.

²⁹⁵Bava Kama (06:06)

²⁹⁶Hilchot Chanuka

²⁹⁷Hilchot Chanuka 3:1-3 Použit překlad z: GREENWALD, Zeev. ŠA'AREJ HALACHA., ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 30.1

²⁹⁸GREENWALD, Zeev. ŠA'AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 30.6

²⁹⁹NEWMAN, Ja'akov; SIVAN, Gavri'el. Judaismus od A do Z. Praha: Sefer, 1992. ISBN 80-900895-3-4. s. 52

V Aškenázských rodinách je zvykem, že každý člen rodiny zapaluje své vlastní chanukové svíce. Jedinou výjimkou z pravidla je manželka, která splní svou povinnost manželovými svícemi.³⁰⁰ U Sefardských židů obvykle jeden člen domácnosti zapálí svíce za celou rodinu, ale ani tam světlo nezapaluje jen otec, ale často také děti. Je to velká událost pro celou rodinu, když šesti sedmiletý chlapec sám z paměti zarecituje nebo dokonce zazpívá hebrejské požehnání.³⁰¹

První požehnání, pronášeno během všech osmi nocí před zapálením svíček:

Transkripce: Baruch ata Adonaj, Elohejnu melech ha-olam, ašer kidšanu be-micvotav ve-civanu le-hadlik ner šel Chanuka. (*„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž jsi nás posvětil Svými příkázáními a přikázal nám zapalovat chanuková světla.“*)

Druhé požehnání, pronášeno během všech osmi nocí před zapálením svíček:

Transkripce: Baruch ata Adonaj, Elohejnu melech ha-olam, še-asa nisim la-avotejnu ba-jamin ha-hem ba-zman ha-ze. (*„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, jenž jsi učinil v oněch dnech zázraky našim otcům v tomto čase.“*)

Třetí požehnání, Šechechejanu, pronášeno pouze první noc před zapálením svíček:

Transkripce: Baruch ata Adonaj, Elohejnu melech ha-olam, šechechejanu ve-kijmanu ve-higijanu la-zman ha-ze. (*„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, že jsi nám dopřál dožít se, dočkat se a dosáhnout tohoto času.“*)³⁰²

Chanuková světla by měla být zapálena po západu slunce ne však později než hodinu po setmění a měla by vydržet svítit nejméně půl hodiny po objevení hvězd.³⁰³ Svícen by měl být umístěn tak aby chanukový zázrak šířil dál do světa. Tam kde je to možné u vstupních dveří do domu či u branky na dvůr³⁰⁴, nebo alespoň v okně tak aby jej viděli kolemjdoucí.

Po zapálení chanukových svící se pronáší modlitba po zapálení svíček *Ha-nerot halalu*.³⁰⁵

---

³⁰⁰ GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 30.7

³⁰¹ DE VRIES, Simon - *Židovské obřady a symboly*, 2009. Praha: Vyšehrad ISBN:978-80-7021-963-8 str. 106

³⁰² BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. *Sidur Adir ba-marom - modlitební kniha pro všecní dny, šabat a svátky*. Praha: Bergman, 2008. ISBN 978-80-904207-1-7. s. 197-198.

³⁰³ GREENWALD, Zeev. *ŠA'AREJ HALACHA*. ISBN: 978-80-87571-02-6 Kap. 30.14

³⁰⁴ DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 54

³⁰⁵ BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. *Sidur Adir ba-marom - modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky*. Praha: Bergman, 2008. ISBN 978-80-904207-1-7. s. 197-198.

3.19.3 Chanukové zvyky

Každou noc se po zapálení svíček zpívá píseň *Ma'oz cur* („Ó mocná skálo“) v jejíž páté strofě nalézáme popis chanukového zázraku:

Transkripce: Jevanim nikbecu alaj, azaj bi-mej Chašmanim. U-farcu chomot migdalaj, ve-tim'u kol ha-šmanim. U-mi-notar kankanim, na'asa nes la-šošanim. Bnej bina jemej šmona, kov'u šir u-rnanim. (*„Řekové se proti mně shromáždili, tehdy za dnů Chašmonejců, prolomili zdi mých věží a všechen olej znesvětili. Z jediné nádoby, co zbyla, však stal se zázrak liliím. A muži moudří pak ustanovili k písni a jáсотu těch osm dní.“*)³⁰⁶

Dalším z Chanukových zvyků je káča: „O chanuce si chlapci vyráběli káču neboli vlka. Káča sloužila jako připomínka vítězství Makabejců nad Antiochem IV. Epifanem. Při vyřezávání čtyř písmen do bukového dřeva si člověk často pořezal prsty nebo si je později popálil při odlévání olova. Čtyři hebrejská písmena nun - gimmel - he - sin znamenala „nes gadol hájá šam“ - stal se tam velký zázrak (když malý oddíl zvítězil nad tak mocným nepřítelem).“³⁰⁷

Z dnešního pohledu je těžko říci zda si Ignaz Briess v dětství vyřezával opravdovou káču (tu co uměl každý chlapec v jeho době prohnat bičem) nebo *drejdl* který jako káču v současnosti často označují. Vzhledem k používání jidiš v předchozím textu knihy si dovoluji domnívat se, že by Ignaz Briess použil slovo *drejdl* a tak je opravdu řeč o klasické káče (vlčkovi).

Ať už je to jakkoli, *drejdl* je další z Chanukových zvyků. *Drejdl*, nebo hebrejsky *sevivon*, je v podstatě čtyřstranná káča roztáčená prsty prostřednictvím vystupující osy. Na každé straně má natištěné hebrejské písmeno. Tato písmena jsou počátečními písmeny slov hebrejské věty *Nes Gadol Haja Šam*, což v překladu znamená „stal se tam velký zázrak“, což opět odkazuje k zázraku s olejem. V Izraeli se však na většině *drejdlů* místo posledního písmene Šin nachází písmeno Pe, což mění větu na *Nes Gadol Haja Po*, „stal se tu velký zázrak“.³⁰⁸ Na počátku vloží všichni svůj díl do banku a pak roztácejí *drejdl*. Čtyři písmena na bocích *drejdlu* jsou klíčem ke hře, padne-li *nun* nic se neděje a pokračuje další, *gimmel* hráč bere celý bank, *chet* hráč bere půl banku, *šin* hráč platí do banku.³⁰⁹ S *drejdlem* si děti hrají

³⁰⁶BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. *Sidur Adir ba-marom - modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky*. Praha: Bergman, 2008. ISBN 978-80-904207-1-7. s. 198.

³⁰⁷BRIESS Ignaz, *Ze židovské ulice*, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8 str. 115

³⁰⁸STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 139

³⁰⁹DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 54

o Chanuce a do hry dávají sladkosti, kterých v tomto období dostávají požehnaně.

Na Chanuku je zvykem dávat nejenom dětem, ale i chudým peníze (hebrejsky: *dmej chanuka*, jidiš: *chanuka gelt*). Dětem se také někdy dávají dárky. Po zapálení svíček a zpívání *Ma'oz cur* se zpívají rozličné chanukové písně v závislosti na tradici židovské domácnosti. K nejčastěji zmiňovaným patří: *Drejd, Drejd, Drejd a Chanuko, ó Chanuko* nebo také *Chanukija Li Ješ* (Mám chanukovou menoru) či *Kad Katan* (Malý džbán).³¹⁰

Tradičními jídly o Chanuce jsou jídla smažená (pokud možno na olivovém oleji) připomínající chanukový zázrak a mezi nimi nejznámější jsou *levivot* – bramboráky (v jidiš *latkes*) a *sufganiot* – koblihy s různými náplněmi.³¹¹ Tradiční je také požívání mléčných výrobků především sýrů, na paměť „příběhu Judit“ vyprávěném knihou Judit, ve kterém se zbožná vdova (Judit) vydala přes vojenské obklíčení Jeruzaléma za Syrským guvernérem Holofernem, kterého svedla. Ten pak na její počest uspořádal hostinu, na které ho Judit přiměla jíst velmi slaný sýr, po kterém měl velkou žízeň, kterou hasil vínem. Opilému mu Judit jeho vlastním mečem usekla hlavu a tu pak pronesla skrz obklíčení zpět do Jeruzaléma, kde ji židovští starší pověsili na hradby. Když hlavu svého vůdce ráno spatřili řeční vojáci, zanechali obléhání a uprchli.³¹²

3.20 Půst 10. tevetu

Půst je jedním ze čtyř půstů spojených se zničením Chrámu. Za vlády Sidikijáše posledního krále Judeje Přitáhla k Jeruzalému babylonská vojska krále Nabukadnesara a desátého tevetu město oblehla. „*V devátém roce Sidkijášova kralování, v desátém měsíci, desátého dne toho měsíce, přitáhl Nebúkadnesar, král babylónský, s celým svým vojskem proti Jeruzalému, položil se proti němu a zbudovali dokola obléhací val.*“³¹³ Po dvou a půl roce se jim povedlo prolomit hradby a následně zničit Jeruzalémský Chrám. Svátek je připomínkou počátku událostí, které vedly k tragédii zničení Chrámu a sedmdesátiletého vyhnanství židů do Babylonie. Půst začíná s úsvitem a trvá do soumraku. Práce není zakázána. Pokud případně

³¹⁰ Marcela Zdeňková, Eva Žouželková, Marcela Kratochvílová, Martina Valentová, Pavlína Štefanová, Tereza Němečková, Zbyněk Tarant, Karel Gregor, Daniela Hovorková, Eva Žákovcová, Aneta Janoušková, Karolína Matějů, Kateřina Postupová, Kateřina Rudincová, Zbyněk Klem, Monika Zítková, Ladislava Vovsová a Jana Mikolášková, *Úvod do studia judaismu*, PROJEKT IHISTUD - KBS FF ŽČU PLZEŇ (registrační číslo CZ 1.07/2.2.00/15.0390)

³¹¹ DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 54

³¹² STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str. 140 a DIVECKÝ, Jan, *Židovské svátky*, P3K, 2005, ISBN: 8090358438 str. 54

³¹³ 2 Kr. 25:1

na pátek, končí půst po modlitbě *kabalat šabat*³¹⁴

3.21 Tu bi-švat - 15. den měsíce švatu - Nový rok stromů

Doslova „patnáctý švat“³¹⁵ je dle mišny jedním ze čtyř nových roků. Traktát Roš ha-šana je definuje hned na svém počátku: „*Jsou čtyři nové roky. Prvního nisanu je nový rok králů a svátků. Prvního elulu je nový rok pro desátek ze skotu a bravu. Rabi El'azar a rabi Šim'on, jej stanovují na prvního tišri. Prvního tišri je nový rok roků, pro rok odpočinku a jubilejní roky, pro určování orly a desátku ze zeleniny. Prvního švatu je nový rok stromů podle školy Šamaje, avšak škola Hilelova jej stanovuje na patnáctý švat*“³¹⁶ Tu bi-švat je tak vlastně z jednoho pohledu koncem „fiskálního roku“ pro daň (desátek) z úrody stromů. Tento pragmatický náhled na původ tu bi-švat podporuje i zmínka v talmudu³¹⁷ kde můžeme nalézt pravidlo které říká, že pokud je v předvečer 15 švatu před západem slunce sklizen etrog a ve sklizení se pokračuje i po západu slunce, nemohou být použity plody z jedné části sklizně (po slunce západu) pro desátek z jiné části sklizně (před západem slunce).

V moderní době je Tu bi-švat tradiční příležitostí k sázení stromů a oslavou plodnosti „země zaslíbené“. Díky nemnoha příkazům a úplné absenci zákazů se stal v moderní podobě Tu bi-švat jedním z nejpopulárnějších svátků.

První svědectví, o tom, že na Tu bi-švat se jí ovoce, je ze 16. stol. Tradice říká, že tento zvyk vznikl v Evropě a byl přenesen do Izraele alijou kabalistů ze Španělska a Portugalska. Kabalisté, kteří se usadili ve Cfatu započali také tradici tzv. „Sederu Tu bi-švat“. Velkou zásluhu na tom měl Rabi Jichak Luria Aškenazi, zvaný Ari haKadoš (1534-1572), tvůrce tzv. luriánské kabaly. Jemu a jeho žákům je připisováno zavedení nového zvyku pro oslavu Roš ha-šana l'ılanot, tzv. Seder Tu bi-švat, který se v některých detailech podobal tradičnímu pesachovému sederu.³¹⁸

³¹⁴ STERN, Marc. *Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8 str.145-146

³¹⁵ „Podle hebrejského číselného systému (hebrejsky gematrie, což je odvozeno z řeckého slova geometrie) dává kombinace písmen tet (hodnota 6) a vav (9) dohromady hodnotu 15 (podle základních pravidel by se vlastně měla použít kombinace písmen jod s hodnotou 10 a he s hodnotou 5, jenže ta jsou součástí Božího jména a proto jsou tradičně nahrazována písmeny tet a vav).“ zdroj: článek Tu bi-švat autor: Rabi Moshe Yehudai-Rimmer, Přeložila Kateřina Jelínková, publikováno na: <http://www.maskil.cz/5762-1-12/5/2.htm>

³¹⁶ Mišna traktát Roš ha-šana 1:1

³¹⁷ Traktát Roš ha-šana 14b

³¹⁸ Zdroj: článek Patnáctý švat a jeho pořádek, autor: Hana Mayerová za podpory rabi Daniela Mayera <http://www.maskil.cz/17/14.htm>

Seder

Jak již bylo řečeno, Tu bi-švatový seder je v mnoha ohledech podobný tomu Pesachovému. I tento večer je zaměřen na vzdělávání dalších generací. I tento večer je rozdělen rituálním vypitím čtyř pohárů vína. Poháry vína mají samozřejmě bohatou symboliku. V jednom ohledu je ale určitě odlišný a je otázkou, zda by měl být sederem vůbec nazýván. Existuje tu docela jasný rámec, ale už ne „pořádek“ (hebr. seder) jako v případě pesachového sederu, kde je průběh večere uspořádán bod po bodu.

Podle průvodce pro „vedoucí“ Tu bi-švatového večera, publikovaného Hillel's Joseph Mayerhoff Center for Jewish learnig³¹⁹

*„není správný, nebo špatný způsob jak vést Tu bi-švatový seder. Ta nejdůležitější věc je aby byl poučnou a smysluplnou zkušeností...“*³²⁰

A ještě:

*„Klidně udělejte změny, pokud budete mít posit, že jsou ku prospěchu sederu...“*³²¹

V podobném „volném duchu se nesou i informace z ostatních zdrojů, tedy jasně daný rámec, jak duchovní tak rituální, ale nenarazila jsem na žádný autoritativní text, který by předepisoval přesný pořádek, podle kterého by večer probíhal, jako v případě pesachu.

Sederový stůl

Krom různých sfér (světů) dle kabalistického náhledu na stvoření, reprezentují čtyři poháry vína také čtyři roční období, čtyři základní živly a čtyři druhy plodů.

---

³¹⁹Hillel's, The Foundation for Jewish Campus Life působí na 550 univerzitách a kampusech po celém světě.

Jedná se o největší organizaci svého druhu. Zdroj: <http://www.hillel.org/about/default>

³²⁰Anglicky: There is no right or wrong way to lead a Tu B'Shevat seder. The most important thing is that it be a meaningful and educational experience...

³²¹Anglicky: Feel free to make whatever changes you feel will enhance the seder...

pohár	svět podle kabaly	období	živel	víno	ovoce
první	Asija – svět činu	zima	země	bílé	S nejedlou slupkou a jedlým vnitřkem
druhý	Jecira – svět formování	jaro	voda	bílé s kapkou červeného	S jedlým obalem a nejedlou peckou
třetí	Brija – svět stvoření	léto	vzduch	červené s kapkou bílého	Celé jedlé
čtvrtý	Acilut – svět božího vyzařování	podzim	oheň	červené	-

Tabulka 2 Co reprezentují čtyři Tu bi-švatové poháry

Během sederu se tak konzumuje řada různých plodů (ovoce), ať už plodů stromů či země. Na slavnostně prostřeném, květinami a větvíčkami myrty vyzdobeném sederovém stole by neměly chybět tyto plodiny:

Plodiny, kterými dle Tóry oplývá Erec Jisra'el: pšenice, ječmen, vinná réva, fíky, granátové jablko, olivy, datle.³²²

Plody s tvrdou slupkou, ale měkkým, jedlým vnitřkem (ořechy, pistácie, pomeranče, granátová jablka).

Plody s měkkým vnějškem, ale tvrdým jádrem (datle, olivy).

Plody, které se mohou jíst celé (fíky).

První pohár

Kabalický strom života roste z nebe (kde má kořeny) do našeho světa (kde jsou plody), Tu bi-švatový seder který je naplněn kabalistickou symbolikou, tak začíná prvním světem Asija, kde materiálně je nejsilnější a pokračuje směrem k duchovnu směrem ke kořenům stromu. První pohár je naplněn bílým vínem pozvednut a požehnán:

³²² „Vždyť Hospodin, tvůj Bůh, tě uvádí do dobré země, do země s potoky plnými vody, s prameny vod propastných tůní, vyvěrajícími na pláni i v pohorí, do země, kde roste pšenice i ječmen, vinná réva, fíkoví a granátová jablka, do země olivového oleje a medu,“ Deut 8:7,8

„Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, bore pri ha-gafen.“

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, stvořiteli plodu vinné révy.

První pohár symbolizuje první svět - Asija, nejnižší svět, svět činu. Asija je náš, pozemský svět, představovaný zimním obdobím. Tento svět je nejvzdálenější od dokonalosti světa božské emanace. Proto je v něm zapotřebí více ochrany a tak je také první pohár spojen s ovocem s ochranou slupkou či skořápkou.

Před ochutnáváním vybraného ovoce je jej nutno požehnat:

„Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, bore pri ha-ec.“

„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, stvořiteli plodu stromu.“

je zapotřebí volit správné požehnání a tak pokud se mezi plody se slupkou vyskytují například burské oříšky je třeba jim žehnat odlišně:

„Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam, bore pri ha-adama.“

„Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, stvořiteli plodu země“

V této části sederu se často společnost u stolu podělí o něco, co jinak bývá ukryto „pod slupkou“ a lidé se vůči sobě více otevírají.

Témata k rozjímání:

„Sestoupil jsem do zahrady ořechové podívat se na poupátka do údolí, podívat se, zda už pučí vinná réva, zda rozkvetly granátové stromy.“³²³

„Stejně jako s ořechy, když odeberete z hromádky jeden, všechny se dají do pohybu a kutálí se jeden přes druhý. Stejně je to s Izraelem, pokud trefíte jednoho, pocítí to všichni.“³²⁴

Druhý pohár

Jecira – svět formování, je světem citů, představovaný vodou a jarem. Reprezentuje ho pohár bílého vína s trochou červeného. Ovoce patřící k této části sederu – olivy, datle, meruňky, zkrátka ovoce s jedlým obalem dužinou a nejedlou peckou. Běžně tomu nevěnujeme pozornost, ale pecka je semeno – symbol znovuzrození.

Témata k rozjímání:

---

³²³Píseň písní 6:11

³²⁴Píseň písní Raba 6:26, Anglicky: Just as with nuts, if you remove one from the pile, all of them move and roll after each other. So to with Israel, if you hit one of them, they all feel it. Zdroj: Trees, Creation & Creativity The Hillel Tu B'Shevat Seder, publikováno na: <http://www.hillel.org/jewish/holidays/tubshevat/default>

Rabi Hiyya Bar Luliani řekl: „Proč bylo řečeno: „*Spravedlivý roste jako palma, rozrůstá se jako libanónský cedr?*“³²⁵ Pokud roste jako palma, proč jako cedr? Pokud je jako cedr, proč jako palma?

Pokud by bylo řečeno jen palma a ne cedr, musel bych si myslet že, jako je palma neschopná znovu vyrůst z poraženého kmene, stejně tak spravedlivý člověk, Bože chraň!

Pokud by bylo řečeno jen cedr a ne palma musel bych si myslet, že stejně jako cedr, spravedlivý nebude mít plody? Bože nedopust'! To je důvod, proč musí být popsán jako obojí. (Babylonský Talmud, traktát Ta'anit 25a-b).³²⁶

Třetí pohár

Třetí svět - *Berija*, je světem Stvoření, světem intelektu. Je představován vzduchem a létem. V tomto světě již nejsou zapotřebí žádné ochranné skořápky zvenčí či uvnitř. Strom dorostl a je v plném květu. Symbolizuje ho pohár červeného vína s trochou bílého. Ovoce patřící k tomuto světu je to které se dá sníst celé - fíky, jahody, rozinky...

Téma k rozjímání:

Rabi Chiya bar Abba řekl ve jménu rabiho Jochanana: Jaký je význam tohoto verše: "Ten, kdo pečuje o fíkovník, sklídí jeho ovoce..."? Proč jsou slova Tóry přirovnávána k fíku? Stejně jako když pátráte v koruně fíkovníku, naleznete fik, pokud přemítáte nad slovy Tóry, naleznete nové poznatky.³²⁷ (Babylonský Talmud Eruvin 54a-b).

Čtvrtý Pohár

Acilut je světem božího vyzarování. Tento svět je představován podzimem a ohněm. Je světem čistě duchovním, který nemůže být zakotven v čemkoli fyzickém, proto není zastoupen žádným ovocem. Lze si však užít vůni koření či ovoce, která dobře vystihuje nehmotnost čtvrtého světa. Pohár je naplněn červeným vínem s kapkou bílého.

---

³²⁵Žalm 92:13

³²⁶Anglicky: Rebbe Hiyya Bar Luliani recounted: Why does it say: (Psalms 92:13) "The righteous will flourish like a date palm, and like a cedar in Lebanon will they thrive?" If they are like dates—why cedars, and if they are like cedars—why dates? If it said only dates and not cedars, I would have thought just like a date palm whose trunk cannot grow back from the trunk if it were to be cut down, so it is with a righteous person, God forbid! And if it said only, cedar, and not date palm, I would have thought just like a cedar does not bear fruit for the next world, so, too a righteous person, God forbid, does not bear fruit. That is why both must be rendered. Zdroj: Trees, Creation & Creativity The Hillel Tu B'Shevat Seder, publikováno na: <http://www.hillel.org/jewish/holidays/tubshevat/default>

³²⁷Anglicky: Rabbi Chiya bar Abba said in the name of Rabbi Yochanan. What is the meaning of the verse, "He who tends a fig tree will enjoy its fruit..."? Why are the words of Torah compared to a fig? Just as a fig tree, as long as someone examines it, one will find figs, so too with the words of Torah, as long as someone meditates on them, one will find new insights. Zdroj: Trees, Creation & Creativity The Hillel Tu B'Shevat Seder, publikováno na: <http://www.hillel.org/jewish/holidays/tubshevat/default>

Vonné koření je také třeba požehnat:

„*Baruch ata adonaj elohejnu melech ha-olam bore minej besamim*“

„Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, Jenž stvořil různá koření.“

Požehnání je tu i pro vůni ovoce:

„*Baruch ata adonaj elohejnu melech ha-olam ha-noten rejach tov ba-perot*.“

„Požehnaný jsi, Hospodine, Bože náš, králi světa, Jenž dal libou vůni plodům.“

Je také zvykem na Tu bišvat jíst alespoň jeden druh ovoce, který stolovníci tento rok ještě nejedli, aby mohlo být proneseno požehnání „Šechejejanu“.³²⁸

Baruch ata Adonaj, Elohejnu Melech ha-olam, še-hechejanu vi-kijmanu ve-higi'anu la-zman ha-ze

Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš, Králi všehomíra, že jsi nám dopřál dožít se, dočkat se a dosáhnout tohoto času

3.22 Půst Ester

V předvečer svátku Purim se drží půst Ester vyplývající ze žádosti, kterou královna Ester vznesla k Mordechajovi, když se dozvěděla o Hamanově plánu na vyhlazení židů v Persii. „*Jdi, shromažď všechny Židy, kteří jsou v Šúšan, a postěte se za mne. Nejezte a nepijte po tři dny, v noci ani ve dne. Také já a mé dívky se budeme takto postit. Potom půjdu ke králi, třebaže to není podle zákona. Mám-li zahynout, zahynu.*“³²⁹ Každý, kdo totiž před krále předstoupil bez králova svolení, totiž propadl hrdlem. Třetího dne tedy bez vyzvání předstoupila před krále, přestože ji k sobě již měsíc nevolal. Ten ji přesto přijal a tento zázrak je důvodem pro půst Ester. Den, kdy se půst slaví, byl posunut na předvečer Purimu, aby tak obě dvě související události navazovaly na sebe.

3.23 Purim - Svátek losů

Purim, hebrejsky doslova losy, z akkadského *pūru*, (doslovný význam ve smyslu „kostky“ či „hazardní hra“, v českém ekumenickém překladu jako *púrim*) svým názvem

³²⁸Z článku: Patnáctý švat a jeho pořádek, autor: Hana Mayerová
za podpory rabi Daniela Mayera, publikováno na: <http://www.maskil.cz/17/14.htm>

³²⁹Ester 4:16

připomíná metání losů, kterým se snažil Haman, místokrál Ahašverošův, určit nejvhodnější den pro uskutečnění svého plánu na úplné vyhlazení Židů v Perské říši. Boží prozřetelnost, která Židy před touto pohromou uchránila je důvodem pro oslavu tohoto dne.

Purim se slaví čtrnáctého adaru (v přestupném roce adaru šeni) V opevněných městech se má slavit dne patnáctého, v současnosti se takto posunutý Purim slaví pouze v Jeruzalémě.

3.23.1 Příběh Purim

Kořeny svátku jsou ve svitku Ester (*megilat Ester*). Příběh začíná obrovskou hostinou, kterou král uspořádal pro všechny dvořany, ale i poddané na hradě v Šušanu³³⁰ Když už byl Ahašveroš podroušen, poslal několik dvořanů pro svou královnu, aby ukázal lidu a dvořanům její krásu. Ta ovšem odmítla, traduje se, že proto, neboť měla přijít nahá. V Gemaře (Talmud Megila 12a-b) Jose bar Chanina říká, že Vašti před králem nepředstoupila nahá, protože byla napadena leprou.³³¹ Král nemohl tuto neposlušnost nechat bez odezvy. Jak naložit s neposlušnou královnou se zeptal věhlasných Perských mudrců, které měl po svém boku. „Otázal se: „Co se má podle zákona stát s královnou Vašti za to, že neučinila, co jí po dvořanech vzkázal král Achašveroš?“ Tu řekl Memúkan před králem a velmoži: „Královna Vašti se provinila nejen proti králi, ale i proti všem velmožům a proti všem národům, které žijí ve všech krajinách krále Achašveróše. Zpráva o královnině činu se donese jistě ke všem ženám a uvede jejich manžely v jejich očích v nevážnost, až se bude říkat: ‚Král Achašveroš nařídil, aby před něho přivedli královnu Vašti, a ona nepřišla!‘ Ještě dnes stejně odpovědi kněžny perské a médské, až uslyší o královnině činu, všem královským velmožům a bude z toho příliš nevážnosti a mrzutosti.

Uzná-li to král za vhodné, ať vydá královské nařízení, které se zapíše mezi zákony perské a médské a nebude přestupováno, že Vašti už nesmí předstoupit před krále Achašveróše; a její královskou hodnost ať dá král druhé, lepší, než je ona. Až se vyhláška, kterou král vydá, rozhlásí po celém jeho království – a to je obrovské –, všechny ženy budou prokazovat úctu svým manželům od největšího až po nejmenšího.“³³² Král se podle rady zařídil do slova a do písmene Vašti byla zapuzena a Ahašveroš si nechal předvést krásné dívky z celé říše, aby mezi nimi našel novou královnu. Ester, neteř Mordechajova byla mezi nimi.

---

³³⁰Ester 1:5-8

³³¹Z článku Purim Prudence By Rabbi Yehudah Prero publikovaného na:
<http://www.torah.org/learning/yomtov/purim/vol6no11.html>

³³²Ester 1:15-20

Mordechaj ji varoval, aby králi neprozradila svůj židovský původ a příbuzenství s Mordechajem. Ester krále okouzila a stala se novou královnou.

K upevnění její pozice i Mordechajovy pozice dochází, když Mordechaj vyslechne plán na královraždu a detaily sdělí Ester, která krále varuje Mordechajovým jménem.³³³ Důležitým momentem příběhu je zapsání této události do královny Knihy Letopisů.³³⁴

Král v té době povýšil Hamana z Amalekova rodu „nad všechny své velmože“ tedy do funkce místokrále. Mordechaj se mu odmítl klanět jako ostatní velmoži a Haman veden svou pýchou se nespokojil jen s pomstou na něm, ale naplánoval pomstu na celém jeho národu – Židech. Přesvědčí Ahašveroše, že taková skupina bez respektu k představitelům královské moci je nebezpečím pro jeho říši a navíc králi nabídne za souhlas s vyhlazením židů deset tisíc talentů stříbra.³³⁵ Vzápětí dostává volnou ruku k jakémukoli „řešení židovské otázky“.

Písemné rozkazy s královskou pečeti se tedy dávají na cestu k vykonavatelům genocidy. Mordechaj vše oznamuje Ester, která ho žádá, aby za ni židé v Šúšanu drželi půst a vydává se nepozvána za králem, za což jí hrozí smrt. Král ji přijme a chce jí splnit přání, Ester žádá večeři s králem a Hamanem. Večeře má úspěch a král opět nabízí, že Ester splní jakékoli přání. Ester žádá ještě jednu takovou večeři ve stejném složení.

Haman stále nemohl zapomenout na Mordechajovu troufalost a jeho žena Zereš mu pak navrhla, ať postaví kůl, na kterém by Mordechaje pověsili. Toho večera král nemohl spát. Četl si proto v knize letopisů památných událostí a pozastavil se u dvou dvořanů, kteří se pokusili vztáhnout ruku na krále. Služebných se posléze optal, jak se odvděčili Mordechajovi, a oni odpověděli, že nijak. V tom přišel Haman, který původně chtěl po králi, aby nechal Mordechaje zabít. Král se ho namísto toho zeptal, co by udělal člověku, kterého si král nanejvýš váží a ctí ho. Haman, domnívaje se, že král mluví o něm, odvětil, že takového člověka by oblékl do královského roucha a posadil na královského koně. Roucho a koně by odevzdal do rukou velmožů, kteří by onoho muže oblékli a provedli po městském prostranství. Nato král Hamanovi přikázal, aby tedy tyto počty prokázal Mordechajovi. Haman tedy začal Mordechaje nenávidět ještě víc.

Při druhé hostině se Ester přimluvila za svůj lid. Požádala krále, aby byl jí a jejímu lidu, který má být povražděn a vyhuben, věnován život. Král se otázel, kdo že je ten ničema, který chce něco takového provést? Na to Ester odpověděla, že tím člověkem je Haman. Rozhořčený král vyšel do palácových zahrad. Haman se pokusil královnu odprosit a padl při tom na pohovku, na níž seděla. V tu chvíli se král vrátil, a když to uviděl, nechal Hamana

---

³³³Ester 2:21-23

³³⁴Ester 2:23

³³⁵Ester 3:8,9

pověsit na kůl, který měl Haman připravený pro Mordechaje.

Čtyři Purimové *micvot*

Mikra megila - čtení Esterina svitku (knihy). Svitek Ester se čte dvakrát. Večer, kdy začíná Purim a druhý den ráno. Povinnost slyšet čtení Esterina svitku se vztahuje jak na muže, tak na ženy. Při čtení je tradičně vždy při vyslovení jména Haman spuštěn povyk a rámus. Do synagogy si ten večer někteří nosí pro ten účel speciální purimové řehtačky.

Mišloach manot iš le-reehu - posílat jeden druhému dárky (Est 9,22). Dárky přátelům a známým se předávají osobně nebo prostřednictvím starších dětí. Dárky tvoří minimálně dva druhy potravin. Takový purimový dárkový sáček-balíček může obsahovat čokoládu, vafle, bonbóny, žvýkačky, purimové sladké pečivo „homontaschen“³³⁶ a aby se zvýšilo veselí a dobrá nálada, nikdy neuškodí láhev košer vína.

Matanot le-evjonim – dárky chudým (Est 9,22). Povinností je obdarovat alespoň dva chudé a každému z nich dát alespoň dvě mince. V českém prostředí se doporučuje darovat chudému dvě padesátikorunové mince, tedy minimálně 100 Kč. Kdo dá více, budiž požehnán. Tento dar má umožnit chudým, aby i oni důstojně oslavili svátek Purim a mohli si koupit dostatek jídla pro svou purimovou hostinu.

Mište Purim – purimová hostina, která se pořádá v poledne, tedy ji můžeme nazvat slavnostním purimovým obědem. Jistě bude tato hostina mnohem skromnější než hostina Achašverošova (Est 1,3-8), ale to by nemělo vadit a ani ubrat na radosti a veselí.³³⁷

Dalším zvykem (ovšem nikoli *micvou*) je purimový půlšekel. Ještě před Purim, nejlépe před minchou dává každý tři „půlšekely“ (v českých podmínkách půl stokoruny tj. Celkem 150kč). Je to připomínka půlšekelu, který od začátku adaru přinášeli židé do Chrámu na jeho provoz. Tři půlšekely proto, že v Tóře je v souvislosti s tímto darem slovo *truma* (dar, příspěvek). V dnešní době jsou nasbírané peníze rozděleny mezi potřebné, tak aby z nich mohli financovat své *simchat purim* (purimové radosti). Půlšekel dávají jen starší dvaceti let.³³⁸

Dle Talmudu (Megila 7b) je také předepsáno opít se doslova až do té míry aby člověk

---

³³⁶Hamanovy uši

³³⁷Zdroj: článek 14. adar: Purim *ad lo jada* - až do ztráty vědomí rabína Daniela Mayera publikovaný na: <http://blisty.cz/art/32658.html>

³³⁸MEGILAT ESTER Český překlad, překlad rabín Karol Efraim Sidon, vydal Vrchní zemský a pražský rabinát. Zdroj: <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/megilat-ester-cesky.pdf>

nebyl schopen rozeznat mezi požehnaným Mordechajem a prokletým Hamanem. Rabínské výklady tuto povinnost většinou zmírňují, a i když se nejedná o micvu, přesto je to jeden z důvodů proč je Purim zdaleka nejoblíbenějším svátkem mezi židy.

V Izraeli je obvykle cítit tento sváteční den na každém kroku ještě dlouho před tím, než nastane.

Obchody jsou naplněny množstvím masek, kostýmů, řehťáček. Všude je cítit dětské vzrušení. Děti si dlouho dopředu připravují své převleky pro letošní rok. Stejně tak dospělí plánují maškarní bály. Jedná se zkrátka o nejveselejší dny v židovském roce. Zbožný žid by mohl namítnout, že tím nejradostnějším je Simchat Tóra a měl by pravdu, ale to je radost až příliš závažná na to aby se dala porovnávat s bláznivým třeštěním purimu.

Purimové „bláznění“ popisuje ve svém článku Sylvie Wittmannová

„Karneval je vlastně bálem masek.

Proč alkohol a masky? Aby nebylo k rozeznání, kdo je, kdo a co je co. Aby nebylo jasné, co je dobro a co zlo. Aby si lidé nepřisvojovali právo soudit. V maskách a po řádném množství alkoholu, jsou zarytí nepřátelé schopni spolu tančit, objímat se a veselit. Po sejmutí masek jsou pak mnohdy velmi překvapeni a ono nepřátelství už jim tak dobře nejde.

Rabín dělá ten den ze sebe prostáčka a může tudíž říkat i takové věci, které obtěžkán svým úctyhodným titulem, běžně neříká. Na tento den je ordinován purimový rabín, kterého musí všichni poslouchat. Bývá jím mladiček, prostáček, či obecní blázen.

To je najednou bláznivě moudrých a moudře bláznivých slov, kterým komunita pozorně naslouchá. Purim je jediným dnem, kdy se muži smí oblékat do ženských šatů a naopak.

Ke klasice purimového veselí aškenázských Židů patří purim spiel - purimová hra. Volné divadelní převyprávění knihy Ester.

Pamatuji si na velmi výmluvné zpracování aktivního chartisty, pana Karola Sidona z počátku 80. let. Na představení přišel tenkrát každý, kdo mohl. Žid, či ne-Žid. Jenom pan Sidon ne. Nemohl. Myslím, že jej tenkrát soudruzi pro svou zábavu na chvíli zavřeli.

V době hlubokého oddechnutí se pan Sidon stal rabínem a vyměnil si na jeden purimový den svou funkci s tehdy mladičkým Jakubem Švábem. Kuba mile rabínoval a pan rabín mile bláznil. Ten pocit svobody a uvolnění té doby byl až opilecky úžasný.³³⁹

Další tradicí je jíst na purimovou hostinu krůtu maso v různých úpravách. Proč zrovna krůta? V knize Ester stojí: „...ten Achašveroš, který kraloval nad sto dvaceti sedmi krajinami od Indie až po Kúš“ (Est 1,1). V hebrejštině se nazývá krocan nebo krůta tarnegol Hodu (indický kohout) nebo tarnegolet Hodu (indická slepice). Obyčej jíst na Purim krůtu je

---

³³⁹ Z článku PURIM, Sylvie Wittmannová, publikováno na: <http://www.maskil.cz/5762-1-12/6/index.htm>

relativně nový, neboť krůta se dostala do Evropy až po objevení Ameriky. Díky Kolumbovu omylu, který myslel, že objevil novou západní cestu do Indie, dostala krůta v hebrejštině a ruštině jméno spojené s Indií.

Tradičním purimovým pečivem jsou trojúhelníkové homontaschen, neboli Hamanovy kapsy. V hebrejštině to však nejsou kapsy, ale uši - *oznej Haman*. Tradiční náplní homontaschen je mletý mák s povidly. Proč zrovna mák? Protože v aškenázské výslovnosti hebrejštiny se jméno zavilého nepřítele židů nevyslovuje Haman, ale **Homon**. V jidiš a němčině se **mák** řekne **der Mohn**. Díky této podobnosti se plní Hamanovy kapsy/uši mákem.³⁴⁰

---

³⁴⁰Zdroj: článek 14. adar: Purim *ad lo jada* - až do ztráty vědomí rabína Daniela Mayera publikovaný na: <http://blisty.cz/art/32658.html>, upraveno, kráceno.

Závěr

Po rešerších provedených pro potřeby této diplomové práce jsem s povděkem kvitovala, že publikací ať už českých autorů, překladů autorů zahraničních, je poměrně dost. Navíc je toto téma poměrně slušně zpracováno v internetových zdrojích. Bohužel ne vždy je adekvátně označen zdroj a zejména na webech nadšenců a některých židovských komunit, či menších obcí, jsou kopírovány texty z jiných internetových stránek, překlady z angličtiny, či pasáže z tištěných publikací, bez uvedení zdrojů. Nejdivočeji je dle mého názoru zacházeno s odkazy na Talmud, jehož český překlad není k dispozici (krom částečného překladu Mirko Beneše) a na dohledávání v anglických zdrojích autoři webových stránek povětšinou rezignovali.

Přes to všechno jsou informace šířené na internetu zájmovými skupinami za účelem osvěty sice v některých případech poměrně mělké, ale až překvapivě relevantní a vyložených nesmyslů nebo nepodložených dedukcí je minimum. Zřejmě to vyplývá z vážnosti tématu, kterou mu publikující přiznávají.

Uložila jsem si tedy, jako jeden z cílů kvalitu odkazů. Snažila jsem se odkazovat pokud možno na přímý zdroj (Tóra, Talmud) nebo důležité rabínské texty ať už tradiční (Šulchan Aruch, Kicur Šulchan Aruch, Mišne Torah) nebo současné publikující rabíny. Doufám, že jsem alespoň trochu obstála.

Seznam literatury:

- BLAŽEK, Jiří; HOLUBOVÁ, Markéta. Sidur Adir ba-marom - modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky. Praha: Bergman, 2008. ISBN 978-80-904207-1-7.
- BRIESS Ignaz, Ze židovské ulice, Olomouc, Votobia, 2001 ISBN 80-7198-472-8
- DE VRIES, Simon - Židovské obřady a symboly, 2009. Praha: Vyšehrad ISBN:978-80-7021-963-8
- DIVECKÝ, Jan, Židovské svátky, P3K, 2005, ISBN: 8090358438
- Bc. Veronika Fousková, diplomová práce - ŽIDOVSKÁ LITURGICKÁ HUDBA: RODINA NEUFELDOVÝCH, UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI FILOZOFICKÁ FAKULTA, Katedra muzikologie, 2010
- GANZFRIED Šlomo, Kicur Šulchan Aruch, Agadah ISBN: 978-80-87571-01-9
- GREENWALD, Zeev. ŠA‘AREJ HALACHA. ISBN: 978-80-87571-02-6
- Ing. SLLic. KOPEČEK, Pavel. Fundamentální liturgika pro 3. ročník studia teologie. CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, 2006
- NEWMAN, Sivan: Judaismus od A do Z, Sefer, Praha 1998, ISBN 80-900895-3-4
- NICHOLAS DE LANGE: Svět Židu, Knižní klub, Praha 1996
- PUTÍK, Alexandr (2004): Slovník judaik. Praha: Židovské muzeum.
- REKTOR, Jan, diplomová práce - BARBARSKÉ ZÁKONÍKY, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, 2010,
- SIDON, Efraim Karol: S pomocí Boží nová pražská pesachová Hagada. Praha (Sefer) 1996 ISBN 80-85924-08-0
- SPIEGEL, Paul. Kdo jsou Židé?. Brno: Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7.
- STERN, Marc. Svátky v životě Židů. Vzpomínání, slavení, vyprávění. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8
- TARANTA, Zbyňek, Jom ha-Šo'a Počátky jednoho svátku, publikovaného v časopise Antropowebzin vydávaného katedrou antropologie filosofické fakulty Západočeské university v Plzni
- V případě citací biblických textů je použit český ekumenický překlad dostupný např.

na serveru biblenet.cz

- Hagada
- Talmud
- Tóra
- <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy.php?id=0af045d4-e25c-102e-9d3d-00259003513e> [3.10.2012]
- <http://eretz.cz/2011/04/sabat-ha-gadol-a-svatek-pesach/> [3.10.2012]
- <http://www.doopravdy.cz/daf/acharejmot5768.pdf>, Šmílův DAF – týdení DAF pražského rabinátu [3.10.2012]
- <http://www.fzo.cz/wp-content/uploads/maly-pruvodce-na-pesach.pdf>, Vrchní zemský a pražský rabinát, Malý průvodce na Pesach 5767 třetí aktualizované a rozšířené vydání [6.10.2012]
- http://www.olam.cz/encyklopedie/chramove_obeti.html [13.10.2012]
- <http://www.korbanpesach.org> [13.10.2012]
- <http://eretz.cz/2012/03/vrchni-rabini-je-zakazano-vystupovat-na-chramovou-horu/> Chief Rabbis: Don't Ascend Temple Mount autora Gila Ronena ze zpravodajského webu Arutz Sheva – Israel National News [13.10.2012]
- <http://www.jonsquillministries.org/redheifer.htm>, The red heifer by Michael L. Ford Th.D [13.10.2012]
- <http://www.realmatza.com/pesach-sacrifice-today.html> [10.11.2012]
- <http://eretz.cz/2011/05/lag-be-omer/#more-1621> [10.11.2012]
- <http://www.schechter.edu/insightIsrael.aspx?ID=34>, INTRODUCING MEGILLAT HASHOAH:(THE SHOAH SCROLL). YOM HASHOAH (HOLOCAUST MEMORIAL DAY) 2002 Volume 2, Issue No. 6, April 2006, Rabbi Prof. David Golinkin [10.11.2012]
- http://www.knesset.gov.il/holidays/eng/memorial_day_eng.htm [26.11.2012]
- http://www.zcv.org.au/site/index.php?view=article&catid=3%3Ayom-haatzmaut-events&id=10%3Ayom-hazikaron-commemoration&option=com_content&Itemid=5 [26.11.2012]
- <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/yomhazikaron.html> [15.1.2013]
- <http://www.maskil.cz/5770/8.pdf>, Věstník liberální židovské komunity Bejt Simcha <http://www.doopravdy.cz/judaismus/index.php/Tanach> <http://www.doopravdy.cz/judaismus/index.php/Tanach> [15.1.2013]

- <http://www.karaitskyjudaismus.estranky.cz/clanky/savuot.html> [15.1.2013]
- <http://eretz.cz/2012/07/pust-17-tamuzu/>, Daniela Mayera, Půst 17. tamuzu [3.2.2013]
- <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no27.html>, Why Do We Fast? - Part I by Rabbi Yehudah Prero [3.2.2013]
- <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no30.html>, Tisha B'Av Reasons for Fasting - Part 1 by Rabbi Yehudah Prero [3.2.2013]
- http://cojs.org/cojswiki/Jerusalem_Talmud_Ta%E2%80%99anit_4:6_%2868d-69a%29:_Rabbi_Akiva_and_Bar_Kokhba [25.2.2013]
- <http://www.torah.org/learning/yomtov/3weeks/vol1no32.html>, Tu B'Av - Rejoicing in a Month of Misfortune - Part 1, part 2 by Rabbi Yehudah Prero [25.2.2013]
- <http://www.jpost.com/JewishWorld/JewishFeatures/Article.aspx?id=279840>, Evolution of Tu Be'av into Jewish Valentine's Day by BINYAMIN KAGEDAN Publikovaného v Jerusalem [25.2.2013]
- <http://eretz.cz/2012/09/ros-hasana-novy-rok/#more-9410> [25.2.2013]
- <http://www.doopravdy.cz/daf/roshasana5770.pdf> [25.2.2013]
- <http://www.torah.org/learning/yomtov/yomkippur/vol1no39.html>, Tzom Gedalya - The Fast of Gedalya By Rabbi Yehudah Prero [4.3.2013]
- <http://www.olam.cz/aktuality/sidry/5768/devarim/vajelech.pdf>, Šavua tov- dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Číslo 100/5768 [4.3.2013]
- <http://archiv.ernet.cz/?p=5638> [4.3.2013]
- http://koltorah.org/ravj/15-14_The_Rambams_Rescue_of_the_Holiday_of_Chanukah.htm [4.3.2013]
- <http://www.torah.org/learning/yomtov/purim/vol6no11.html> [21.3.2013]
- <http://www.maskil.cz/5768/6.pdf> [21.3.2013]
- Úvod do studia judaismu, PROJEKT IHISTUD - KBS FF ŽČU PLZEŇ (registrační číslo CZ 1.07/2.2.00/15.0390) [21.3.2013]